

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
« Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Υπηρεσιών , Δημοσίων
Οργανισμών και Επιχειρήσεων »

Στάσεις και αντιλήψεις των φορολογούμενων απέναντι στη φοροδιαφυγή, (κίνητρα και αντικίνητρα) στην Ελλάδα.

Διπλωματική Εργασία

Βελλή Ασημίνα

ΑΜ 4042201902007

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια Δρ. Δασκαλοπούλου Ειρήνη

Τρίπολη, 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	3
Abstract	4
Κατάλογος Πινάκων	5
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Η Φορολογία και ο σκοπός της	9
1.1 Σκοπός και αποτελεσματικότητα της Φορολογίας	9
1.2 Η Βασικές Λειτουργίες των Φόρων.....	10
1.3 Διάκριση της Φορολογίας.....	11
1.4 Η Κατανομή του Φορολογικού Βάρους στην Ελλάδα τα Χρόνια της Κρίσης..	12
1.5 Δομή του Φορολογικού Συστήματος.....	13
1.6 Κριτήρια Αξιολόγησης του Φορολογικού Συστήματος	14
1.7 Σημασία της δίκαιης φορολόγησης.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- Η Φοροδιαφυγή	16
2.1 Η έννοια της φοροδιαφυγής.....	16
2.2 Μορφές φοροδιαφυγής	17
2.2.1 Μαύρη εργασία	17
2.2.2 Φοροαποφυγή και Παραοικονομία	19
2.2.3 Χρυσά Διαβατήρια.....	20
2.3 Οι τέσσερις οπτικές της φοροδιαφυγής	21
2.4 Η Αναγκαιότητα Εξέτασης του Φαινομένου της Φοροδιαφυγής.....	22
2.5 Αιτίες της φοροδιαφυγής	22
2.7 Συνέπειες της Φοροδιαφυγής.....	26
2.7.1 Ποσοτική αξιολόγηση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα	27
2.7.2 Ποσοτική αξιολόγηση της φοροδιαφυγής διεθνώς.....	30
2.7.3 Το ψυχικό κόστος της φοροδιαφυγής –Μη οικονομικό κόστος.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Κίνητρα, αντικίνητρα και αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.....	33
3.1 Κοινωνική συμπεριφορά απέναντι στη φοροδιαφυγή	33
3.2 Κίνητρα φοροδιαφυγής.....	36
3.3 Αντικίνητρα φοροδιαφυγής	41
3.4 Τρόποι αντιμετώπισης – πρόληψης της φοροδιαφυγής.....	46
3.5 Τρόποι αποφυγής της φοροδιαφυγής.....	47
3.5.1 Το μοντέλο αποτροπής της φοροδιαφυγής	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Στατιστική ανάλυση της έρευνας	51
4.1 Εισαγωγικά στοιχεία	51
4.2 Σκοπός της έρευνας	51
4.3 Περιγραφική Στατιστική.....	52
4.3.1 Ανάλυση δείγματος.....	52
4.3.2 Αποτελέσματα Περιγραφικής Στατιστικής.....	59
4.4 Επαγωγική Στατιστική	85
4.4.1 Μεθολογία για Έλεγχο Υποθέσεων	86
4.4.2 Independent t-test με το φύλο των ερωτώμενων	87
4.4.4 Τέστ ανεξαρτησίας.....	95
4.4.5 Διάγραμμα διασποράς- Έλεγχος παλινδρόμησης.....	100
4.4.6 Συντελεστής προσδιορισμού R^2	102
4.5 Συμπεράσματα-Προτάσεις.....	103
Παράρτημα.....	117

Περίληψη

Αναμφισβήτητα ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που διαστρεβλώνουν την παγκόσμια οικονομία αλλά και την οικονομία της Ελλάδας είναι η φοροδιαφυγή. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, στα χρόνια της βαθιάς οικονομικής κρίσης της χώρας μας το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αλλά και όλων των συναφών μορφών παραοικονομίας έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις με ανυπολόγιστες συνέπειες σε κοινωνικό-οικονομικό-πολιτισμικούς τομείς. Κύριο μέλημα της κάθε κυβέρνησης είναι η πάταξη του φαινομένου αυτού αντιμετωπίζοντας άμεσα τις συνέπειες, συνήθως με νέα σκληρά φορολογικά μέτρα.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η καταγραφή της αντίληψης των φορολογούμενων για τη φοροδιαφυγή και των παραγόντων που οδηγούν ή αποτρέπουν το άτομο από τη φοροδιαφυγή. Μέσα από πρωτογενή ποσοτική έρευνα οι ερωτώμενοι καλούνται να καταθέσουν τις στάσεις και τις αντιλήψεις τους για το φαινόμενο αυτό καθώς και τους παράγοντες εκείνους που αποτελούν κίνητρα ή αντικίνητρα της παράνομης αυτής πράξης.

Abstract

Undoubtedly one of the most important factors that distort the world economy and the economy of Greece is tax evasion. Especially in recent years, during the years of the deep economic crisis of our country, the phenomena of tax evasion and all related forms of informal economy on huge proportions with incalculable consequences in socio-economic-cultural sectors. The main concern of every government is to combat this phenomena permanently, by dealing directly with the consequences, usually with new tough tax measures.

The purpose of this study is to record the perception of taxpayers about tax evasion and the factors that lead or prevent the individual from tax evasion. Through primary quantitative research, the respondents were asked to present their attitudes and perceptions about this phenomenon as well as those factors that form motives or disincentives for this illegal act.

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Ταξινόμηση δραστηριοτήτων της φοροδιαφυγής.	19
Πίνακας 2. Φύλο	52
Πίνακας 3. Ηλικία.....	53
Πίνακας 4. Εκπαιδευτικό επίπεδο.....	54
Πίνακας 5. Εργασιακή κατάσταση	55
Πίνακας 6. Οικογενειακή κατάσταση.....	56
Πίνακας 7. Αριθμός τέκνων.....	57
Πίνακας 8. Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα	58
Πίνακας 9. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο.	59
Πίνακας 10. Απαντήσεις στην ερώτηση αν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανομημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις.	60
Πίνακας 11. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.	61
Πίνακας 12. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου για τη φοροδιαφυγή.....	62
Πίνακας 13. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη απ' το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.	63
Πίνακας 14. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.	64
Πίνακας 15. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.	66
Πίνακας 16. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.....	67
Πίνακας 17. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.	68
Πίνακας 18. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.	69
Πίνακας 19. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική) επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.	70
Πίνακας 20. Απαντήσεις στην ερώτηση αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει τότε είναι πιθανό να συμπαράσχει το άτομο στη φοροδιαφυγή.	71
Πίνακας 21. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στην φοροδιαφυγή.....	72
Πίνακας 22. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.....	73
Πίνακας 23. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο είναι πράξη φοροδιαφυγής.....	74
Πίνακας 24. Απαντήσεις στην ερώτηση αν τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής....	75
Πίνακας 25. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους.....	76
Πίνακας 26. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.....	77
Πίνακας 27. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.	78
Πίνακας 28. Απαντήσεις στην ερώτηση ποιόν θεωρείτε τον πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής.	79

Πίνακας 29. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η έλλειψη φορολογικής παιδείας]	80
Πίνακας 30. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η έλλειψη φορολογικής συνείδησης]	81
Πίνακας 31. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η γραφειοκρατία].....	81
Πίνακας 32. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος].....	81
Πίνακας 33. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η ύπαρξη μεγάλων φορολογικών συντελεστών]	82
Πίνακας 34. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η ανεπαρκής εξειδίκευση των υπαλλήλων των κρατικών μηχανισμών]	82
Πίνακας 35. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης].....	83
Πίνακας 36. Απαντήσεις σχετικά με το πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσετε την φορολογική σας δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια.	83
Πίνακας 37. Απαντήσεις σχετικά με το πόσες φορές το μήνα θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε.	84
Πίνακα 38. Independent t-test, Φύλο και Συχνότητα φοροδιαφυγής.	87
Πίνακας 39. Independent t-test, Φύλο και Συνολικού βαθμού που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση για φοροδιαφυγή.	88
Πίνακας 40. Independent t-test, Φύλο και Συνολικός βαθμός που επηρεάζουν οι διάφοροι παράγοντες τη φοροδιαφυγή.	89
Πίνακας 41. Independent t-test, Φύλο και Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή.	89
Πίνακας 42. One way Anova, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Εργασιακή κατάσταση	90
Πίνακας 43. One way Anova, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Οικογενειακή κατάσταση.....	91
Πίνακας 44. One way Anova, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.	92
Πίνακας 45. One way Anova, Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή και Ηλικία.	93
Πίνακας 46. One way Anova, Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή και Εκπαιδευτικό επίπεδο.	94
Πίνακας 46. One way Anova, Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή και Οικογενειακή κατάσταση.	95
Πίνακας 47. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.....	96
Πίνακας 48. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή	97
Πίνακας 49. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.	99
Πίνακας 50. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.	100
Πίνακας 51. Έλεγχος Παλινδρόμησης.....	101

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1- Σκοπός και επιδράσεις της φορολογίας.....	10
Γράφημα 2. Δομή του φορολογικού συστήματος.....	13
Γράφημα 3. Αδήλωτη εργασία σε λεπτά, ανά χώρα και φύλο για το έτος 2018.	18
Γράφημα 4. Συνολικός Φορολογικός Συντελεστής σε Διάφορες Χώρες (% επί των κερδών), 2017.	25
Γράφημα 5- Υστέρηση είσπραξης ΦΠΑ (VAT GAP), 2015-2019.	29
Γράφημα 6- Αναλογία φόρου προς ΑΕΠ συγκριτικά με τον ΟΟΣΑ, 2000-2018.	29
Γράφημα 7- Κατά κεφαλήν φοροδιαφυγή των Ευρωπαίων, 2019.	32
Γράφημα 8. Φύλο.....	53
Γράφημα 9. Ηλικία	54
Γράφημα 10. Εκπαιδευτικό επίπεδο	55
Γράφημα 11. Εργασιακή κατάσταση.....	56
Γράφημα 12. Οικογενειακή κατάσταση	57
Γράφημα 13. Αριθμός τέκνων.	58
Γράφημα 14. Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.....	59
Γράφημα 15. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο....	60
Γράφημα 16. Απαντήσεις στην ερώτηση αν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανεμημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις.	61
Γράφημα 17. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.	62
Γράφημα 18. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου για τη φοροδιαφυγή.....	63
Γράφημα 19. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη απ' το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.	64
Γράφημα 20. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.	65
Γράφημα 21. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.	66
Γράφημα 22. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.....	67
Γράφημα 23. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.	68
Γράφημα 24. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.	69
Γράφημα 25. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική) επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.	71
Γράφημα 26. Απαντήσεις στην ερώτηση αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή.	72
Γράφημα 27. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.....	73
Γράφημα 28. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.	74
Γράφημα 29. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο είναι πράξη φοροδιαφυγής.	75
Γράφημα 30. Απαντήσεις στην ερώτηση αν τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής....	76

Γράφημα 31. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους.....	77
Γράφημα 32. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.....	78
Γράφημα 33. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.....	79
Γράφημα 34. Απαντήσεις στην ερώτηση ποιόν θεωρείτε τον πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής.....	80
Γράφημα 35. Απαντήσεις σχετικά με το πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσετε την φορολογική δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια.....	84
Γράφημα 36. Απαντήσεις σχετικά με το πόσες φορές το μήνα θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε.....	85
Γράφημα 37. Διάγραμμα διασποράς, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Αριθμός τέκνων.....	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Η Φορολογία και ο σκοπός της

1.1 Σκοπός και αποτελεσματικότητα της Φορολογίας

“ Οι φόροι είναι το τίμημα που πληρώνουμε για μια πολιτισμένη κοινωνία” (Oliver Wendell Holmes, πρώην δικαστής του Ανώτατου δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, 2010).

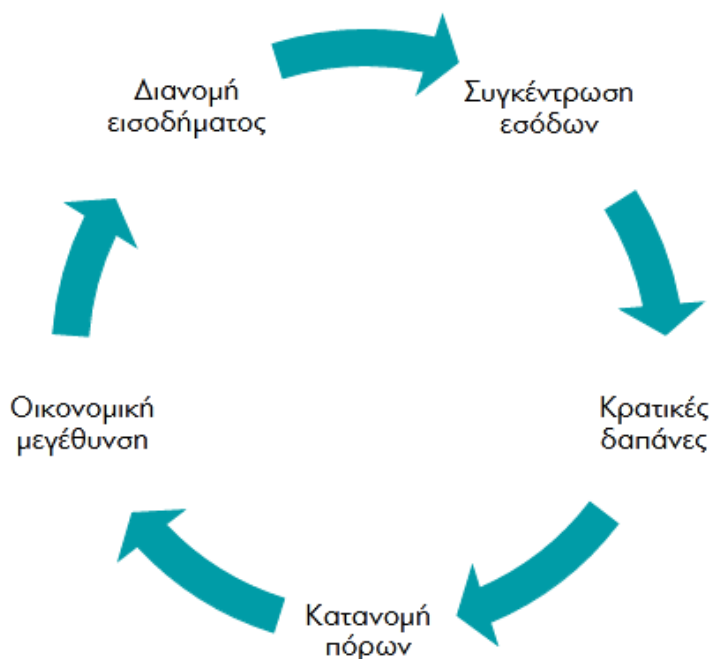
Η φορολογία είναι η επιβολή υποχρεωτικής οικονομικής συνεισφοράς προς το κράτος, μέσω φορολόγησης φυσικών και νομικών προσώπων. Ο κυριότερος σκοπός της φορολογίας που αφορά την οικονομία γενικότερα, είναι η ενίσχυση και η σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης ενός κράτους, η χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών και η ανακατανομή του πλούτου που αφορά την κοινωνική οικονομία με σκοπό την άμβλυνση των ανισοτήτων. Το κυβερνητικό έργο έχει κάποιο κόστος το οποίο θα καλυφθεί από αυτούς τους πόρους που θα εισπράξει με την εκάστοτε φορολογική του πολιτική. Οι δημόσιοι φορείς κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούν τους φόρους για την βέλτιστη παροχή δημοσίων αγαθών και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης μέσω χρηματοδότησης κοινωνικών προγραμμάτων και δημοσίων επενδύσεων. Τα προγράμματα αυτά που παρέχουν εκπαίδευση, υγεία, υποδομές και άλλες υπηρεσίες, είναι απαραίτητες για μια λειτουργική και εύρυθμη κοινωνία. Μπορούν ακόμα να χρησιμοποιήσουν τη φορολογία ως μέσο αποθάρρυνσης για μη νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες θα δημιουργούσαν κοινωνικές ανισότητες.

Επίσης η φορολογία δεν εκπληρώνει μόνο τη χρηματοδότηση δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών, αλλά αποτελεί το βασικό συστατικό του κοινωνικού συμβολαίου μεταξύ των φορολογούμενων και της οικονομίας του κράτους που κατοικούν. Το πώς δαπανώνται οι φόροι από τον κρατικό μηχανισμό, μπορεί να καθορίσει και την νομιμότητα της ίδιας κυβέρνησης. Η ανάληψη ευθύνης από τις κυβερνήσεις για τη διαφάνεια κατανομής των φόρων, ενθαρρύνει την αποτελεσματική διαχείριση των φορολογικών εσόδων και την καλύτερη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών (The World Bank, 2019).

Ένα αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα καταφέρνει να συγκεντρώσει επαρκή έσοδα με τις λιγότερες δυνατές στρεβλώσεις στην αποτελεσματικότητα κατανομής των πόρων και την επίτευξη διανομής του εισοδήματος που θεωρείται δίκαια.

Στο παρακάτω σχήμα φαίνεται η σημασία της παρουσίας των φόρων σε έναν φαύλο κύκλο ανατροφοδότησης της οικονομίας, ο οποίος δεν δύναται να διακοπεί.

Γράφημα 1- Σκοπός και επιδράσεις της φορολογίας

Πηγή- IOBE, (2018), σελ 38.

1.2 Η Βασικές Λειτουργίες των Φόρων

Οι φόροι έχουν δυο βασικά γνωρίσματα στα οποία βασίζονται και οι βασικές λειτουργίες των φόρων. Είναι ένα αναγκαστικό μέσο μετάθεσης οικονομικών πόρων από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, και έχει χαρακτήρα μονομερούς σχέσης καθώς η παροχή των πόρων γίνεται μόνο προς τον ιδιωτικό τομέα χωρίς να απαιτείται η αντιπαροχή πάλι προς τον ιδιωτικό τομέα.. Έτσι διακρίνουμε τις παρακάτω κυριότερες λειτουργίες όπως:

- Η ταμειυτική λειτουργία, είναι ίσως η βασικότερη λειτουργία των φόρων, χρησιμοποιούνται από τους δημόσιους φορείς ώστε να παρέχονται οι δημόσιες υπηρεσίες δωρεάν στο κοινωνικό σύνολο και ως μέσο άσκησης της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής όπως η χρηματοδότηση των δαπανών του κράτους.

- Η οικονομική λειτουργία των φόρων, όπως η ανακατανομή των πόρων ανάμεσα στα αγαθά και τις υπηρεσίες, καταπολέμηση της ανεργίας και του πληθωρισμού και προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Χρησιμοποιείται δηλαδή ως μέσον άσκησης οικονομικής πολιτικής, ως μέσον σταθεροποίησης της οικονομίας αλλά και καταπολέμησης της ανεργίας και του πληθωρισμού ενός κράτους.
- Η κοινωνική λειτουργία, όπως η βελτίωση της διανομής του εισοδήματος και του πλούτου. Χρησιμοποιείται ως μέσον άσκησης κοινωνικής πολιτικής για την πιο δίκαιη κατανομή των οικονομικών αγαθών ανάμεσα στα μέλη μιας πολιτισμένης κοινωνίας (Γεωργακόπουλος, 2012).

1.3 Διάκριση της Φορολογίας

Στις ανεπτυγμένες χώρες οι δημόσιοι φορείς εξασφαλίζουν τα έσοδα τους στο 90% από την υποχρεωτική φορολογία, γι' αυτό και είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό αντικείμενο μελέτης. Σε σχέση με το εισόδημα του φορολογούμενου διακρίνουμε την έμμεση και άμεση φορολογία.

Άμεση φορολόγηση έχουμε όταν η καταβολή των εισφορών γίνεται άμεσα από τους πολίτες προς το κράτος. Με αυτόν τρόπο φορολογούνται κατά κόρον τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα οποία διακρίνονται εισοδηματικές τάξεις ώστε να καθοριστεί για τον καθένα αναλογικά το φορολογικό μερίδιο που του αναλογεί ονομαστικά. Όσο μεγαλύτερο το δηλωμένο εισόδημα τόσο αυξάνεται και το ποσοστό φορολόγησης στα αντίστοιχα πρόσωπα. Για τους λόγους αυτούς θεωρείται και η πιο αξιοκρατική μέθοδος φορολόγησης. Επίσης με την άμεση φορολόγηση οι πολίτες γνωρίζουν εκ των προτέρων τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, συγκριτικά με την έμμεση φορολόγηση που επιβάλλονται χωρίς διακρίσεις σε όλους τους πολίτες. Τυπικά παραδείγματα είναι ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων και γονικών παροχών, ο φόρος εισοδήματος και ακίνητης περιουσίας.

Έμμεση Φορολόγηση ορίζουμε την καταβολή των εισφορών με μη άμεσο τρόπο, δηλαδή τα έσοδα λαμβάνονται από όλες τις κοινωνικές ομάδες ανεξαρτήτως ύψους εισοδήματος. Βασίζεται στη λογική της μη εφικτής καταβολής φόρων μέσω της άμεσης φορολόγησης. Τυπικά παραδείγματα είναι ο φόρος προστιθέμενης αξίας και οι δασμοί (Wikipedia, 2021).

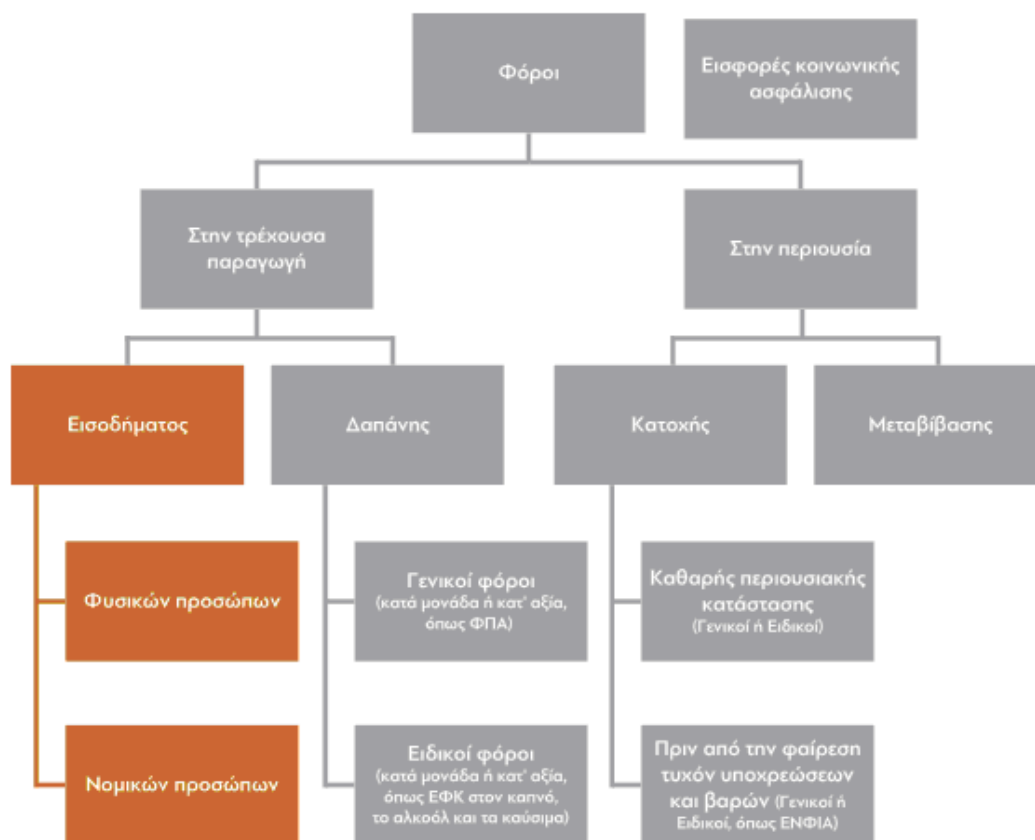
Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την άμεση φορολόγηση πιο σταθερή και πιο δίκαιη συγκριτικά με την έμμεση φορολόγηση που εφαρμόζεται ανεξαιρέτως εισοδήματος στους πολίτες. Επίσης οι άμεσοι φόροι είναι συνήθως προοδευτικοί και κατανέμουν δικαιότερα το βάρος στους έμμεσους φόρους, οι οποίοι είναι αναλογικοί (Γεωργακόπουλος, 2012).

1.4 Η Κατανομή του Φορολογικού Βάρους στην Ελλάδα τα Χρόνια της Κρίσης

Στα δύσκολα χρόνια της κρίσης από το 2008-2018 η δημοσιονομική προσαρμογή στην Ελλάδα βασίστηκε κυρίως στην αύξηση της φορολογίας. Η αύξηση των εσόδων προήλθε κατά κύριο λόγο από μεγάλη και μόνιμη αύξηση των φορολογικών συντελεστών στο εισόδημα, την περιουσία, τα κέρδη των επιχειρήσεων και την κατανάλωση με αρνητικές επιπτώσεις φυσικά στη φορολογική δικαιοσύνη. Πιο αναλυτικά το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 26%, τα φορολογικά έσοδα αυξήθηκαν από 33% σε 39% του ΑΕΠ (σχεδόν 6 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ) πλησιάζοντας τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Σύμφωνα με τους Artavanis et al. (2015), το 2009 σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία για τα δηλωθέντα εισοδήματα υπολογίζουν πώς το 45% του εισοδήματος των αυτοαπασχολούμενων δεν δηλωνόταν, συνεπώς δεν φορολογούνταν για αυτό το ποσό. Η ζημία για το κράτος έφτασε 28,2 δισεκατομμύρια ευρώ μη δηλωθέντων εισοδημάτων, που συνεπάγεται διαφυγόντα φορολογικά έσοδα άνω των 11δισ ευρώ ή το 30% του ελλείμματος.

1.5 Δομή του Φορολογικού Συστήματος

Γράφημα 2. Δομή του φορολογικού συστήματος

Πηγή- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, 2018, σελ 40.

Σύμφωνα με τη δομή του φορολογικού συστήματος οι φόροι διακρίνονται κυρίως:

α) στην τρέχουσα παραγωγή. Σε αυτήν περιλαμβάνονται οι φόροι εισοδήματος νομικών και φυσικών προσώπων, οι γενικοί φόροι επί της κατανάλωσης προϊόντων και υπηρεσιών (ΦΠΑ) και οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης σε προϊόντα όπως πετρελαιοειδή, οινόπνευμα, καπνός, ο καφές, κ.ά.

β) στην περιουσία, όπου περιλαμβάνονται οι φόροι σχετικά με την κατοχή ή την μεταβίβαση περιουσίας κάποιου προσώπου, οι οποίοι μπορεί να επιβληθούν επί της συνολικής αξίας του ενεργητικού του ή και μετά από την αφαίρεση τυχόν υποχρεώσεων του όπως ο ΕΝΦΙΑ (ενιαίος φόρος ιδιοκτησίας ακινήτων).

Ιδιαίτερη θέση καταλαμβάνουν οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που συνδέονται με το ακαθάριστο εισόδημα των εργαζομένων. Αποτελούν δηλαδή φόρο στο

εισόδημα , από οικονομικής πλευράς στα πλαίσια ενός διανεμητού φορολογικού συστήματος (IOBE, 2018).

Είναι επίσης ο περιβαντολλογικός φόρος στα προϊόντα που χρησιμοποιούμε και είναι βλαβερά για το περιβάλλον και ο φόρος εισαγωγής προϊόντων από άλλες χώρες (European union, 2015).

1.6 Κριτήρια Αξιολόγησης του Φορολογικού Συστήματος

Τα κριτήρια αξιολόγησης ενός φορολογικού συστήματος σε οποιαδήποτε χώρα βασίζονται κυρίως:

1. Στον βαθμό της οικονομικής του αποτελεσματικότητας, η οποία επηρεάζεται αρνητικά από τη φορολογία από τη στιγμή που στρεβλώνονται τα κίνητρα, πόσο μάλλον οι ευκαιρίες για εργασία, ευημερία, κατανάλωση, αποταμίευση, επιχειρηματικές δραστηριότητες, καινοτομία και γενικά επενδύσεις. Συμπερασματικά, η οικονομική αποτελεσματικότητα μειώνεται λόγω της επίπτωσης που έχει η φορολογία στην κοινωνική ευημερία, καθώς δημιουργεί ένα μεγάλο βάρος στους πολίτες, που τους περιορίζει από πολλές δραστηριότητες.
2. Στον βαθμό της οικονομικής δικαιοσύνης και της ισότητας που προάγει, όταν φυσικά κάθε φορολογούμενος πληρώνει φόρους ανάλογα με το οικονομικό του υπόβαθρο. Έτσι προκύπτουν οι δυο αρχές της ισότητας, σύμφωνα με τις οποίες, τα άτομα με την ίδια οικονομική δυνατότητα θα πρέπει να φορολογούνται το ίδιο (αρχή της οριζόντιας ισότητας), ενώ τα άτομα με διαφορετικό οικονομικό υπόβαθρο θα αντιμετωπίζονται με διαφορετικά κριτήρια (αρχή της κάθετης ισότητας). Με την κάθετη ισότητα επιτυγχάνεται η αναδιανομή του πλούτου και η στήριξη των φτωχότερων μελών της κοινωνίας, δικαίως μέσω της μεγαλύτερης φορολογικής επιβάρυνσης των πλουσιότερων. Γι'αυτό και ένα δίκαιο φορολογικό σύστημα επιβάλλεται να είναι προοδευτικό και να συμβαδίζει με τις αλλαγές στην οικονομική πολιτική.
3. Στην ελαχιστοποίηση του διοικητικού κόστους και του κόστους συμμόρφωσης των πολιτών που μέχρι τώρα πραγματοποιείται μέσω πολυάριθμων ελέγχων και πολύτιμων ιδιωτικών ωρών απασχόλησης τους για την ολοκλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων.

4. Στην απλότητα και τη διαφάνεια που το χαρακτηρίζει. Ένα ξεκάθαρο, απλό, σαφές και δημοκρατικό φορολογικό σύστημα είναι η βάση της επιτυχίας του. Ο σωστά φορολογικά ενήμερος πολίτης εμπιστεύεται το σύστημα το θεωρεί δίκαιο για όλους και δεν καταφεύγει στη φοροδιαφυγή.
5. Στο πόσο ευέλικτο αλλά ταυτόχρονα και σταθερό μπορεί να είναι το σύστημα. Είναι απαραίτητα στοιχεία για την εύρυθμη λειτουργία του σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία, με ολοένα και διαφορετικά οικονομικά προγράμματα που απορρέουν από διαφορετικές πολιτικές προσεγγίσεις τις κάθε κυβέρνησης σε ισχύ. Το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να προσαρμόζεται με ευελιξία στις αλλαγές αυτές αλλά την ίδια στιγμή να είναι και σε ένα βαθμό σταθερό και προβλέψιμο ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους πολίτες να παίρνουν αποφάσεις για το μέλλον. Η ιστορία έχει αποδείξει έμπρακτα ότι δραστικές και απότομες αλλαγές στη φορολογική πολιτική ενεργοποιούν την αβεβαιότητα στους πολίτες και τις επιχειρήσεις υποσκάπτοντας την ευημερία (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, 2018).
6. Στο βαθμό οργάνωσης των φοροτεχνικών υπηρεσιών με εκσυγχρονισμένα συστήματα για την διαβεβαίωση είσπραξης των φόρων και των βαθμολογιστικής οργάνωσης των οικονομικών μονάδων (Γεωργακόπουλος, 2012).

1.7 Σημασία της δίκαιης φορολόγησης

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με ψήφισμα στις 26ης Μαρτίου 2019 σχετικά με το οικονομικό έγκλημα, τη φοροδιαφυγή και τη φοροαποφυγή συνέβαλε σημαντικά στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος, της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής όπως αποκαλύφθηκε, μεταξύ άλλων, στις περιπτώσεις των LuxLeaks, των εγγράφων του Παναμά, θεωρεί ότι η δίκαιη φορολόγηση, η αποφασιστική καταπολέμηση της φορολογικής απάτης, της φοροδιαφυγής, του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας δίκαιης κοινωνίας και μιας ισχυρής οικονομίας. Προασπίζοντας παράλληλα το κοινωνικό συμβόλαιο και το κράτος δικαίου σημειώνει ότι ένα δίκαιο και αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα είναι το κλειδί για την αντιμετώπιση της ανισότητας, όχι μόνο

μέσω της χρηματοδότησης των δημόσιων δαπανών για τη στήριξη της κοινωνικής κινητικότητας, αλλά και μέσω της μείωσης των εισοδηματικών ανισοτήτων. Επισημαίνει ότι η φορολογική πολιτική μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τις αποφάσεις για την απασχόληση, τα επίπεδα των επενδύσεων και την προθυμία των εταιρειών να επεκταθούν.

Γι' αυτό πρέπει να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη στη δημοκρατική χάραξη πολιτικής, διασφαλίζοντας ότι οι απατεώνες δεν διαθέτουν ανταγωνιστικό φορολογικό πλεονέκτημα σε βάρος των έντιμων φορολογουμένων.

Επίσης από τις πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της φορολογίας και της είσπραξης φόρων δείχνουν ότι η φορολογική επίπτωση έχει μετατοπιστεί από το εισόδημα κεφαλαίου στο εισόδημα εργασίας και από τον χρηματοπιστωτικό τομέα στην πραγματική οικονομία. Αυτή η ενέργεια είχε δυσανάλογο αντίκτυπο στα άτομα με χαμηλό εισόδημα και ειδικά τις γυναίκες που συνήθως εξαρτώνται περισσότερο από το εισόδημα της εργασίας τους και δαπανούν μεγαλύτερο ποσοστό τους εισοδήματός τους για κατανάλωση αγαθών πρώτης ανάγκης (Kofod και Niedermayer, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- Η Φοροδιαφυγή

2.1 Η έννοια της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή είναι ένας όρος δύσκολος στο να οριστεί, αλλά σε γενικά πλαίσια χρησιμοποιείται για να περιγράψει παράνομες συναλλαγές οι οποίες δεν συνοδεύονται από τις ανάλογες φορολογικές χρεώσεις τις οποίες σκόπιμα κάποιος τις αγνοεί. Για παράδειγμα όταν ένας φορολογούμενος πολίτης πληρώνει λιγότερα στο κράτος απ' ότι νομικά είναι υποχρεωμένος να κάνει είτε δηλώνοντας χαμηλότερο ετήσιο μισθό στα όργανα της Φορολογικής διοίκησης, είτε παραλείποντας πληροφορίες από άλλες οικονομικές του δραστηριότητες. Συνιστά ποινικά κολάσιμη πράξη, στην οποία συμπεριλαμβάνονται η έκδοση ή αποδοχή πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων, είτε η παράλειψη υποβολής φορολογικής δήλωσης. (IOBE, 2016).

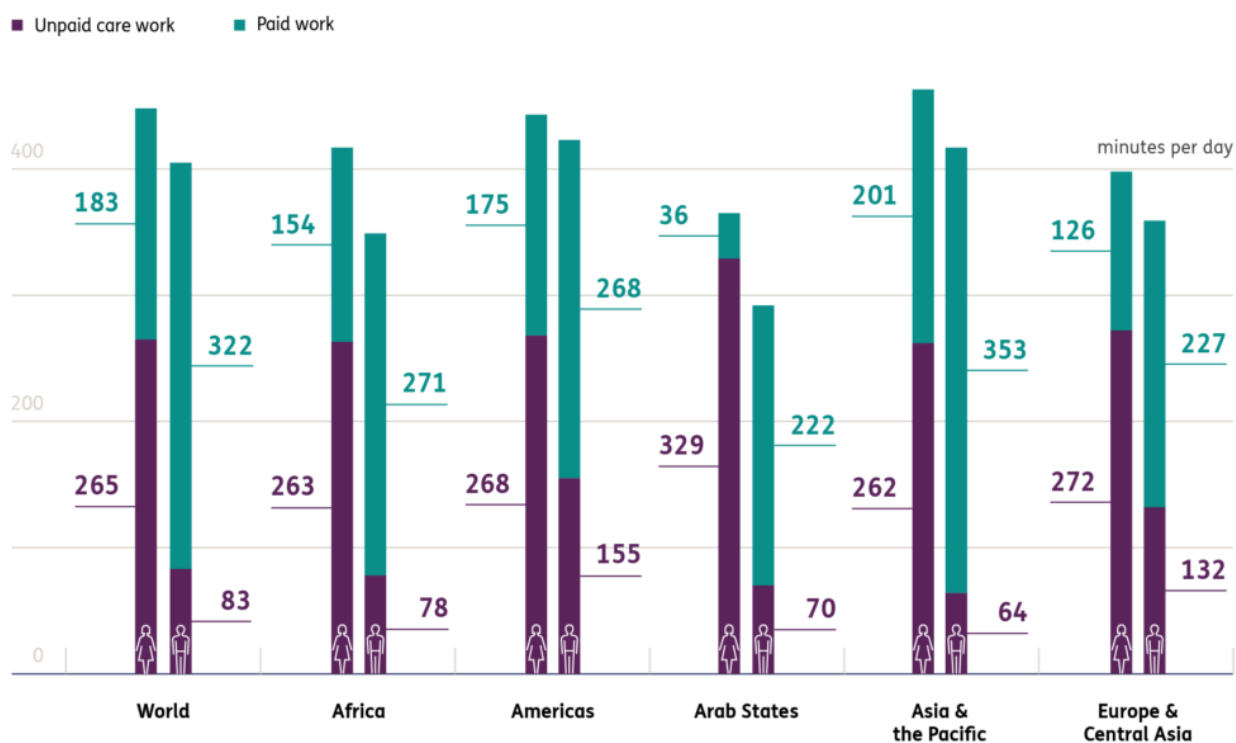
Η ιστορία είναι γεμάτη από επαναλαμβανόμενα περιστατικά φοροδιαφυγής συχνά αξιοσημείωτα λόγω της εφευρετικότητά τους. Τον 3^ο αιώνα μ.Χ. πολλοί πλούσιοι Ρωμαίοι έθιβαν τα κοσμήματά τους και το χρυσό τους ώστε να αποφύγουν την υψηλή φορολογία, ενώ στην Αγγλία τον 18^ο αιώνα, συχνά όσοι είχαν τζάκι στα σπίτια τους τα κάλυπταν με τούβλα κατά τη διάρκεια ελέγχων ώστε να αποφύγουν την επιβολή φόρου πολυτελείας (Selmrod 2007) . Ο McGee στο βιβλίο του για την ηθική της φοροδιαφυγής αναφέρει ότι στην Βιβλική εποχή όταν ο Ιησούς ρωτήθηκε αν πρέπει να πληρώνουν οι πολίτες φόρο στον Καίσαρα, τους απάντησε ότι πρέπει να δώσουμε στον Καίσαρα αυτά που του ανήκουν και στον Θεό ότι είναι δικό του. Δυστυχώς παρέλειψε να αναφέρει τι είμαστε υποχρεωμένοι να δώσουμε στο κράτος ή ποια είναι τα όρια σε αυτή την υποχρέωση.

2.2 Μορφές φοροδιαφυγής

2.2.1 Μαύρη εργασία

Μια ακόμα μορφή φοροδιαφυγής είναι η εργασία χωρίς πληρωμή, όπως η εθελοντική εργασία ή η εργασία για πρακτική άσκηση. Η αδήλωτη εργασία καλύπτει σχεδόν τα 2/3 της παραοικονομίας, ενώ από αυτήν την μορφή εργασίας προκύπτουν αγαθά και υπηρεσίες, συνήθως δεν καταγράφονται από τις στατιστικές αρχές ούτε ο αντίκτυπος που έχουν στην οικονομία της χώρας. Στο Διεθνές συνέδριο για την εργασία το 2018 παρουσιάστηκαν η αδήλωτη εργασία σε λεπτά ανά ημέρα και ανά φύλο. Παρατηρούμε στο παρακάτω διάγραμμα ότι η απλήρωτη εργασία στις γυναίκες στο μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζεται στις Αραβικές Πολιτείες ενώ στους άντρες στην Αμερική. Εντύπωση κάνει πως σχεδόν σε όλες τις χώρες σύμφωνα με τη μελέτη, οι γυναίκες είναι αυτές που εργάζονται τον περισσότερο χρόνο της ημέρας χωρίς μισθό, περίπου 3,2 φορές πιο πάνω από τους άντρες (ILOSTAT, 2018).

Γράφημα 3. Αδήλωτη εργασία σε λεπτά, ανά χώρα και φύλο για το έτος 2018.

Πηγή - ILOSTAT, (2018).

Σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες παρατηρήθηκε επίσης αύξηση της παραοικονομίας από την αδήλωτη εργασία των παράνομων μεταναστών. Μια πρώτη εκτίμηση πραγματοποιήθηκε από τον OECD το 2011, δίνοντας αρνητική πρωτιά για την Ελλάδα καθώς κατέχει το υψηλότερο ποσοστό του 4,4% του συνόλου των εργαζομένων. Ακολουθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής με 3,15%, η Ιταλία με 2% και στα χαμηλότερα ποσοστά βρίσκεται η Νορβηγία και η Σουηδία με 0,5% και 0,4% αντίστοιχα (Schneider 2012).

Ιδιαίτερα στις πρώην κομμουνιστικές χώρες η αδήλωτη εργασία ήταν κάτι συνηθισμένο και αργότερα μετά την ολοκληρωτική κατάρρευση του οικονομικού αυτού μοντέλου σε κάποιες χώρες το φαινόμενο αυτό συνεχίστηκε ως αντίσταση στην άδικη πληρωμή φόρων, αυξάνοντας τα ποσοστά φοροδιαφυγής (Carbonell and Gërçhani 2016).

2.2.2 Φοροαποφυγή και Παραοικονομία

Σύμφωνα με τη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το οικονομικό έγκλημα, τη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή τον Μάρτη του 2019, η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φορολογικής απάτης αντιμετωπίζει παράνομες πράξεις, ενώ η καταπολέμηση της φοροαποφυγής (νόμιμη πράξη) αφορά περιπτώσεις οι οποίες εκμεταλλεύονται παραθυράκια τα οποία βρίσκονται εντός των ορίων του νόμου, αν και αντίθετες στο πνεύμα του νόμου. Η ταξινόμηση των δραστηριοτήτων της φοροδιαφυγής φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1. Ταξινόμηση δραστηριοτήτων της φοροδιαφυγής.

Τύπος δραστηριότητας	Χρηματοοικονομικές συναλλαγές		Μη χρηματοοικονομικές συναλλαγές	
Παράνομες δραστηριότητες	Εμπόριο κλεμμένων αγαθών, εμπόριο ναρκωτικών, λαθρεμπόριο, τυχερά παιχνίδια, τζόγος, οικονομικές απάτες και μεταφορά όπλων		Ανταλλαγή ναρκωτικών, κλεμμένων αγαθών, παραγωγή ναρκωτικών για προσωπική χρήση και κλοπή για προσωπικό όφελος.	
	Φοροδιαφυγή	Φοροαποφυγή	Φοροδιαφυγή	Φοροαποφυγή
Νόμιμες δραστηριότητες	Μη δηλωμένο εισόδημα από προσωπική εργασία, μισθοί και περιουσία από αδήλωτη εργασία, που σχετίζεται με νόμιμες υπηρεσίες και αγαθά.	Εκπτώτικα μπόνους των εργαζομένων	Ανταλλαγή νόμιμων αγαθών και υπηρεσιών	Προσωπική εργασία και βοήθεια από φίλους και οικογένεια που δεν θα πληρωθεί.

Πηγή- Schneider, (2012), σελ. 5.

Είναι φανερό σύμφωνα με την παραπάνω ταξινόμηση των δραστηριοτήτων της φοροδιαφυγής/παραοικονομίας, σε ένα γενικό πλαίσιο περιλαμβάνεται το αδήλωτο εισόδημα από την παραγωγή νόμιμων αγαθών και υπηρεσιών, είτε από νομισματικές ή μη νομισματικές συναλλαγές και όλες τις οικονομικά παραγωγικές δραστηριότητες που θα ήταν φορολογήσιμες από τις φορολογικές αρχές και που συνεισφέρουν στην οικονομία της χώρας.

Η παραοικονομία περιλαμβάνει όλες τις νόμιμα παραγωγικές δραστηριότητες και υπηρεσίες της αγοράς, οι οποίες σκόπιμα υποκρύπτονται και καλύπτονται από τις δημόσιες αρχές για τους παρακάτω λόγους:

1. για την αποφυγή καταβολής φόρων εισοδήματος, προστιθέμενης αξίας ή άλλων φόρων.
2. για την αποφυγή καταβολής εισφορών κοινωνικής ασφάλισης
3. για να αποφευχθεί η τήρηση ορισμένων νόμιμων προτύπων της αγοράς εργασίας όπως οι κατώτατοι μισθοί, ανώτατο όριο εργασιών, πρότυπα ασφάλειας στην εργασία κ.α.
4. για την αποφυγή συμμόρφωσης με ορισμένες διοικητικές υποχρεώσεις όπως, η συμπλήρωση ερωτηματολογίων στατιστικής ή άλλων διοικητικών μορφών. (Schneider 2012).

2.2.3 Χρυσά Διαβατήρια

Ένα άλλο παρακλάδι της παραοικονομίας/φοροδιαφυγής είναι οι λεγόμενες « χρυσές θεωρήσεις ή χρυσά διαβατήρια (golden visa) » όπου διάφορα καθεστώτα εκμεταλλεύονται την ανάγκη πολιτών της Ε.Ε. ή τρίτων χωρών για άδεια παραμονής και προσφέρουν ως αντάλλαγμα για οικονομικές επενδύσεις (CBI) τη χορήγηση ιθαγένειας ή την άδεια παραμονής. Έτσι έχουν χορηγηθεί πάνω από 100.000 άδειες παραμονής σε 6000 πρόσωπα τρίτων χωρών υψηλού κινδύνου χωρίς κάποιο έλεγχο ασφαλείας για τα στοιχεία τους, ούτε φυσικά και για την προέλευση των χρημάτων που συνδέονται με τα καθεστώτα CBI και RBI. Οι επενδύσεις αυτές δεν καταγράφονται από το φορολογικό σύστημα του κράτους μέλους που συμμετέχει σε αυτή την παρανομία ούτε προάγουν την πραγματική του οικονομία. Κατά συνέπεια ενισχύεται η διαφθορά και νομιμοποιούνται έσοδα από παράνομες δραστηριότητες συμπεριλαμβανομένης της φοροδιαφυγής. Τέλος ο ΟΟΣΑ αναφέρει πως τα καθεστώτα αυτά παρέχουν στους φορολογούμενους πρόσβαση σε χαμηλό συντελεστή φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων κάτω του 10 % επί υπεράκτιων χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, ζημιώνοντας εν τέλει το κράτος (Kofod και Niedermayer, 2019).

2.3 Οι τέσσερις οπτικές της φοροδιαφυγής

Ένας από τους πιο γνωστούς μελετητές του φαινομένου της φοροδιαφυγής, σε ένα από τα βιβλία του το 2011 (McGee, 2011) παρουσιάζει τέσσερις οπτικές του φαινομένου αυτού από ηθικής πλευράς.

1. Η φοροδιαφυγή είναι σχεδόν πάντα μια ανήθικη πράξη

Την άποψη αυτή την συναντάμε συνήθως σε δημοκρατικές κοινωνίες όπου οι πολίτες θεωρούν υποχρέωση τους να εναρμονιστούν με ό,τι τους ζητήσει η κυβέρνηση την οποία οι ίδιοι εξέλεξαν δημοκρατικά. Επίσης θεωρούν ότι έχουν υποχρεώσεις και απέναντι στους συμπολίτες τους με το να πληρώνουν το δικό τους μερίδιο στους φόρους. Γι' αυτό ενισχύοντας το εισόδημα του κράτους με φόρους, παρέχει σε όλους ανεξαιρέτως τις υπηρεσίες του προστατεύουν αυτό το κοινό δικαίωμα.

2. Η φοροδιαφυγή είναι σχεδόν πάντα μια ηθική πράξη

Η αναρχική αυτή άποψη να μην πληρώνουμε ποτέ τους φόρους μας βασίζεται στο ότι το κράτος είναι διεφθαρμένο σαν ένας κοινός κλέφτης που χωρίς ηθικούς φραγμούς παίρνει ό,τι θέλει από τους πολίτες χωρίς τη συγκατάθεση τους. Σύμφωνα με την άποψη αυτή δεν υπάρχει κάποιο κοινωνικό συμβόλαιο μεταξύ πολιτών και κράτους, συνεπώς χωρίς συμφωνία δεν υπάρχουν υποχρεώσεις.

3. Η φοροδιαφυγή είναι σε κάποιες περιπτώσεις ηθική και σε κάποιες περιπτώσεις ανήθικη πράξη.

Ίσως η επικρατέστερη άποψη για την φοροδιαφυγή σύμφωνα με την οποία, ναι μεν υπάρχουν κάποιες φορολογικές υποχρεώσεις απέναντι στο κράτος αλλά δεν είναι και αδύνατον το να αποφύγουν κάποιες από αυτές.

4. Είναι συνταγματικό δικαίωμα των πολιτών να φοροδιαφεύγουν όταν το κράτος είναι διεφθαρμένο, συνεπώς του αφαιρούνται αυτόματα τα δικαιώματα πάνω στο μισθό και την περιουσία των πολιτών. Υποστηρίζουν εν ολίγης ότι η φοροδιαφυγή σε ένα τέτοιο περιβάλλον έχει περισσότερα οφέλη απ' ό,τι ζημία.

2.4 Η Αναγκαιότητα Εξέτασης του Φαινομένου της Φοροδιαφυγής

Η ακριβής μέτρηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής είναι αρκετά δύσκολη καθώς περιλαμβάνει την αναζήτηση περιστατικών παρανομίας που δεν εντοπίζονται απαραίτητα από τις αρχές εισοδήματος.

Πιο συγκεκριμένα η ανάγκη εξέτασης του φαινομένου περιλαμβάνει τα ακόλουθα.

- ❖ Να καταγραφούν οι κατηγορίες προσώπων, επαγγελματιών και φορολογικών πεδίων στα οποία καταγράφονται τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής.
- ❖ Να προσδιοριστούν οι αδυναμίες (νομοθετικές, οργανωτικές, πολιτικές) που αποτελούν πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της φοροδιαφυγής και να αντιμετωπιστούν κατάλληλα.
- ❖ Να υπολογιστούν τα άμεσα και έμμεσα οφέλη από την πάταξη του φαινομένου.
- ❖ Να προταθούν λύσεις και νομοθετικές ενέργειες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου με σκοπό την αποκατάσταση της οικονομικής και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με την έκθεση από το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο οι τρέχοντες διεθνείς και εθνικοί φορολογικοί κανόνες σχεδιάστηκαν ως επί το πλείστον στις αρχές του 20ού αιώνα και δεν μπορούν να συμβαδίσουν με τις νέες οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές προκλήσεις του 21ου αιώνα. Γι'αυτό είναι επιτακτική ανάγκη τα υφιστάμενα φορολογικά συστήματα να εκσυγχρονιστούν σε ψηφιακό επίπεδο ώστε να διασφαλίζουν ότι όλοι οι συμμετέχοντες στην αγορά καταβάλλουν το μερίδιο των φόρων που τους αναλογεί (IOBE, 2016).

2.5 Αιτίες της φοροδιαφυγής

Στην πράξη, σχεδόν όλα τα φορολογικά συστήματα αντιμετωπίζουν το πρόβλημα των φορολογουμένων πολιτών που δεν συμμορφώνονται με τις νομικές τους υποχρεώσεις σχετικά δηλαδή με το ποσό του φόρου που πρέπει να καταβάλουν. Σύμφωνα με μελέτες υπάρχει διαφορά μεταξύ μη συμμόρφωσης που προκύπτει από ακούσια σφάλματα και μη συμμόρφωσης λόγω σκόπιμης συμπεριφοράς αποφυγής. Για παράδειγμα φοροδιαφυγή από επιλογή με συγκεκριμένες πράξεις ή αποφυγή λόγω απραγίας (Hasseldine and Bebbington 1990).

Κυρίαρχη θέση στα αίτια κατέχει η έλλειψη φορολογικής συνείδησης από τον νέο ευρωπαϊό Έλληνα πολίτη. Ο καθένας μας δεν αντιλαμβάνεται τη σπουδαιότητα της συνεισφοράς του στα φορολογικά έσοδα της χώρας, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του κρατικού μηχανισμού. Η κάθε παράνομη πράξη μπορεί μεν να ικανοποιεί στιγμιαία τις οικονομικές ανάγκες του καθενός, τροφοδοτεί δε μακροπρόθεσμα έναν φαύλο κύκλο έλλειψης χρημάτων από τα ταμεία της χώρας που με τη σειρά τους καλύπτουν ανάγκες άλλων πολιτών όπως οι συντάξεις. Έτσι ο ίδιος ο φορολογούμενος εξαναγκάζει το ίδιο το κράτος να πάρει νέα μέτρα και να αυξήσει τις φορολογικές επιβαρύνσεις εις βάρος του. Ο αντίκτυπος της φοροδιαφυγής είναι το αντικίνητρο που θα μπορούσε να αποτρέψει έως και να εξαλείψει το φαινόμενο αυτό. Η **φορολογική παιδεία** στην Ελλάδα είναι σχεδόν ανύπαρκτη ενώ θα έπρεπε να ενσωματωθεί από νωρίς στην σχολική εκπαίδευση. Ο πολίτης με φορολογική κουλτούρα αντιλαμβάνεται ότι τα φορολογικά έσοδα της χώρας του επιστρέφουν σε αυτόν, είτε βελτιώνοντας το βιοτικό του επίπεδο είτε επιβάλλοντάς του μελλοντικά χαμηλότερη φορολογία.

Πιο αναλυτικά στην χώρα μας συμβάλλουν και άλλοι παράγοντες στο να γίνει πιο ελκυστική η φοροδιαφυγή. Συγκεκριμένα:

- 1. Η πολυνομία και η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος** παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει την τελευταία δεκαετία εν καιρώ μεγάλης κρίσης να απλοποιηθούν, δεν επιφέρουν καρπούς καθώς παραμένει πολύπλοκο το έργο του φοροεισπρακτικού μηχανισμού προκαλώντας σύγχυση και ανασφάλεια στους φορολογούμενους αλλά και τη φορολογική διοίκηση.
- 2. Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές** που εφαρμόζονται στη χώρα μας σε σύγκριση με άλλες χώρες τη Ε.Ε. φέρνουν τα αντίθετα αποτελέσματα. Όπως φαίνεται και από την καμπύλη Laffer το όριο πάνω από το οποίο αν ανέλθουν οι φορολογικοί συντελεστές τα φορολογικά έσοδα θα μειώνονται, στην Ελλάδα είναι αρκετά χαμηλό. Αυτό σημαίνει πως η αύξηση των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα ωθεί τους πολίτες στο να αποφύγουν την πληρωμή των φόρων που τους αναλογούν.
- 3. Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός.** Η Ελλάδα είναι από τις τελευταίες χώρες στην Ευρώπη που μηχανογράφησε την φορολογική της διοίκηση. Συγκεκριμένα, μόλις

το 2013 έγινε για πρώτη φορά δυνατή η ηλεκτρονική υποβολή φορολογικών δηλώσεων νομικών προσώπων, χωρίς δυστυχώς να εξαλείφεται η φυσική παρουσία των φορολογουμένων στις αρμόδιες υπηρεσίες. Το μεγαλύτερο αγκάθι στον εκσυγχρονισμό της πληροφοριακών συστημάτων της διοίκησης είναι η ελλιπής ενημέρωση τους με τις προβλέψεις της τρέχουσας νομοθεσίας.

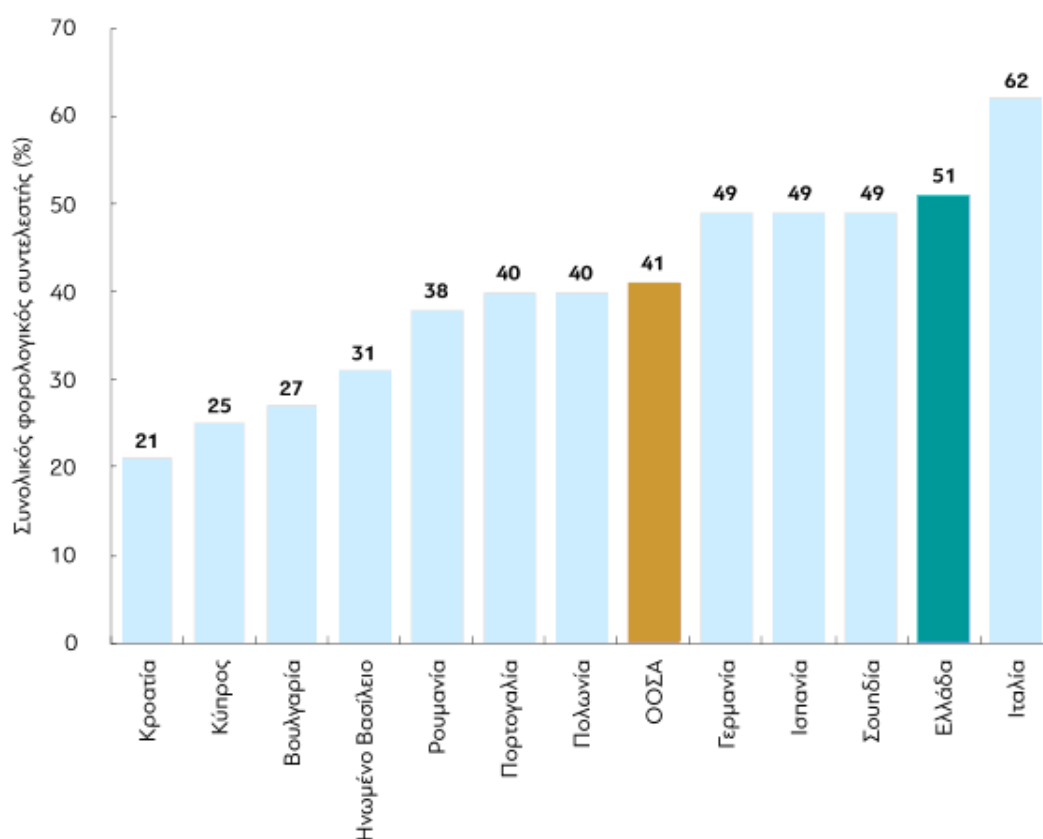
4. **Η Γραφειοκρατία**, μια έννοια άρρηκτα συνδεδεμένη με την Ελλάδα, είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων όπως η μεγάλη διασπορά αρμοδιοτήτων, η ελλιπής εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, η υπέρμετρη τυπολατρία και η έλλειψη κινήτρων για την ομαλή λειτουργία του φοροελεγκτικού μηχανισμού.
5. **Η έλλειψη φορολογικής συνείδησης/κουλτούρας** είναι ίσως από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στον οποίο πρέπει να επενδύσουμε στο να αλλάξει. Ο πολίτης που οραματίζεται ένα οργανωμένο και δίκαιο κράτος, οφείλει να αντιλαμβάνεται ότι και ο ίδιος κατέχει ουσιαστικό ρόλο στην ολοκλήρωση αυτού του στόχου. Η καλλιέργεια φορολογικής συνείδησης συνδέεται άμεσα με την παιδεία και την ορθή οικονομική διαχείριση της κάθε χώρας. Ο πολίτης που αντιλαμβάνεται ότι τα φορολογικά έσοδα της χώρας του επιστρέφουν σε αυτόν είτε με τη μορφή αγαθών/υπηρεσιών βελτιώνοντας το βιοτικό του επίπεδο, είτε μελλοντικά ως φορολογικές ελαφρύνσεις, διαθέτει φορολογική συνείδηση (Στουρνάρας, 2021).
6. **Η φορολογική κουλτούρα των Ελλήνων φορολογουμένων** που πάντα έβρισκαν τρόπους να φοροδιαφεύγουν όπου ήταν εφικτό, αδιαφορώντας για τις συνέπειες.
7. **Η ύπαρξη μεγάλων συντελεστών φορολόγησης** (αύξηση φορολογικού βάρους τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα).
8. **Η έλλειψη τεχνολογικών υποδομών από το κράτος** για τη σωστή λειτουργία των φορολογικών ελέγχων, όπως ένα γρήγορο, απλό και αποτελεσματικό ηλεκτρονικό φορολογικό σύστημα (OECD, 2013).

Επιπλέον, **το σύστημα φορολογίας εισοδήματος** στην Ελλάδα δεν είναι αποτελεσματικό στη μείωση των ανισοτήτων. Το 2015 περίπου το 20% των φορολογούμενων δήλωσε το 53% του συνολικού εισοδήματος και πλήρωσε το 80% των συνολικών φόρων εισοδήματος φυσικών προσώπων.

Συγκρινόμενος με τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, ο συνολικός φορολογικός συντελεστής επί των κερδών στην Ελλάδα είναι υψηλότερος κατά περίπου 10

ποσοστιαίες μονάδες. Η Ελλάδα καταλαμβάνει την υψηλότερη θέση από χώρες με ώριμο δημοσιονομικό σύστημα, όπως η Σουηδία και η Γερμανία, η Βουλγαρία και η Κύπρος, νέα κράτη-μέλη της ΕΕ, όπως η Κροατία, η Ρουμανία και η Πολωνία. Μόνο στην Ιταλία η φορολογική επιβάρυνση για τις επιχειρήσεις είναι αρκετά υψηλότερη συγκριτικά με την Ελλάδα, αλλά και τις υπόλοιπες εξεταζόμενες χώρες (IOBE, 2018).

Γράφημα 4. Συνολικός Φορολογικός Συντελεστής σε Διάφορες Χώρες (% επί των κερδών), 2017.

Πηγή- IOBE (2018), σελ, 128.

Η μελέτη των Artavanis et al. (2015) για τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, τονίζει πως η διαφθορά των πολιτικών της Ελληνικής Βουλής είναι από τις κυριότερες αιτίες για την έλλειψη βούλησης για τη θέσπιση ουσιαστικής φορολογικής μεταρρύθμισης. Η σύνδεση των επαγγελματιών των βουλευτών εκτός Βουλής με τις 5 κορυφαίες παραβατικές βιομηχανίες που φοροδιαφεύγουν (ιατρική, νομική, μηχανική, εκπαίδευση και μέσα μαζικής ενημέρωσης) δεν αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας. Διοικούνται από ισχυρές επαγγελματικές συντεχνίες που δεν ακολουθούν πιστά τους

φορολογικούς νόμους , καθώς οι υπεύθυνοι επιβολής είναι οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων.

2.7 Συνέπειες της Φοροδιαφυγής

Πέρα από την άμεση ποσοτική καταγραφή της ζημίας στην οικονομία της χώρας (ΑΕΠ) που θα αναλύσουμε παρακάτω, η φοροδιαφυγή συντελεί ακόμα στην αναποτελεσματικότητα της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα οδηγεί

- ❖ Στην αύξηση των αναγκών για εξωτερικό δανεισμό, καθώς περιορίζει τις εσωτερικές πηγές χρηματοδότησης των κρατικών δαπανών με συνέπεια την αύξηση του δημόσιου χρέους.
- ❖ Στην αύξηση των φορολογικών συντελεστών προκειμένου να καλυφθούν τα δημόσια ελλείμματα με συνέπεια την μείωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών που προσφέρει το δημόσιο.
- ❖ Στον κακό καταμερισμό των παραγωγικών πόρων της οικονομίας καθώς οι οικονομικές μονάδες επιλέγουν μη παραγωγικές δραστηριότητες με κριτήριο την ευκολία διαπράξεως της φοροδιαφυγής, για να επισημοποιήσουν το πλασματικά αυξανόμενο εισόδημα τους, όπως με την αγορά ακινήτων ή άλλων αγαθών.
- ❖ Στην νοθεία των όρων ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, επιτρέποντας σε αυτές που φοροδιαφεύγουν ή που αναπτύσσουν μη καταγεγραμμένη οικονομική δραστηριότητα (π.χ. αδήλωτη εργασία) να διατηρούν χαμηλότερο το κόστος παραγωγής αποκτώντας έτσι ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων. Το αποτέλεσμα είναι η εκδίωξη των υγιών επιχειρήσεων από τον κλάδο και, κατ' επέκταση, η μείωση της ανταγωνιστικότητας όλης της οικονομίας.
- ❖ Στην αποτροπή κάποιων δικαιούχων πολιτών από τη συμμετοχή τους στο σύστημα της κοινωνικής πρόνοιας και ασφάλισης. Τέλος, η φοροδιαφυγή μπορεί να οδηγήσει και στην έλλειψη του αισθήματος δικαιοσύνης και αλληλεγγύης, αποτρέποντας έτσι τους πολίτες να πληρώσουν φόρους σ'ένα κράτος αμφιβόλου εμπιστοσύνης (Ιδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών , 2016).

- ❖ Μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων καθώς τα δημόσια ελλείμματα που καλύπτονται με εσωτερική χρηματοδότηση δεσμεύουν κάθε διαθέσιμο ιδιωτικό κεφάλαιο για την κάλυψη τους, ή γεννάτε η ανάγκη για λήψη μεγαλύτερων δανείων από το κράτος αυξάνοντας ακόμα περισσότερο το δημόσιο έλλειμμα.
- ❖ Στην άδικη κατανομή του φορολογικού βάρους, με συνέπεια να επηρεάζει αρνητικά τον αναδιανεμητικό ρόλο της προοδευτικής φορολογίας, δημιουργώντας έτσι ανισότητες στη φορολογία μεταξύ πολιτών με την ίδια φορολογική ικανότητα.
- ❖ Στην μείωση της αποτελεσματικότητας των ήδη υπάρχων φορολογικών μέτρων, δεδομένου ότι όσο αυξάνεται η φοροδιαφυγή τόσο μειώνεται η αποτελεσματικότητα του κράτους στην πάταξη της φορολογικής παράβασης (Τάτσιος, 2012).

2.7.1 Ποσοτική αξιολόγηση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα

Σύμφωνα με έκθεση της Κομισιόν για το 2018 η Ελλάδα κατείχε την χειρότερη θέση στην Ευρωζώνη και την δεύτερη χειρότερη στην Ευρώπη μετά τη Ρουμανία στις εισπράξεις ΦΠΑ. Συγκεκριμένα το «κενό» στις εισπράξεις ΦΠΑ το 2018 ανέρχεται σε 6,5 δισ. ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί στο 30% των δυνητικών εσόδων της χώρας, με μέσο στην Ευρώπη να είναι μόλις στο 9,2%. Συνολικά στην Ευρώπη μόλις σε μια χρονιά χάθηκαν 140 δισ. ευρώ, το 2019 παρουσιάστηκε πτωτική τάση του φαινομένου, ενώ σύμφωνα με τον επίτροπο Πάολο Τζεντιλόνι, η κρίση του 2020 λόγω του COVID-19 έφερε απώλειες ύψους 164 δισ. ευρώ.

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών στην Ελλάδα το διάστημα Ιανουάριος-Ιούλιος 2020 λόγω της υγειονομικής κρίσης, καταγράφηκε πτώση του ΦΠΑ κατά 1,7 δισ. λιγότερα έναντι του αρχικού στόχου των εισπράξεων που ήταν τα 8,6 δισ. ευρώ. Επίσης από παλαιότερα στοιχεία του Υπουργείου προκύπτει ότι οι υπηρεσίες που θα έπρεπε να φορολογούνται σήμερα αντιστοιχούν στο ποσό των 130 δισ. ευρώ ως κέρδη. Αντ'αυτού σήμερα οι αξίες που φορολογούνται διαμορφώνονται μόλις στα 75 δισ. ευρώ, δηλαδή για παροχές και αγαθά ύψους 55 δισ. ευρώ δεν εκδίδονται φορολογικά στοιχεία. Αυτό αντιστοιχεί σε απώλειες εσόδων της τάξης των

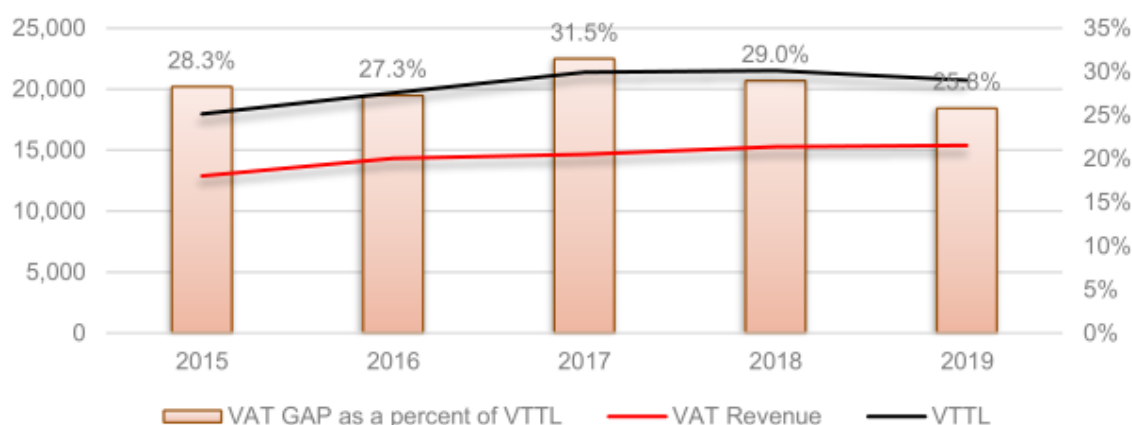
6,5 δισ. ευρώ ετησίως. Συνολικά από το 2000 μέχρι και το 2018 η χώρα μας έχει χάσει περίπου 115 δισ. ευρώ από τον ΦΠΑ.

Βασική αιτία η φοροδιαφυγή ή η φοροαποφυγή, αλλά και οι στρεβλώσεις του συστήματος. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που οι κυβερνητικοί θεσμοί πρότειναν να αυξηθεί η απαλλαγή από το καθεστώς ΦΠΑ των μικρών επιχειρήσεων (με ακαθάριστα έσοδα έως 25.000 ευρώ) λόγω του μεγέθους της φοροδιαφυγής που καταγράφεται. Με τον τρόπο αυτό θεωρητικά θα μειωθεί το διοικητικό κόστος για τη φορολογική διοίκηση και οι επιχειρήσεις θα συμμορφωθούν με το κανονικό καθεστώς ΦΠΑ ενώ ταυτόχρονα θα γίνουν και πιο ανταγωνιστικές σε σχέση με τις μεγάλες επιχειρήσεις. Διότι η μεσαία τάξη είναι αυτή που θα μπορούσε να μειώσει το δημόσιο χρέος.

Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το λεγόμενο «κενό ΦΠΑ» το 2016 (Value-Added Tax ,VAT GAP), δηλαδή τη διαφορά μεταξύ των προσδοκώμενων και των πραγματικών εσόδων από τον ΦΠΑ, αποτυπώνει ότι η απώλεια εσόδων έχει οριακά βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια. Παρατηρήθηκε σημαντική μείωση της είσπραξης του ΦΠΑ στα χρόνια της οικονομικής κρίσης από το 2009 και έπειτα (Εφημερίδα Καθημερινή, 2020).

Στην πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2021 για το VAT GAP στις Ευρωπαϊκές χώρες στα χρόνια 2015-2019, χάθηκαν 134 δισεκατομμύρια ευρώ. Αναφορικά με την Ελλάδα όπως βλέπουμε στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται το Vat Gap ως ποσοστό της συνολικής φορολογικής υποχρέωσης (VTTL, VAT Total Tax Liability).

Γράφημα 5- Υστέρηση είσπραξης ΦΠΑ (VAT GAP), 2015-2019.

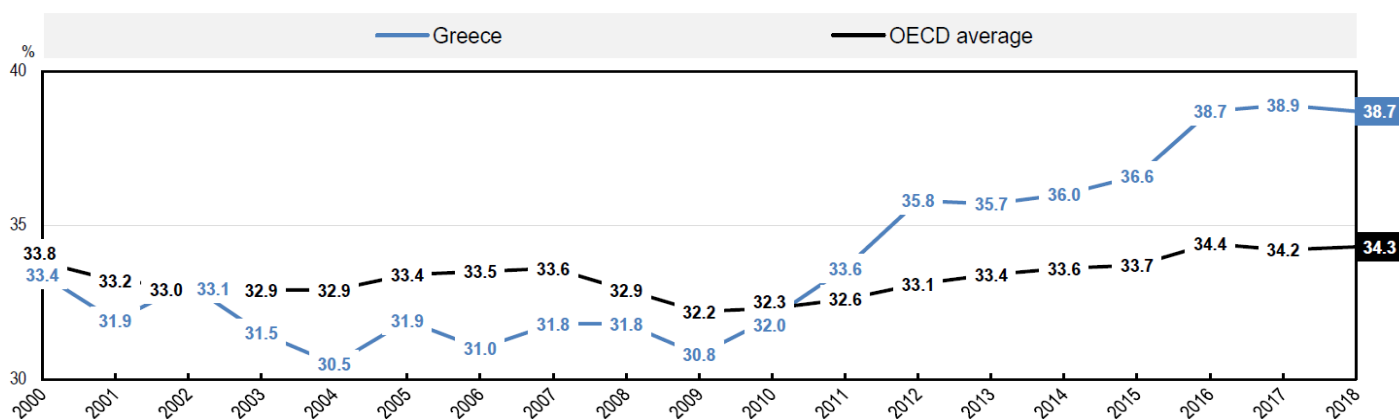

Πηγή- European Commission (2020), σελ.38.

Η συμμόρφωση της χώρας μας ως προς τον φόρο προστιθέμενης αξίας, βελτιώθηκε σημαντικά από το 2017 και μετά. Το «κενό» μειώθηκε στο 25,8% του VTTL, ενώ τη μέγιστη τιμή είχε το 2017 με 31,5% του VTTL. Σε αυτό συνέβαλε και η μείωση του ΦΠΑ στη χώρα μας το 2019 σε επιλεγμένα καταναλωτικά αγαθά από 23% στο 13%, ενώ η το ρεύμα, το αέριο και οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις φορολογούνταν με 6% από 13% που ήταν. Οι οικονομικές απώλειες στην Ελλάδα για το «κενό» ΦΠΑ ανέρχονται σε 5,3 εκ. ευρώ μέσο όρο ανά έτος απ' το 2015 έως και το 2019.

Το 2018, η Ελλάδα είχε λόγω φόρου προς ΑΕΠ 38,7% σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ 34,3%. Το 2017 κατέλαβε την 8η θέση από τις 36 χώρες του ΟΟΣΑ όσον αφορά τον λόγο φόρου προς ΑΕΠ (ΟΟΣΑ, 2019).

Γράφημα 6- Αναλογία φόρου προς ΑΕΠ συγκριτικά με τον ΟΟΣΑ, 2000-2018.

Πηγή. ΟΟΣΑ (2019).

Δυστυχώς η ζημία από τις παράνομες αυτές πράξεις περνούν σχεδόν απαρατήρητες λόγω της έλλειψης αξιόπιστων και αμερόληπτων στατιστικών στοιχείων σχετικά με το μέγεθος της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής. Γι'αυτό είναι μείζονος σημασίας να αναπτυχθούν κατάλληλες και διαφανείς μεθοδολογίες ποσοτικοποίησης του μεγέθους αυτών των φαινομένων, καθώς και των επιπτώσεών τους στα δημόσια οικονομικά, τις οικονομικές δραστηριότητες και τις δημόσιες επενδύσεις των χωρών. Επίσης στην Ελλάδα η έλλειψη της πολιτικής και οικονομικής ανεξαρτησίας των στατιστικών υπηρεσιών για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των στατιστικών στοιχείων πρέπει να καλυφθεί με σύγχρονα ψηφιακά μέσα από την Eurostat έτσι ώστε αυτά να παρέχονται σε συγκρίσιμη και εύκολα συντονισμένη ψηφιακή μορφή.

2.7.2 Ποσοτική αξιολόγηση της φοροδιαφυγής διεθνώς

Η φορολογική απάτη, η φοροδιαφυγή και ο επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός έχουν ως αποτέλεσμα την απώλεια πόρων για τους εθνικούς προϋπολογισμούς και τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι δεδομένο ότι η ποσοτικοποίηση αυτών των ζημιών δεν είναι απλή υπόθεση καθώς πολλές εκτιμήσεις έχουν προσπαθήσει να υπολογίσουν το μέγεθος των ζημιών από τη φοροδιαφυγή και καμία από αυτές δεν παρέχει από μόνη της επαρκή εικόνα, λόγω της φύσης των δεδομένων ή της έλλειψης δεδομένων.

Η Παγκόσμια Τράπεζα το 2015 αναφέρει ότι το 54% των εταιριών σε 135 ανεπτυγμένες χώρες δεν δήλωνε ολόκληρο το εισόδημα τους στις φορολογικές αρχές, ενώ στην Ευρώπη το αντίστοιχο ποσοστό ανερχόταν στο όχι και τόσο αμελητέο 35% (Lopez, 2017).

Το ΔΝΤ εκτιμά ότι σε παγκόσμιο επίπεδο οι απώλειες των εσόδων από τις μετατοπίσεις των κερδών σε σχέση με τους φορολογικούς παραδείσους φτάνουν τα 600 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ ετησίως. Δηλαδή 400 δις δολάρια για τις χώρες του ΟΟΣΑ (1 % του ΑΕΠ τους) και 200 δις δολάρια για τις αναπτυσσόμενες χώρες (1,3 % του ΑΕΠ τους).

Σύμφωνα με έρευνα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2019, για την κατά κεφαλήν φοροδιαφυγή των Ευρωπαίων, παρατηρήθηκε ότι χάνονται περίπου 2,25 δις. ευρώ την ημέρα. Η Ελλάδα έλαβε την 28^η θέση ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ε.Ε. και

υπολογίζεται ότι το ποσό που στερούν οι Έλληνες από τα κρατικά ταμεία ανέρχεται κατά κεφαλήν σε 1.847 ευρώ, όταν ο μέσος όρος στην Ε.Ε. υπολογίζεται στα 1.634 ευρώ.

Γράφημα 7- Κατά κεφαλήν φοροδιαφυγή των Ευρωπαίων, 2019.

Πηγή- Newsroom, (2019).

Πρωταθλητές στη φοροδιαφυγή φαίνεται πως είναι οι Ιταλοί, στερώντας από τον κρατικό προϋπολογισμό του ιταλικού κράτους 190,9 δις ευρώ κάθε χρόνο. Το αξιοσημείωτο είναι ότι στη δεύτερη θέση είναι οι κάτοικοι της πάλαι ποτέ φημισμένης ως αδιάφθορης σκανδιναβικής χώρας, της Δανίας στην οποία καταγράφονται οι υψηλότεροι φορολογικοί συντελεστές στην Ευρώπη. Παράλληλα επισημαίνονται στην έρευνα οι χώρες που ανήκουν στη "μαύρη λίστα" των χωρών-μελών της Ε.Ε. που προτιμούν οι φοροφυγάδες να μεταφέρουν τα χρήματά τους, διότι αποτελούν τους λεγόμενους φορολογικούς παράδεισους όπως η Κύπρος, το Βέλγιο, η Ουγγαρία και το Λουξεμβούργο. Το αρνητικό συμπέρασμα είναι ότι καμία από αυτές τις χώρες δεν επιδεικνύει ισχυρή πολιτική βούληση ώστε να αντιμετωπιστεί ριζικά η φοροδιαφυγή, για οικονομικά και κυρίως πολιτικά συμφέροντα (Newsroom, 2019).

2.7.3 Το ψυχικό κόστος της φοροδιαφυγής –Μη οικονομικό κόστος

Αν και η φορολογική συμμόρφωση είναι το κλειδί για την ορθή λειτουργία ενός κράτους, δεν υπάρχει ουσιαστική απάντηση στο γιατί κάποιος δέχεται να πληρώσει φόρους από το εισόδημα του. Οι μελέτες που τονίζουν ότι οι φορολογούμενοι λαμβάνουν στρατηγικές αποφάσεις συμμόρφωσης με οικονομικά κίνητρα, φαινομενικά παραθέτουν μια υπερβολικά περιοριστική άποψη της ανθρώπινης φύσης. Η τήρηση των νόμων εξηγείται με περισσότερη ακρίβεια από τους κοινωνικούς νόμους οι οποίοι βοηθούν στην κατανόηση της συμμόρφωσης των πολιτών. Σύμφωνα με την μελέτη των Dullec et al.(2016) πάνω στην επίδραση της φοροδιαφυγής στην ψυχική υγεία των πολιτών, παρατηρήθηκε ότι σε ένα μεγάλο κοινωνικό σύνολο έστω και υποθετικά η σκέψη της παράνομης πράξης της φοροδιαφυγής προκάλεσε έντονο ψυχολογικό στρες και νευρολογική δυσφορία στους συμμετέχοντες. Η φορολογική συμμόρφωση και το ψυχικό στρες δείχνουν να είναι στενά συνδεδεμένα. Τέλος, όπως κατά τη διάρκεια του έντονου πόνου κάνουμε ότι μπορούμε για να τον μειώσουμε, έτσι και στην περίπτωση που κάποιος φοροδιαφεύγει νιώθει ντροπή εάν κατηγορηθεί, η λύση είναι να μην αποφασίσει καν να παρανομήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Κίνητρα, αντικίνητρα και αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

3.1 Κοινωνική συμπεριφορά απέναντι στη φοροδιαφυγή.

Καμία κυβέρνηση δεν μπορεί να παρουσιάσει ένα φορολογικό σύστημα και να βασιστεί μόνο στην αίσθηση του κοινωνικού καθήκοντος του κάθε πολίτη για να πληρώσει το μερίδιο που του αναλογεί στους φόρους. Οι έχοντες το αίσθημα της υποχρέωσης απέναντι στο κράτος αναμφισβήτητα θα καταβάλλουν τους φόρους που πρέπει, αλλά πολλοί περισσότεροι θα το αποφύγουν. Οι πρώτοι με τον καιρό βλέποντας πως μόνο αυτοί πληρώνουν καλύπτοντας και κάποια κενά από αυτούς που φοροδιαφεύγουν, σύντομα εγκαταλείπουν και αυτοί τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Το αίσθημα της προδοσίας και της εκμετάλλευσης του νόμιμου φορολογούμενου πολίτη υπερνικά την όποια τιμωρία γνωρίζει ότι θα του επιβληθεί και συνεχίζει να παρανομεί.

Η μελέτη της Mittone (2006) βασίζεται στην επίδραση που έχουν οι ψυχολογικοί παράγοντες στην απόφαση του ατόμου για να φοροδιαφύγει. Οι επιλογές των φορολογούμενων επηρεάζονται κατά κάποιον τρόπο από ένα μίγμα λογικών προσδοκιών, (κυρίως βασισμένες σε προηγούμενες προσωπικές εμπειρίες) και ψυχολογικών παραγόντων. Οι πρώιμες εμπειρίες φορολογικού ελέγχου φαίνεται πως επηρεάζουν περισσότερο από τις μεταγενέστερες, τη στάση τους έναντι της επικίνδυνης επιλογής της φοροδιαφυγής. Μια κακή εμπειρία οδηγεί το άτομο πιο κοντά στην παρανομία. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι ήταν πιο εύκολο να ελεγχθεί η φορολογική δραστηριότητα των ατόμων στα πρώτα τους παραγωγικά βήματα, όταν αρχίζουν να παράγουν κάποιο εισόδημα απ'ότι αργότερα. Στο ίδιο μοτίβο μελέτης κινήθηκε και ο Baldry (1985) όπου παρατήρησε ότι όταν οι φορολογικές δηλώσεις τηρούνται ιδιωτικές, η φοροδιαφυγή αυξάνεται, ενώ μειώνεται όταν αυτές δημοσιοποιούνται και πως η συμπεριφορά του ατόμου αλλάζει όταν τους ζητηθεί να λάβουν αποφάσεις σε ένα πλαίσιο που μοιάζει με παιχνίδι τζόγου σε αντίθεση με μια πραγματική κατάσταση.

Μια ενδιαφέρουσα μελέτη των Guera και Harrington (2018) για τις συνέπειες της στάσης και συμπεριφοράς του ατόμου απέναντι στη φορολογική συμμόρφωση, παρατηρεί ότι υπάρχει άμεση σύνδεση μεταξύ προσωπικής στάσης (φορολογική ηθική) και συμπεριφοράς (φορολογική συμμόρφωση), σε αντίθεση με την κοινωνική

επιστημονική βιβλιογραφία. Η στάση ενός ατόμου συνδέεται άμεσα με τις ενέργειες του. Η καινοτομία της μελέτης βασίζεται σε μια διεθνώς πειραματική έρευνα της οποίας τα αποτελέσματα δείχνουν ότι πληθυσμοί με υψηλά επίπεδα φορολογικής ηθικής όπως οι Δανοί, εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής από τους Ιταλούς που χαρακτηρίζονται με χαμηλότερους ηθικούς φραγμούς, καταρρίπτοντας έτσι τα εθνικά στερεότυπα. Επίσης η μελέτη διαπιστώνει ότι το φορολογικό ηθικό που δηλώνει το άτομο, δεν μπορεί να προβλέψει τις πραγματικές επιλογές του για φοροδιαφυγή.

Η συμπεριφορά απέναντι στο φορολογικό σύστημα επηρεάζεται επίσης από το φύλο, και την αποστροφή που προκαλεί ο κίνδυνος της παρανομίας. Οι άντρες φαίνεται πως είναι πιο επιρρεπείς στην φοροδιαφυγή απ'ότι οι γυναίκες.

Η δύναμη της συνήθειας σύμφωνα με τους Garcia et al. (2020), είναι από τις πιο προβλέψιμες συμπεριφορές απέναντι στο φορολογικό σύστημα. Τα άτομα τα οποία έχουν φοροδιαφύγει επιτυχώς στο παρελθόν είναι πολύ πιθανό να φοροδιαφύγουν ξανά και μάλιστα σε υψηλότερο βαθμό, ενώ εκείνοι που πληρώνουν τακτικά τους φόρους τους διατηρούν τη συμμόρφωση αυτή και μειώνουν την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

Οι Fockman και Wolf (2019) αναλύουν αν οι φορολογούμενοι είναι περισσότερο πρόθυμοι να φοροδιαφύγουν με το να υποκρύπτουν τα θετικά τους εισοδήματα (επιχειρηματικά ή μη, κατόπιν αφαίρεσης των εξόδων) ή με το να υπερκοστολογούν τα αρνητικά τους εισοδήματα, δηλαδή τα έξοδα τους (τα οποία υπερτερούν των εσόδων). Παρατηρείται μια ασυμμετρία στη συμπεριφορά των ατόμων απέναντι στον τρόπο που αποφασίζουν να φοροδιαφύγουν, καθώς τα άτομα προτιμούν να φοροδιαφεύγουν με το να μη δηλώνουν όλο τους το εισόδημα. Δηλαδή, είναι πιο πρόθυμοι να φοροδιαφεύγουν όταν αντιμετωπίζουν κέρδη παρά οικονομικές απώλειες. Έτσι οι φορολογικές αρχές καλούνται να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή στην αναφορά κερδών παρά στις δαπάνες των φορολογουμένων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα η εξήγηση του φαινομένου αυτού βασίζεται στο ότι τα άτομα μπορεί να μην αντιλαμβάνονται και τα δυο αυτά είδη φοροδιαφυγής ως ηθικά ισοδύναμα. Στην πρώτη περίπτωση πληρώνουν λιγότερο φόρο στο κράτος (διατήρηση ιδίων χρημάτων), ενώ στη δεύτερη λαμβάνουν περισσότερο φόρο ως επιστροφή απ'ότι

δικαιούνται (λήψη επιπλέον χρημάτων). Αν το να κρατάς τα δικά σου χρήματα θεωρείται λιγότερο ανήθικο από το να παίρνεις χρήματα από άλλους, τότε αναμφισβήτητα θα περιμένουμε μεγαλύτερη φοροδιαφυγή στο θετικό εισόδημα μελλοντικά.

Οι Laine et al, (2020) θέλοντας να μελετήσουν τους παράγοντες που ευθύνονται για την παραπλανητική συμπεριφορά των ατόμων, διεξήγαγαν ένα διαδικτυακό πείραμα καταχώρησης ατομικών φορολογικών δηλώσεων, στις οποίες υποθετικά θα μπορούσαν να δηλώσουν ψεύτικα ποσά εάν το επιθυμούσαν ώστε να λάβουν μεγαλύτερη επιστροφή φόρου. Παρατηρήθηκε ότι ένα μεγάλο ποσοστό συμμετεχόντων δεν εξαπάτησε σχεδόν ποτέ το σύστημα όσο ο κίνδυνος να συλληφθεί ήταν υψηλός και δυνητικά δαπανηρό γι'αυτούς, ενώ το ποσοστό αυτό διπλασιάστηκε όταν ο έλεγχος ήταν πιο χαλαρός και δεν υπήρχε οικονομικό πέναλτυ. Συγκεκριμένα εντοπίστηκαν τρεις τύποι συμπεριφορών σχετικά με την στάση των ατόμων απέναντι στο ρίσκο και το ψέμα.

α) αυτοί που προτιμούσαν να φοροδιαφύγουν παρά τα δελεαστικά οικονομικά κίνητρα που τους προσφέρθηκαν, με ανταλλαγή την ειλικρίνεια τους για την δήλωση που έκαναν.

β) εκείνοι που ακολούθησαν το παραδοσιακό οικονομικό μοντέλο και πήραν το ρίσκο της εξαπάτησης, όταν τα οικονομικά οφέλη υπερέβαιναν το δυνητικό κόστος της φοροδιαφυγής

γ) εκείνοι που ενώ αρχικά δεν επιθυμούσαν να πάρουν κάποιο ρίσκο λόγω των πιθανών κινδύνων της παρανομίας, στην πορεία άλλαξαν προς μια θετική στάση έναντι στην εξαπάτηση, όταν τα κίνητρα τους κατέστησαν εμφανή κατά την απουσία του κινδύνου να συλληφθούν.

Η ηθική αποδέσμευση (όχι τα συναισθήματα) σύμφωνα με μια πρόσφατη πειραματική μελέτη των Austin et al, (2021) για τη συμπεριφορά του ατόμου απέναντι στην απόφασή τους να παρανομήσουν, παρατηρούν ότι είναι ο πρωταρχικός καθοριστικός παράγοντας για τις επικίνδυνες και ανήθικες επιλογές. Τα άτομα που βρίσκονται στη θέση του να οφείλουν φόρους, αισθάνονται τον πόνο της απώλειας, γι'αυτό αποδεσμεύονται ηθικά και παρουσιάζουν εντονότερη επιθυμία να μην συμμορφωθούν φορολογικά, σε σύγκριση με εκείνους που περιμένουν επιστροφή φόρου (φαινόμενο της παρακράτησης). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι όταν έχουν

αποδεδειγμένη ηθικά από τις συνέπειες τις απόφασης τους να μην συμμορφωθούν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, τότε η φοροδιαφυγή είναι μια πολύ δελεαστική πρόταση χωρίς τύψεις. Το άτομο δείχνει πως αναπτύσσει μηχανισμούς αυτοσυντήρησης ώστε να απεμπλακεί ηθικά από τυχόν ενδοιασμούς. Συμπεραίνουν ότι οι εταιρίες ακόμα και το κράτος θα μπορούσαν να αυξήσουν τα κέρδη τους και να μειώσουν την ανήθικη συμπεριφορά των φορολογουμένων, με το να μειώσουν την ηθική αποδέσμευση. Επίσης οι Rick και Loewenstein (2008) πρότειναν την αποστροφή για την οικονομική απώλεια του ατόμου, ως πιθανό κίνητρο για ανήθικη συμπεριφορά, όπως η φοροδιαφυγή.

3.2 Κίνητρα φοροδιαφυγής

Σύμφωνα με την μελέτη των Skouras και Christodoulakis (2009), το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα φαίνεται να αυξάνεται λίγο πριν αλλά και κατά τη **διάρκεια των εκλογών**, με σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις. Το φαινόμενο αυτό ερμηνεύεται μέσα από τη μελέτη ως μια άτυπη συμφωνία μεταξύ του κράτους και του Έλληνα ψηφοφόρου, να χαλαρώσει τα μέτρα φορολογικού ελέγχου με αντάλλαγμα την ψήφο του. Αυτός ο μηχανισμός φαίνεται να λειτουργεί και σε άλλες χώρες με ευρύτερες οικονομικό-πολιτικές επιπτώσεις. Αυτή η χαλάρωση επιβολής του νόμου αποτελεί βασικό κίνητρο για τον ψηφοφόρο να φοροδιαφύγει καθώς δεν θα τιμωρηθεί αντίθετα θεωρεί ότι είναι η ανταμοιβή του για την ψήφο του.

Εμπειρικές αποδείξεις από την μελέτη του Gordon (1987) δείχνουν ότι η ηθική του ατόμου και το κοινωνικό κόστος ως προς τη δυσφήμιση του λόγω της φοροδιαφυγής που διέπραξε, είναι τα κύρια αντικίνητρα της φοροδιαφυγής. Το μοντέλο της μελέτης παρουσιάζει μια αναλογική σχέση μεταξύ του **φορολογικού συντελεστή** και την πιθανότητα της φοροδιαφυγής. Όσο πιο υψηλός ο φορολογικός συντελεστής τόσο πιο εύκολη γίνεται η φοροδιαφυγή ένα ρίσκο χωρίς ηθική συνείδηση και μακροπρόθεσμα αυξάνει με σταθερό ρυθμό την εμφάνιση νέων φοροφυγάδων. Οι φοροφυγάδες και αυτοί που δεν φοροδιαφεύγουν ποτέ, συνυπάρχουν σε ένα σταθερό πλαίσιο το οποίο εξασφαλίζει ότι τα οφέλη από την αποφυγή είναι ενδιάμεσου μεγέθους. Αυτό που προκαλεί εντύπωση στη μελέτη είναι ότι όσο περισσότερο αυξάνεται ο φορολογικός συντελεστής τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των νόμιμων πολιτών που θα αποφύγουν να πληρώσουν φόρους, σχετικά με αυτούς που φοροδιαφεύγουν σε σταθερή βάση.

Επίσης η μελέτη των Dhami και Nowaihi (2007) μέσα από την αθροιστική θεωρία προοπτικών, προβλέπει ότι όσο αυξάνεται ο φορολογικός συντελεστής οι φορολογούμενοι απαντούν με αύξηση της φοροδιαφυγής. Παρόμοια αποτελέσματα παρουσιάζουν και οι μελέτες του Borck (2004), σύμφωνα με την οποία όσο αυστηρότερη γίνεται η επιβολή των φόρων, τόσο πιο ελκυστική παρουσιάζεται η αναδιανεμητική φορολογία και κατ'επέκταση η φοροδιαφυγή, αλλά και των Berger et al, (2016) που παρατηρούν ότι αύξηση κατά 1% στα τέλη της τηλεοπτικής άδειας των πολιτών αυξάνει το ποσοστό φοροδιαφυγής κατά 0,3%. Τέλος οι Besley et al, (2019) μελετώντας την αλληλεπίδραση ατομικών και κοινωνικών κινήτρων φορολογικής συμμόρφωσης, αναφέρουν σε ένα πιο γενικό πλαίσιο ότι η μόνιμη αύξηση της επιβολής στους πολίτες προκαλεί συσσωρευτικά αρνητική επίδραση στη φοροδιαφυγή, με αποτέλεσμα να την αυξάνει.

Στην Ελλάδα το σύστημα φορολογίας εισοδήματος έχει σχετικά από τους υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές για φυσικά πρόσωπα, σε σχέση με το μέσο όρο του ΟΟΣΑ, με συνέπεια να στρεβλώνονται τα κίνητρα για εργασία, και να ενθαρρύνονται η φοροδιαφυγή. Επίσης οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι από τις πιο επιβαρυνμένες φορολογικά συγκριτικά με τις χώρες της Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα από το 2014 ενώ σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. παρατηρήθηκε μείωση των ονομαστικών συντελεστών, το οποίο αύξησε το επενδυτικό ενδιαφέρον στις επιχειρήσεις, στην Ελλάδα η φορολογία επιχειρήσεων ακολούθησε αυξητική πορεία. Σύμφωνα με τη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το οικονομικό έγκλημα, τη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή τον Μάρτη του 2019, παρατηρήθηκε ότι σχεδόν το 40 % των κερδών των πολυεθνικών εταιρειών μετατοπίζεται σε φορολογικούς παραδείσους ανά τον κόσμο, συμπεραίνοντας ότι οι πολυεθνικές εταιρείες μπορεί να πληρώνουν έως και 30 % λιγότερους φόρους από τους εγχώριους ανταγωνιστές τους.

Η αλληλεξάρτηση των φορολογούμενων είναι ένα πολύ ενδιαφέρον εύρημα της μελέτης. Από τη στιγμή που ο κάθε πολίτης επηρεάζεται ή ενθαρρύνεται να φοροδιαφύγει καθώς βλέπει και άλλους να φοροδιαφεύγουν καθιστά τις αποφάσεις για την φοροδιαφυγή αλληλοεξαρτώμενες. Η αίσθηση του συνένοχου αναστέλλει τους ενδοιασμούς του υποψήφιου φοροφυγά. Το ψυχικό κόστος και ο κοινωνικός αποκλεισμός που κάποιος βιώνει μετά την παράνομη αυτή ενέργεια φαίνεται πως αυξάνεται γραμμικά με το βαθμό στον οποίο το άτομο νιώθει πλέον στιγματισμένος

από το κοινωνικό σύνολο. Το μη χρηματικό κόστος της φοροδιαφυγής δηλαδή, περιλαμβάνει το ενδεχόμενο τόσο του ατομικού και **κοινωνικού στίγματος**, και έχουν γίνει εν μέρει ενδογενείς. Επίσης από αυτή την αλληλεξάρτηση που αναφέραμε αποδεικνύεται ότι το ποσοστό της αποφυγής αυξάνεται όσο αυξάνεται το οικονομικό όφελος από την πράξη αυτή, και μειώνεται όσο αυξάνεται ο παράγοντας της κοινωνικής δυσφήμισης του ατόμου. Τέλος οι Garcia et al. (2020), προσθέτουν ότι μια συμπεριφορά φορολογικής συμμόρφωσης έχει 68% πιθανότητα να επαναληφθεί, ενώ πέφτει στο 54% εάν το άτομο έχει λάβει πληροφορίες σχετικά με την συμπεριφορά φοροδιαφυγής άλλων ατόμων.

Η ηλικία των ατόμων κατέχει επίσης σημαντικό ρόλο στο κατά πόσο θα επηρεαστούν, καθώς οι υποψήφιοι φοροφυγάδες φαίνεται πως ασκούν μεγαλύτερη επιρροή σε αυτούς της ίδιας ή παρόμοιας ηλικίας. Γνωρίζοντας ότι οι συνομήλικοι μεταξύ τους έχουν αποφύγει να πληρώσουν τους φόρους τους, αυξάνεται η πιθανότητα να φοροδιαφύγουν εκείνοι που δεν το έχουν πράξει ακόμα, ενώ αν έχουν συμμορφωθεί μειώνεται η πιθανότητα αυτή.

Η αλληλεπίδραση με άτομα τα οποία παρανομούν, σύμφωνα με τους Jimenez και Iyer (2016), μπορεί να χαλαρώσει τους ηθικούς φραγμούς και να συμπαρασύρει κάποιον στη φοροδιαφυγή. Εάν ένα άτομο αντιληφθεί ότι οι γύρω του έχουν χαμηλή πρόθεση συμμόρφωσης ή έχουν ήδη φοροδιαφύγει επιτυχώς, τότε το ηθικό κόστος της παρανομίας μικραίνει και είναι πιθανό να φοροδιαφύγουν. Σημαντικό ρόλο στην απόφαση του, έχει το αν το άτομο ήταν στο παρελθόν φοροφυγάς ή όχι. **Η κοινωνική αποδοχή** των ατόμων αυτών μπορεί να είναι τόσο σημαντική γι'αυτούς ώστε να οδηγήσει το άτομο στην ίδια παράνομη πράξη προκειμένου να γίνει αποδεκτός από την ομάδα του.

Η άνιση κατανομή των φορολογικών συντελεστών συμβάλλει αρνητικά στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, αποδυναμώνει το επενδυτικό ενδιαφέρον και καθιστά τις επιχειρήσεις λιγότερο ανταγωνιστικές, αναγκάζοντας πολλές από αυτές να μεταφέρουν την φορολογική τους έδρα σε άλλες χώρες με ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση. Κατά συνέπεια ενισχύει τα κίνητρα για φοροδιαφυγή, φοροαποφυγή για τις ήδη βεβαρημένες φορολογικά επιχειρήσεις που παραμένουν στη χώρα προκειμένου να επιβιώσουν και ενισχύει την παραοικονομία (Στουρνάρας, 2021).

Η καχυποψία του πολίτη ότι δεν θα ανταποκριθεί δίκαια το κράτος στις υποχρεώσεις του και ότι θα ευνοήσει μόνο τους μεγάλους επιχειρηματίες με ευνοϊκότερους φορολογικούς συντελεστές και μεταφορά των οικονομικών τους δραστηριοτήτων σε φορολογικούς παραδείσους, είναι τα θεμέλια της παραοικονομίας. Επίσης, οι φορολογούμενοι είναι πολύ πιθανόν να πληρώνουν με ειλικρίνεια και υπευθυνότητα τους φόρους τους εάν έχουν ως αντάλλαγμα αξιόπιστες δημόσιες υπηρεσίες, σύμφωνα με τους Litina και Palivos (2016). Στην περίπτωση, που πιστεύουν ότι το **επίπεδο των δημοσίων αγαθών**, των εκροών είναι χαμηλό, παρά την φορολογική τους συμμόρφωση, είναι πιθανό να τους οδηγήσει στη «νομιμοποίηση» της φοροδιαφυγής ως μοναδική λύση εκτόνωσης των φορολογικών πιέσεων που δέχονται. Αυτό υποστηρίζουν και οι Έλληνες οικονομολόγοι Μούτος και Τσιτσίκας (2010) προσθέτοντας ότι η έντονη πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα οδήγησε στη μείωση κοινωνικού κεφαλαίου, στην αμοιβαία δυσπιστία μεταξύ πολιτών και κυβέρνησης και στην κοινωνική ‘νομιμοποίηση’ της φοροδιαφυγής.

Η εμπιστοσύνη που δείχνει ο πολίτης στο κράτος και στην εξουσία των φορολογικών αρχών, είναι κρίσιμοι παράγοντες για την φορολογική εντιμότητα που αναπτύσσει διαχρονικά το άτομο. Τα αποτελέσματα της έρευνας των Karlanoglou και Rapanos (2015), επιβεβαιώνουν ότι η εμπιστοσύνη αυξάνει την εθελοντική φορολογική συμμόρφωση, ενώ η εξουσία αυξάνει την επιβεβλημένη συμμόρφωση. Ακόμα, σε καταστάσεις που το άτομο έχει απόλυτη εμπιστοσύνη στο κράτος, η εξουσία των αρχών δεν έχει καμία επιρροή στην εθελοντική συμμόρφωση, ενώ η μεγάλη εξουσία οδηγεί σε χαμηλά ποσοστά εθελοντικής συμμόρφωσης σε καταστάσεις μειωμένης εμπιστοσύνης στο κράτος. Συμπερασματικά όταν υπάρχει αμοιβαία εμπιστοσύνη κράτους-πολίτη, η εξουσία των φορολογικών αρχών αντιμετωπίζεται ως νόμιμη και αποδεκτή, ενώ στις περιπτώσεις που η εμπιστοσύνη απουσιάζει, η ίδια αυτή εξουσία μετατρέπεται σε καταναγκαστική και οδηγεί το άτομο σε ανταγωνιστικές στάσεις « κλέφτη και αστυνόμου » με το κράτος, όπως η φοροδιαφυγή. Αυτό αντιμετώπισαν και οι Έλληνες πολίτες στα χρόνια της βαθιάς οικονομικής κρίσης όπου η εμπιστοσύνη στο κράτος διαβρώθηκε ριζικά και ως επακόλουθο οδήγησε τους πολίτες στην λύση της φοροδιαφυγής.

Σε μια ακόμα πτυχή της σχέσης μεταξύ της ικανοποίησης του πολίτη και του κυβερνητικού θεσμού, ρίχνει φως η έρευνα των Carbonell και Gërçhani (2016) όπου

εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της φοροδιαφυγής και της ευημερίας των πολιτών σε 14 πρώην κομμουνιστικές χώρες της Ευρώπης. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η τάση για φοροδιαφυγή σχετίζεται αρνητικά με την **κοινωνική τους ευημερία**, δηλαδή την ικανοποίηση των ατόμων από την ζωή τους γενικότερα. Ειδικά για την νεότερη γενιά η συνεταιριστική δέσμευση με το επίσημο κοινωνικό κεφάλαιο παίζει σημαντικό ρόλο στο πώς αντιμετωπίζουν την φοροδιαφυγή με γνώμονα το πόσο ικανοποιημένοι είναι από το βιοτικό τους επίπεδο. Για τους μεγαλύτερους φαίνεται πως η κοινωνική τους ζωή, το άτυπο κοινωνικό κεφάλαιο δηλαδή, είναι που καθορίζει την παραπάνω σχέση. Σύμφωνα με τα ευρήματα όσοι θεωρούσαν ότι το κράτος κάνει σωστά τη δουλειά του και παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες, εμφάνιζαν αρνητική σχέση μεταξύ φοροδιαφυγής και κοινωνικής ευημερίας. Επίσης η νεότεροι που υποστήριζαν οργανώσεις με γνώμονα τον πολίτη και έκαναν οικονομικές δωρεές σε αυτές, είχαν μεγαλύτερη πίστη ότι θα βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους παρά από το ίδιο το κράτος. Προσπαθούσαν με άλλα λόγια να αντισταθμίζουν τη ζημία που προκαλούσαν από την φοροδιαφυγή με το να συνεισφέρουν σε τέτοιες οργανώσεις.

Οι φορολογούμενοι είναι πολύ πιθανόν να πληρώνουν με ειλικρίνεια και υπευθυνότητα τους φόρους τους εάν έχουν ως αντάλλαγμα αξιόπιστες δημόσιες υπηρεσίες. Ο τρόπος αντιμετώπισης των φορολογούμενων από τις αρχές παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην συμπεριφορά του πολίτη. Εάν οι φορολογούμενοι νιώσουν σαν συνεργάτες μιας δίκαιης συμφωνίας μεταξύ των ίδιων και του κράτους θα εκπληρώνουν τις φορολογικές υποχρεώσεις τους πιο εύκολα και συνειδητά (Schneider 2012).

Το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης κατέχει σημαντική θέση στα κίνητρα που κάποιος θα βασιστεί και θα παρανομήσει καθώς από μελέτες σε διάφορες χώρες σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής επιτροπής για τη φοροδιαφυγή ο αριθμός των ωρών που χρειάζεται να δαπανήσει συνολικά μια επιχείρηση για τις φορολογικές τις υποχρεώσεις είναι αρκετές, κάτι που αυξάνει το κόστος της φορολογικής της συμμόρφωσης και αποτελεί κίνητρο να οδηγηθεί στον πιο εύκολο δρόμο της φοροδιαφυγής. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την έκθεση για τη φοροδιαφυγή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2017, ο ετήσιος αριθμός των ωρών που χρειάζεται μια μικρομεσαία επιχείρηση να δαπανήσει ώστε να εκπληρώσει τις φορολογικές τις υποχρεώσεις, ανέρχεται στις 200 ώρες μέσο όρο σε πολλές χώρες για τη διαχείριση

φόρου εισοδήματος, του φόρου προστιθέμενης αξίας αλλά και των φόρων που αφορούν τους εργαζόμενους, όπως οι φόροι κοινωνικής ασφάλισης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2020).

Ο Richardson (2008), βασίζεται σε παλαιότερες μελέτες που μαρτυρούν ότι τα διάφορα πολιτισμικά πλαίσια στην κάθε χώρα μπορούν να επηρεάσουν την στάση απέναντι στη φοροδιαφυγή, για να εξετάσει τον τρόπο που επιδρά η εθνική κουλτούρα. Συμπεραίνει ότι όσο αυξάνεται η αβεβαιότητα της αποφυγής και μειώνεται ο ατομικισμός (οι δυο μοναδικές πολιτισμικές διαστάσεις που σχετίζονται με την φοροδιαφυγή), τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες κάποιος να φοροδιαφύγει.

Το οικονομικό υπόβαθρο του ατόμου μπορεί να επηρεάσει την απόφαση του για το αν θα φοροδιαφύγει ή όχι. Από την έρευνα των Kimmel et al, (2020) φαίνεται ότι άτομο σε υψηλά οικονομικά στρώματα που ανήκουν δηλαδή στην πολιτική, κοινωνική ή βιομηχανική οικονομική ελίτ, έχουν ουσιαστικά πρόσβαση σε μη ανιχνεύσιμους μεθόδους διαφυγής, έτσι η φοροδιαφυγή γίνεται μια πολύ εύκολη και ελκυστική λύση.

Το μέγεθος της κάθε επιχείρησης είναι ακόμα ένας παράγοντας που συμβάλει στο μέγεθος της φοροδιαφυγής, όπως αναφέρουν οι Stankevicius και Leonas (2015). Οι μικρές επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην απάτη λόγω των περιορισμένων ελέγχων που δέχονται, σε συχνότητα και επίπεδο, σε σύγκριση με τις πολυεθνικές.

3.3 Αντικίνητρα φοροδιαφυγής

Σε μια από τις πρώτες μελέτες του Torgler (2003) για τη φοροδιαφυγή, το ερευνητικό πρόγραμμα World Values Survey παρατηρεί ότι η εμπιστοσύνη, η ατομική υπερηφάνεια και η θρησκευτικότητα, έχουν συστηματικά θετική επιρροή στο φορολογικό ηθικό και αποτρέπουν τα άτομα από τη φοροδιαφυγή. Σύμφωνα με τη θεωρία παιγνίων που αναλύει η μελέτη, οι πολίτες συναινούν σε σχετικά υψηλά ποσοστά στα αιτήματα το κρατικού μηχανισμού πέρα από το σημείο που μπορεί να εξηγηθεί με εξαναγκασμό. Είναι μια σχέση συνεργασίας και αλληλεπίδρασης με το κράτος με πολλές πιθανές επιλογές των παικτών.

Η ατομική πίστη και θρησκευτικότητα του ατόμου αποτελεί βασικό αντικίνητρο της φοροδιαφυγής σύμφωνα με τον Richardson (2008), καθώς τα άτομα που είναι πιστά στις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις φαίνονται πιο απρόθυμα να παρανομήσουν.

Οι Sussman και Olivola (2011) έχουν δείξει ότι οι άνθρωποι έχουν μια ιδιαίτερη αντιπάθεια στο να πληρώνουν φόρους. Υποστηρίζουν ότι ένας τρόπος για να περιορίσουν τη φοροδιαφυγή είναι να απομακρυνθούν οι αρχές από μεθόδους φορολογικών ελέγχων βασισμένοι στην τιμωρία και να αναδείξουν πολιτικές που προωθούν τα οφέλη από τις πληρωμές των φόρων. Επομένως λειτουργεί ως αντικίνητρο για να φοροδιαφύγει κάποιος όταν γνωρίζει **τα οφέλη της πράξης του** (το να πληρώσει τους φόρους του) απέναντι στο εαυτό του αλλά και την κοινωνία που ζει και όχι μόνο την τιμωρία που θα του επιβληθεί αν δεν το κάνει.

Για να επιτευχθεί η φορολογική συμμόρφωση όλων των πολιτών ανέκαθεν η επιβολή ήταν και παραμένει ένα σημαντικό εργαλείο για να καθιερωθεί πιο δίκαιο το φορολογικό σύστημα της χώρας. Αυτό είναι προτεραιότητα της κάθε διοίκησης να αξιοποιήσει ορθά την εξουσία της ώστε να το αλλάξει και να είναι εθελοντική η φορολογική συμμόρφωση. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται η αναγνώριση των παραγόντων που αποτελούν τα αντικίνητρα της φοροδιαφυγής όπως η εμπιστοσύνη στον κρατικό φορέα, η διαφάνεια και η νοοτροπία της εθελοντικής φορολογικής συμμόρφωσης ως ένα **μέσο βελτίωσης της ποιότητας της ζωής μας**. Επιπλέον η διασυννοριακή συνεργασία, οι αποτελεσματικοί έλεγχοι και η πρόσβαση σε στοιχεία και πληροφορίες, καθώς και διαδικασίες ταχείας ανάκαμψης, συμβάλλουν σε ένα πιο δίκαιο φορολογικό πλαίσιο για όλους τους πολίτες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2016).

Ένα δίκαιο, σταθερό και διαφανές φορολογικό σύστημα για όλους αποτελεί το βασικό κίνητρο για την φορολογική συμμόρφωση των πολιτών. Η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό ότι θα ανταποδώσει την υπευθυνότητα των πολιτών με φορολογικές ελαφρύνσεις τον καθιστά από κράτος τιμωρό σε κράτος δικαίου. Έτσι ο φορολογούμενος αντιλαμβάνεται καλύτερα ότι τα έσοδα από τους φόρους επενδύονται σε υπηρεσίες, σχολεία, νοσοκομεία, δρόμους, υποδομές, με στόχο την ανάπτυξη και την ευημερία της κοινωνίας. Το όφελος δεν είναι ατομικό, όπως στη φοροδιαφυγή, αλλά κοινωνικό.

Η ποιότητα των δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών που τους προσφέρονται και για τα οποία φυσικά φορολογούνται επηρεάζει την στάση των πολιτών απέναντι στη φοροδιαφυγή. Η μελέτη των Ottone et al. (2018) σε δυο χώρες με υψηλό φορολογικό συντελεστή και διαφορές στην ποιότητα των δημοσίων υπηρεσιών, Ιταλία και Σουηδία μας δείχνει ότι όσο αυξάνεται η ποιότητα τόσο πιο πρόθυμος είναι κάποιος να πληρώσει τους φόρους του ακόμα και όταν η φορολογική επιβάρυνση είναι υψηλή και να αποτραπεί από την φοροδιαφυγή. Έως και σήμερα είναι πολλά αυτά που πρέπει να γίνουν ώστε να αναβαθμιστεί η ποιότητα των κυβερνητικών υπηρεσιών και της φορολογικής διοίκησης, θεσμοί στους οποίους οι φορολογούμενοι εναποθέτουν την εμπιστοσύνη τους. Μελέτες δείχνουν ότι όσο πιο χαμηλή η αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες κάποιος να φοροδιαφύγει. Αντίστοιχα, όσο αυξάνεται η εμπιστοσύνη προς την κυβέρνηση και στο σύστημα δικαιοσύνης, τόσο πιο θετική επίδραση ασκεί στην ηθική του ατόμου ώστε να πληρώσει τους φόρους που του αναλογούν. Το κλειδί είναι η δημιουργία αξιόπιστων κυβερνήσεων έτσι ώστε ο φορολογούμενος να νιώθουν άνετα με το να πληρώνουν τους φόρους τους. Τα αποτελέσματα της μελέτης του Torglel (2012) σε 10 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το φορολογικό ηθικό των πολιτών δείχνουν ότι οι φορολογικές διοικήσεις και κατ'επέκταση οι κυβερνήσεις αναγκάζονται συχνά να αλλάξουν δραστικά τις δομές τους, έτσι ώστε να αναθερμαίνουν τις καλές σχέσεις με τους φορολογούμενους. Η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό ανατρέπει τα μέσα με τα οποία οι φορολογούμενοι εξορθολογούν την φοροδιαφυγή. Κάτι που οι Litina και Palivos (2016) ενώ υποστηρίζουν σθεναρά, θεωρούν ότι είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί σε μια κοινωνία με υψηλό επίπεδο διαφθοράς.

Ακόμα η **συμμετοχή του πολίτη στα πολιτικά δρώμενα** δείχνει ότι αυξάνει την εμπιστοσύνη του ως προς το κράτος, μειώνει την ανάγκη για διαφθορά και αυξάνει σταθερά την φορολογική ηθική του με τον καιρό. Τα κοινωνικά αποτελέσματα δείχνουν ότι όσο ο πολίτης δεν συμμετέχει, όσο είναι αυτό δυνατόν να συμβεί, σε πολιτικές διαδικασίες τόσο μειώνεται η φορολογική του συμμόρφωση. Έτσι το φορολογικό ηθικό του διαβρώνεται.

Επίσης όσον αφορά τις επιχειρήσεις η αξιοποίηση νέων καινοτόμων επιχειρηματικών μοντέλων θα αποτελέσει βασικό αντικίνητρο για τις επιχειρήσεις να φοροδιαφύγουν

και θα διασφαλιστεί σε μεγάλο βαθμό η μελλοντική βιωσιμότητα των φορολογικών συστημάτων. Ολοένα και περισσότερο οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης βασίζονται στην **ψηφιακή ολοκλήρωση** ώστε να διευκολύνουν την φορολογική συμμόρφωση και ενθαρρύνονται να εξακολουθούν να απλουστεύουν την εφαρμογή των φορολογικών κανόνων στη συνεργατική οικονομία. Επίσης ενθαρρύνονται να στηρίζουν και να βελτιώνουν την είσπραξη των φόρων αξιοποιώντας το δυναμικό των πλατφορμών συνεργασίας της κάθε χώρας.

Ο Torgler (2012) αναφέρει στη μελέτη του ότι με το να ενσωματωθούν οι κοινωνικοί νόμοι στους ηθικούς φραγμούς των πολιτών θα αποτρέψει πολλούς από το να φοροδιαφύγουν λόγω του **ψυχικού κόστους** (ενοχή, τύψεις, ή ντροπή) που προκαλεί η παραβίαση των κανόνων αυτών. Όσο υψηλότερο το ψυχικό στρες, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα της φορολογικής συμμόρφωσης.

Στην μελέτη των Jimenez and Lyer (2016) , παρουσιάζονται δυο ακόμη παράγοντες που συντελούν στην αποτροπή από τη φοροδιαφυγή. Είναι **οι κοινωνικοί κανόνες** δηλαδή η αντίληψη του πώς τα άλλα μέλη μιας ομάδας συμπεριφέρονται πραγματικά (περιγραφικοί κανόνες), το τι θεωρεί η κοινωνία ως σύνολο αποδεκτό (κανόνες προστακτικής) ή το τι πιστεύουν οι φίλοι και οι συγγενείς του ατόμου (υποκειμενικοί κανόνες). Οι κοινωνικοί αυτοί κανόνες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την απόφαση κάποιου να παρανομήσει αλλά και τα προσωπικά (ηθικά) του πρότυπα. Τα αποτελέσματα της έρευνας σε μεγάλο αριθμό υποψηφίων δηλώνουν ότι η επιρροή των κοινωνικών κανόνων πηγάζει από την εσωτερίκευση των κανόνων αυτών ως προσωπικών μας κανόνων. Επίσης σύμφωνα με τους Cullis et al, (2012) ενισχύεται η άποψη ότι οι κοινωνικοί κανόνες πλαισιώνουν την απόφαση των ατόμων να πληρώσουν φόρους με το να αλλάξουν την αντίληψη του ατόμου για το δικαίωμα τους πάνω στο εισόδημα, κάτι πολύ σημαντικό κατά το σχεδιασμό πολιτικής για την αποτροπή της φοροδιαφυγής. Η ουσιαστική επιρροή τους είναι πάνω στα σημεία αναφοράς που τα άτομα κωδικοποιούν τους φόρους ως « κέρδη » ή ως « απώλειες ».

Είναι πολύ δύσκολο κάποιος να αλλάξει τους προσωπικούς του κανόνες (πχ αν έχει ήδη αποφασίσει να φοροδιαφύγει για διάφορους λόγους), είναι όμως δυνατό να επηρεαστεί και να αποτραπεί από την παράνομη πράξη, μέσω των κοινωνικών κανόνων. Επίσης τα άτομα θα συμμορφώνονται και θα πληρώνουν τους φόρους τους εφόσον πιστεύουν ότι η συμμόρφωση είναι κοινωνικός κανόνας (Alm et al, 1999).

Μελλοντικά διάφορες αλλαγές στους κοινωνικούς αυτούς κανόνες θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικίνητρο της φοροδιαφυγής, όπως το να μην δημοσιοποιούν οι κυβερνήσεις τόσο πολύ τα αποτελέσματα της φοροδιαφυγής αλλά τα ποσοστά των πολιτών που όντως πληρώνουν τους φόρους τους (περιγραφικός κανόνας), αλλά και τα οφέλη των πράξεων αυτών για το κοινωνικό σύνολο.

Επίσης, είναι από τις πρώτες μελέτες που το αίσθημα της δικαιοσύνης, μοντελοποιείται ως συνάρτηση εμπιστοσύνης και όχι το αντίστροφο. Στην παραδοσιακή φορολογική βιβλιογραφία, η εμπιστοσύνη είναι αποτέλεσμα της δικαιοσύνης. Όσο πιο δίκαιο θεωρεί κάποιος το τρέχων φορολογικό σύστημα, τόσο αυξάνεται η εμπιστοσύνη του στο κράτος και μειώνονται οι πιθανότητες να παρανομήσει. Τα αποτελέσματα όμως της μελέτης δείχνουν ότι **η εμπιστοσύνη προηγείται της δικαιοσύνης** και πως τα άτομα ερμηνεύουν τη δικαιοσύνη με βάση το πόσο εμπιστεύονται αυτόν που τους επιβάλλεται. Με αυτόν τον τρόπο προάγεται η « φορολογική ηθική » και το άτομο πλέον λειτουργεί εθελοντικά απέναντι στη φορολογική του συμμόρφωση. Δηλαδή, οι ενέργειες μιας οντότητας θεωρούνται ως δίκαιο ή άδικο ανάλογα με το πόσο εμπιστεύονται την οντότητα αυτή.

Η ακαδημαϊκή μόρφωση αποτελεί ένα ακόμα αντικίνητρο, καθώς μελέτες έχουν επιβεβαιώσει την σχέση μεταξύ της μόρφωσης και της φορολογικής συμμόρφωσης του ατόμου. Σε πειραματική μελέτη που πραγματοποιήθηκε σε πανεπιστήμιο στη Μαλαισία μόλις μετά από ένα εξάμηνο παρακολούθησης μαθήματος για την φορολογία, οι μαθητές παρουσίασαν αυξημένη πιθανότητα να συμμορφωθούν με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις (Kasipillai et al, 2003).

Η διαφάνεια της αναδιανομής των χρημάτων που συγκεντρώνονται για την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων και τα σαφή φορολογικά πλαίσια αποτρέπουν κάποιον από τη φοροδιαφυγή, όπως φαίνεται και από τη μελέτη των Guerra και Harrington (2018) . Όταν γνωρίζουν οι πολίτες το που θα κατανεμηθούν οι φόροι που πληρώνουν, όπως για παράδειγμα η χρηματοδότηση ενός δημόσιου αγαθού, τότε η πιθανότητα να φοροδιαφύγουν είναι μικρότερη.

Επίσης, η κοινωνική στάση του ατόμου απέναντι στη φοροδιαφυγή και συγκεκριμένα **η φορολογική ηθική** του ατόμου αποτελεί επίσης αντικίνητρο για κάποιον να παρανομήσει. Οι Kemme et al, (2020) παρατηρούν ότι άτομα με χαμηλό φορολογικό

ηθικό είναι πιο πιθανό να φοροδιαφύγουν όχι μόνο εγχώρια αλλά και διεθνώς με το να μεταφέρουν τις μετοχές τους σε φορολογικούς παραδείσους, αν τους δοθεί η ευκαιρία.

Σύμφωνα με τους Epachescu et al, (2019), **η συναισθηματική εμπειρία** που είχε το άτομο κατά τη διάρκεια πληρωμής των φόρων του, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ηθική του δέσμευση στις φορολογικές του υποχρεώσεις ή στο αν θα φοροδιαφύγει. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν μεγαλύτερη πρόθεση να πληρώσουν τους φόρους τους όταν είχαν μια θετική εμπειρία με τις φορολογικές αρχές σε σύγκριση με αυτούς που είχαν αρνητική εμπειρία γεμάτη με φόβο και θυμό. Είναι πλέον σημαντικό να ληφθούν υπόψιν οι υποκειμενικές αντιλήψεις των φορολογουμένων κατά των σχεδιασμό μιας φορολογικής πολιτικής, καθώς η εικόνα των φορολογικών αρχών επηρεάζει την στάση των πολιτών απέναντι στους φόρους. Ο σεβασμός και η φιλική αντιμετώπιση των φορολογουμένων από τους αρμόδιους φορείς μπορούν να αποτρέψουν το άτομο από την παρανομία.

3.4 Τρόποι αντιμετώπισης – πρόληψης της φοροδιαφυγής

Για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φορολογικής απάτης, είναι σημαντικό σε κάθε κυβέρνηση να εφαρμόζεται μια πολυεπίπεδη στρατηγική . Η συστηματικότερη επιβολή της νομοθεσίας και οι αυστηρότεροι έλεγχοι είναι τόσο σημαντική όσο και η οικοδόμηση εμπιστοσύνης όπως και η καλλιέργεια νοοτροπίας συμμόρφωσης. Πρωταρχική ανάγκη είναι οι φορολογικές αρχές να αναθεωρήσουν τις ισχύουσες πολιτικές και νομικά πλαίσια ή να αναπτύξουν νέες στρατηγικές προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι φορολογούμενοι πολίτες εκπληρώνουν στο μέγιστο τις υποχρεώσεις τους κατά προτίμηση, οικιοθελώς απαλλαγμένη από το φόβο της τιμωρίας σε αντίθετη περίπτωση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020).

Το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο κάτω από το όραμα μιας κοινής βάσης πληροφοριών φορολογικής πολιτικής, σύνταξε έκθεση για το διάστημα 2014-2020 για να εγκρίνει το νέο ευρωπαϊκό πρόγραμμα συνεργασίας Fiscalis 2020 και καλεί τα κράτη μέλη να το στηρίξουν. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό δίνεται η δυνατότητα στις υποψήφιες χώρες μέλη και συγκεκριμένα στις εθνικές φορολογικές διοικήσεις να ανταλλάσσουν πληροφορίες και εμπειρογνωμοσύνη για τα φορολογικά τους κενά. Δημιουργείται έτσι ένα διευρωπαϊκό σύστημα πληροφορικής από κοινού με την συμμετοχή ειδικών

στο αντικείμενο από όλες τις χώρες. Με την συνύπαρξη εθνικών φορολογικών συστημάτων πέφτει φως σε ζητήματα διπλής φορολογίας και στρέβλωσης του ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τον Γενικό γραμματέα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης ΟΟΣΑ Angel Gurría, παρά την κρίση του COVID-19 αποδεικνύεται ότι η διεθνής αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών γίνεται το παγκόσμιο πρότυπο. Η πρόσβαση σε πληροφορίες χρηματοοικονομικού λογαριασμού για τις φορολογικές διοικήσεις διασφαλίζει έως ένα σημείο ότι όλοι πληρώνουν το δίκαιο μέρος του φόρου τους, ενισχύοντας την κινητοποίηση των εσόδων των χωρών αυτών. Μόνο το 2019 οι χώρες μέλη αντάλλαξαν πληροφορίες για 84 εκατομμύρια χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς παγκοσμίως, ποσό που αναλογεί σε συνολικά περιουσιακά στοιχεία 10 τρισεκατομμύρια ευρώ, ενώ για το 2020 σε 59 μέλη των αναπτυσσόμενων χωρών δόθηκε τεχνική βοήθεια ειδικά για την εκπαιδευτική κατάρτιση χιλιάδων υπαλλήλων του προγράμματος, για την ενίσχυση της ικανότητας είσπραξης φόρων παγκοσμίως. Επίσης σε πολλές χώρες της ΕΕ κατάφεραν να μειώσουν την συνολική φορολογία της εργασίας με το να μειώσουν τους φόρους επί της εργασίας για τους χαμηλόμισθους, ενώ αύξησαν τους φόρους επί της εργασίας στις ομάδες με υψηλότερα εισοδήματα (European Commission, 2020), (OECD 2020).

3.5 Τρόποι αποφυγής της φοροδιαφυγής

Σύμφωνα με το Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) η υιοθέτηση μέτρων για την ενίσχυση της χρήσης ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής (ΗΜΠ), είναι επιτακτική ανάγκη προκειμένου να περιοριστεί η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία. Η παραοικονομία τροφοδοτείται από την ελλιπή καταγραφή των πωλήσεων και την αδήλωτη εργασία.

Ωστόσο, ένα από τα διαθέσιμα μέσα για τον περιορισμό της παραοικονομίας είναι και η χρήση ηλεκτρονικών μέσων για την πραγματοποίηση συναλλαγών.

Αν και είναι ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπος αποφυγής της φοροδιαφυγής είναι η χρήση των ΗΜΠ, στην Ελλάδα, σύμφωνα με το IOBE, η δυσπιστία των καταναλωτών όσον αφορά την ασφάλεια των πληρωμών και γενικότερα των ηλεκτρονικών συστημάτων, τους αποτρέπει από το να χρησιμοποιούν τις ΗΜΠ. Απαιτείται ριζικά ρυθμιστική παρέμβαση, με κοστολογημένα και

προσεχτικά σχεδιασμένα μέτρα πολιτικής, έτσι ώστε η αύξηση της χρήσης ΗΜΠ να παραμείνει και εν τέλει να οδηγήσει σε σημαντικό και διατηρήσιμο περιορισμό της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του IOBE για τη χρήση των ΗΜΠ, απ' το 2017 έως το 2019 παρατηρείται μεγάλη αύξηση στην χρήση χρεωστικών καρτών με μια παύση το 2020 λόγω της πανδημίας, κάτι που φαίνεται να έχει θετική και στατικά σημαντική επίδραση στη φορολογική συμμόρφωση. Η διείσδυση των καρτών στην αγορά εκτιμάται ότι συνέβαλε τουλάχιστον στο 17% της συνολικής ετήσιας αύξησης εσόδων από ΦΠΑ το 2019 (IOBE, 2021).

Επίσης ο Nam (2018), παρατηρεί ότι οι υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης μιας χώρας, συμβάλλουν σημαντικά στον έλεγχο της διαφθοράς, όπως η φοροδιαφυγή, ενώ η επίδραση της μειώνεται όταν τα άτομα αντιλαμβάνονται μια άνιση κατανομή της εξουσίας από το κράτος.

Σύμφωνα με τους Lahiri και Ali (2021) ακόμα και οι συχνές επιθεωρήσεις στις επιχειρήσεις μικρές και μεγάλες, αυξάνουν την συμμόρφωση τους ως προς τους φορολογικούς νόμους, καθώς η μη συμμόρφωση οδηγεί σε επιβολή προστίμων. Η έρευνα δείχνει ακόμα ότι η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων των επιθεωρήσεων, συμβάλλει στην εξομάλυνση της λειτουργίας της οικονομίας αντί να δημιουργούν εμπόδια.

Ένας άλλος τρόπος αποφυγής της φοροδιαφυγής είναι η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στα οποία τα ισχύοντα φορολογικά συστήματα θα μπορούσαν να μεταρρυθμιστούν σε πιο οικονομικά ανεκτά πλαίσια με βάση τους εξής τρεις άξονες:

1. απλούστευση των φορολογικών κανόνων και μείωση των φορολογικών υποχρεώσεων, ιδίως για τους επίδοξους επιχειρηματίες και τις μικρότερες επιχειρήσεις. Οι De Neve et al. (2020), διαπιστώνουν ότι η απλούστευση των κανόνων αυτών είναι πολύ πιο οικονομικά βιώσιμη, επιτρέποντας ουσιαστική εξοικονόμηση στο κόστος επιβολής των φόρων.
2. διάθεση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών σε υπηρεσίες μιας στάσης και διεύρυνση του φάσματος δράσης τους

3. αύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών μέσω της σωστής πληροφόρησης και καθοδήγηση των φορολογούμενων επιχειρήσεων ώστε να προσαρμοστούν ομαλά στη συμμόρφωση με τους φορολογικούς κανόνες, μέσω πολυεπίπεδων διαύλων, συμπεριλαμβανομένων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Επίσης μέσω μιας άλλης μορφής φορολογίας η περιβαλλοντική φορολογία θα μπορούσε να εξεταστεί ως μέσο αντιστάθμισης των μειώσεων στη φορολογία της εργασίας μέσω της τιμολόγησης των αρνητικών εξωτερικοτήτων της ρύπανσης ή άλλων επιβλαβών δραστηριοτήτων και μέσω της συμβολής στην παροχή κινήτρων για αλλαγή της συμπεριφοράς. Ως εκ τούτου, η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής παραμένει προτεραιότητα για την κάθε χώρα με διάφορες πρωτοβουλίες όπως, ο εκσυγχρονισμός του συστήματος ΦΠΑ, που συμβάλλει στην καταπολέμηση της απάτης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2017 και το 2018 προβαίνει στην έκδοση ολοκληρωμένης δέσμης μέτρων για τη μεταρρύθμιση του ΦΠΑ με στόχο την καταπολέμηση του αυξανόμενου κινδύνου της φοροδιαφυγής, καθώς και την απλούστευση των φορολογικών υποχρεώσεων των εταιρειών αλλά και την παροχή μεγαλύτερης ευελιξίας στα ευρωπαϊκά κράτη μέλη όσον αφορά τον προσδιορισμό των προϊόντων που θα πρέπει να φορολογούνται με μειωμένο συντελεστή.

3.5.1 Το μοντέλο αποτροπής της φοροδιαφυγής

Το τυπικό πλαίσιο εξέτασης της επιλογής ενός ατόμου για το αν αλλά και το πόσο θα φοροδιαφύγει αποτελεί το μοντέλο αποτροπής της φοροδιαφυγής, το οποίο πρώτα μελετήθηκε και διαμορφώθηκε από τους Allingham και Sandmo (1972). Σε αυτό το μοντέλο, οι φορολογούμενοι καλούνται να αποφασίσουν το εάν και σε τι ποσοστό επιθυμούν να φοροδιαφύγουν, όπως θα προσέγγιζαν οποιαδήποτε απόφαση με ρίσκο έχοντας υπόψιν τις πιθανές νομικές κυρώσεις που τις συνοδεύουν. Η βέλτιστη φοροδιαφυγή βασίζεται στην πιθανότητα να συλληφθεί κάποιος και να τιμωρηθεί, στο μέγεθος της ποινής λόγω της αποφυγής και στο πόσο είναι κάποιος διατεθειμένος να ρισκάρει.

Μια ενδιαφέρουσα επέκταση της θεωρίας δόθηκε από τον Yitzhaki (1974), όπου τονίστηκε ότι εάν η ποινή για αποδεδειγμένη πράξη φοροδιαφυγής είναι ανάλογη του φόρου υποτίμησης, τότε ο φορολογικός συντελεστής δεν έχει καμία επίδραση στην επιλογή του ρίσκου της παράνομης αυτής πράξης. Η μελέτη ερευνά και το κατά πόσο

το επίπεδο της μη συμμόρφωσης, και ο συσχετισμός του με το εισόδημα του φορολογούμενου, ποικίλει ανάλογα με την κατηγορία εισοδήματος.

Ο Christian (1994) αναφέρει ότι όσο μεγαλύτερο το εισόδημα του πολίτη τόσο λιγότερο επιθυμεί να φοροδιαφύγει, σε σύγκριση με τους χαμηλόμισθους. Αυτό το μοτίβο ακολουθεί το παλαιό ρητό ότι “the poor evade and the rich avoid,” που σημαίνει ότι οι υψηλόμισθοι πολίτες προσπαθούν να μειώσουν το μερίδιο των φόρων που πρέπει να πληρώσουν μέσω νομικών μέτρων « αποφυγής » όπως φορολογικά « καταφύγια », ενώ οι χαμηλόμισθοι επιχειρούν μια πιο ξεκάθαρη πράξη, αυτή της φοροδιαφυγής. Το υψηλό ποσοστό μη συμμόρφωσης στους αυτοαπασχολούμενους έχει μελετηθεί από τους Pissarides and Weber (1989) στην Αγγλία. Έδειξαν ότι υπό την προϋπόθεση ότι καταγράφονται όλα τα εισοδήματα του κάθε νοικοκυριού, οι αυτοαπασχολούμενοι ξοδεύουν μεγάλο ποσοστό του μισθού τους στο φαγητό και υποστηρίζουν ότι αυτό αντικατοπτρίζει μια ελλιπή αναφορά εισοδήματος και όχι υψηλή τάση κατανάλωσης τροφίμων. Η μελέτη έδειξε ότι οι αυτοαπασχολούμενοι στο Ηνωμένο Βασίλειο έκρυβαν το εισόδημα τους κατά το ένα τρίτο, και συνολικά η μη συμμόρφωση στους φόρους άγγιζε το 35% των αυτοαπασχολούμενων.

Συμπερασματικά, ο Slemrod (2007) καταλήγει, ότι η αποτροπή είναι ένας ισχυρός παράγοντας στις αποφάσεις φοροδιαφυγής, και υπάρχουν ουσιαστικές ενδείξεις ότι η έκταση της φοροδιαφυγής για τους εισοδηματίες είναι υψηλότερη σε σύγκριση με αυτούς που λαμβάνουν μισθό, τόκους και μερίσματα, και μπορεί να είναι περισσότερο από το μισό του πραγματικού τους εισοδήματος.

Από την παραπάνω έρευνα συμπεραίνουμε ότι είναι σημαντικό να αναζητηθούν οι παράγοντες που διαμορφώνουν τα εγγενή κίνητρα – αντικίνητρα για την εκπλήρωση ή μη, των φορολογικών υποχρεώσεων των πολιτών. Αυτό σημαίνει ότι στο επίκεντρο της έρευνας μας δεν είναι η πάταξη της φοροδιαφυγής και οι τρόποι ελέγχου της παράνομης πράξης, αλλά οι λόγοι που οδηγούν ή αποτρέπουν κάποιον απ’το να φοροδιαφύγει. Το γιατί δηλαδή κάποιος συμμορφώνεται και ποιοι είναι οι παράγοντες που επιδρούν στη φορολογική συμμόρφωση ώστε να αποφευχθεί η φοροδιαφυγή, είναι ερωτήματα που χρίζουν περαιτέρω έρευνα, μέσω της παρακάτω πρωτογενούς έρευνας με ερωτηματολόγιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Στατιστική ανάλυση της έρευνας

4.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Με την παρούσα έρευνα θα γίνει ανάλυση του προβλήματος που πλήττει σχεδόν όλα τα πολιτισμένα κράτη του κόσμου, του τι ωθεί ή αποτρέπει κάποιον από τη φοροδιαφυγή, μέσω πρωτογενούς ποσοτικής έρευνας. Έτσι οι απόψεις των ερωτηθέντων μετατρέπονται σε ποσοτικά δεδομένα τα οποία αναλύονται και συγκρίνονται με διάφορες μεταβλητές προς τη διεξαγωγή αντικειμενικών συμπερασμάτων για το υπό-μελέτη φαινόμενο.

Η συλλογή δεδομένων έγινε με το παρόν ερωτηματολόγιο το οποίο παρουσιάζεται παρακάτω αναλυτικά και διανεμήθηκε μόνο ηλεκτρονικά μέσω Google forms σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες και μέσω emails, λόγω των μέτρων COVID-19. Το συγκεκριμένο ερευνητικό εργαλείο προτιμάται καθώς ο ερευνητής συλλέγει μεγάλο αριθμό απαντήσεων σε μικρό χρονικό διάστημα. Περιλαμβάνει ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου με βάση την κλίμακα Likert από 1 έως 5 με το 1 να αντιπροσωπεύει το Συμφωνώ απόλυτα, ενώ το 5 το Διαφωνώ απόλυτα. Πριν το ερωτηματολόγιο υπήρχε κείμενο με τα στοιχεία του δημιουργού, το όνομα του ερευνητή τον σκοπό της έρευνας και την εγγύηση της ανωνυμίας και προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Τα δεδομένα μας ανήκουν στην κατηγορία Διαστρωματικά δεδομένα (cross-sectional data) διότι έχουν πραγματοποιηθεί σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο (τωρινό έτος) και αφορούν διαφορετικά άτομα. Περιλαμβάνονται κατηγορικά και ποσοτικά δεδομένα. Μετά τη συλλογή των δεδομένων θα καταχωρηθούν στο λογισμικό πρόγραμμα SPSS και θα διεξαχθούν αναλύσεις, ερμηνείες και συμπεράσματα. Χρησιμοποιήθηκαν ποσοτικές και ποιοτικές μεταβλητές.

4.2 Σκοπός της έρευνας

Όπως προαναφέραμε η μάστιγα της φοροδιαφυγής δημιουργεί ανεπανόρθωτα οικονομικά προβλήματα σε όλους τους παραγωγικούς τομείς του κράτους το οποίο με τη σειρά του μεταφέρει το πρόβλημα της αποκατάστασης πάλι στους πολίτες και ειδικότερα στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα. Η συνειδητοποίηση των πολιτών στο μέγεθος του προβλήματος της φοροδιαφυγής και ο αντίκτυπος που έχει στην

κοινωνική και προσωπικής τους ευημερία είναι το πρώτο βήμα στην αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η καταγραφή των κινήτρων που ωθούν τους Έλληνες πολίτες στη φοροδιαφυγή αλλά και των παραγόντων εκείνων που τους αποτρέπουν απ'το να παρανομήσουν, ώστε μελλοντικά να αντιμετωπιστεί και εξαλειφθεί το φαινόμενο αυτό.

4.3 Περιγραφική Στατιστική

Η στατική ανάλυση των ερωτήσεων ξεκινά με την Περιγραφική Στατιστική όπου περιλαμβάνονται οι πίνακες συχνοτήτων με τα αντίστοιχα ποσοστά για την κάθε ερώτηση.

4.3.1 Ανάλυση δείγματος

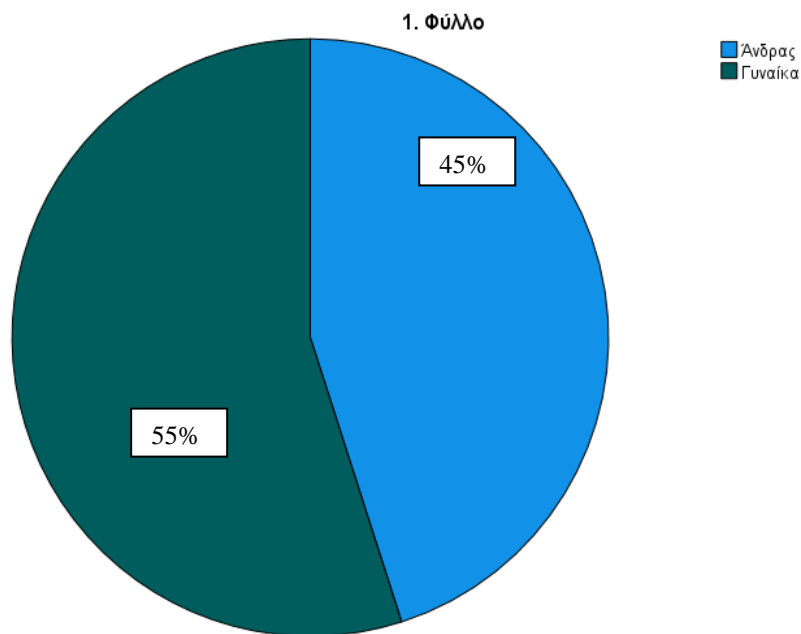
Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων με πίνακα συχνοτήτων και διαγράμματα.

Στην παρούσα έρευνα έλαβαν μέρος 222 φυσικά πρόσωπα τυχαίας επιλογής από διαφορετικά εργασιακά περιβάλλοντα, μορφωτικού επιπέδου, ηλικίας και οικονομικής ευχέρειας.

Από τους 222 συμμετέχοντες σχεδόν οι μισοί ήταν άνδρες και οι άλλοι μισοί γυναίκες, δηλαδή οι 100 ήταν άνδρες και οι 122 ήταν γυναίκες, που αντιστοιχούν σε 45% και 55% του συνόλου αντίστοιχα.

Πίνακας 2. Φύλο

1. Φύλο					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Άνδρας	100	45.0	45.0	45.0
	Γυναίκα	122	55.0	55.0	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

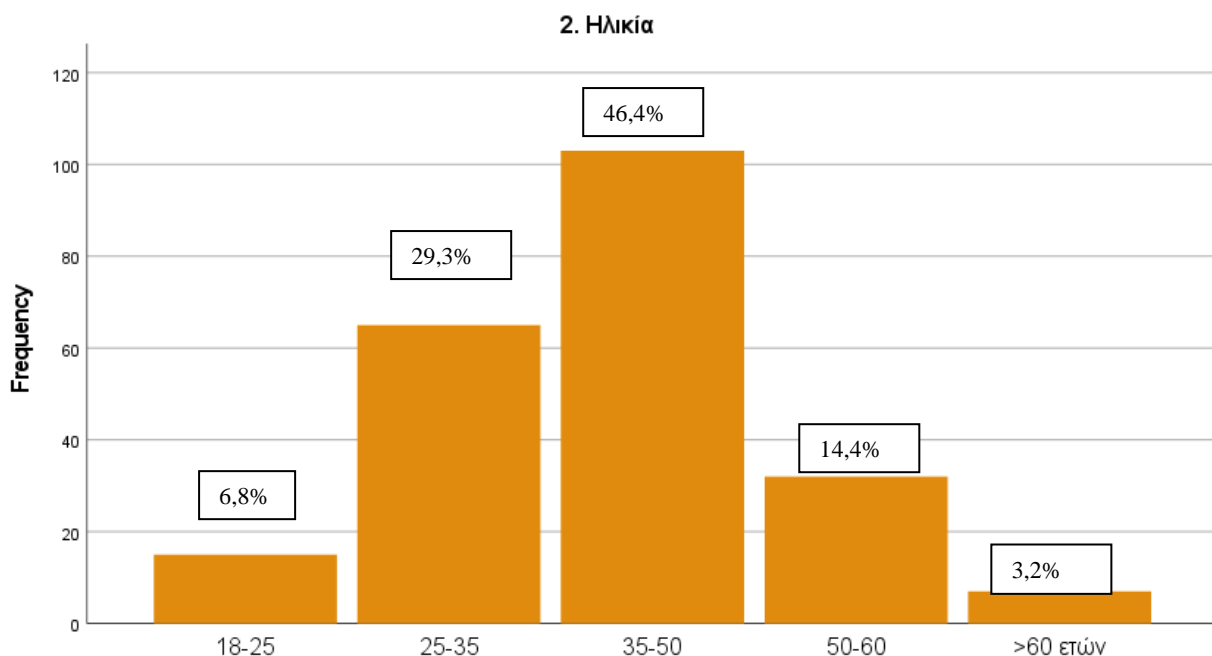
Γράφημα 8. Φύλλο

Στην ηλικιακή κλίμακα παρατηρούμε ότι το 6,8 % είναι σε αρκετά νεαρή ηλικία από 18-25 ετών, το 29,3 % είναι από 25-35 ετών, το 46,4 % σχεδόν οι μισοί είναι 35-50 ετών, το 14,4% είναι 50-60 ετών και τέλος άνω των 60 ετών ήταν μόνο το 3,2% του συνόλου.

Πίνακας 3. Ηλικία

2. Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-25	15	6.8	6.8	6.8
	25-35	65	29.3	29.3	36.0
	35-50	103	46.4	46.4	82.4
	50-60	32	14.4	14.4	96.8
	>60 ετών	7	3.2	3.2	100.0
Total		222	100.0	100.0	

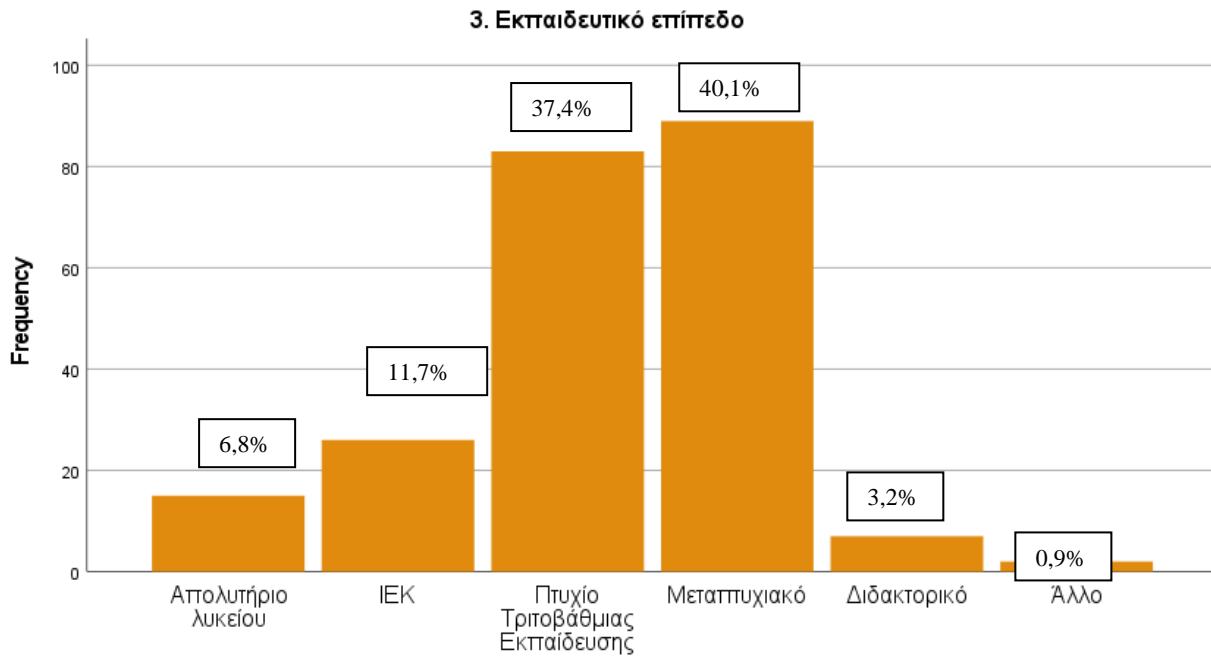
Γράφημα 9. Ηλικία

Αναφορικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων το 6,8% έχουν απολυτήριο λυκείου, το 11,7% είναι απόφοιτοι ΙΕΚ, το 37,4% έχουν πτυχίο Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 40,1% σχεδόν οι μισοί είναι κάτοχοι Μεταπτυχιακού διπλώματος, ενώ μόλις το 3,2% έχουν Διδακτορικό και το 0,9% βρίσκονται σε κάποια άλλη κατηγορία.

Πίνακας 4. Εκπαιδευτικό επίπεδο

3. Εκπαιδευτικό επίπεδο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Απολυτήριο λυκείου	15	6.8	6.8	6.8
	ΙΕΚ	26	11.7	11.7	18.5
	Πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	83	37.4	37.4	55.9
	Μεταπτυχιακό	89	40.1	40.1	95.9
	Διδακτορικό	7	3.2	3.2	99.1
	Άλλο	2	.9	.9	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

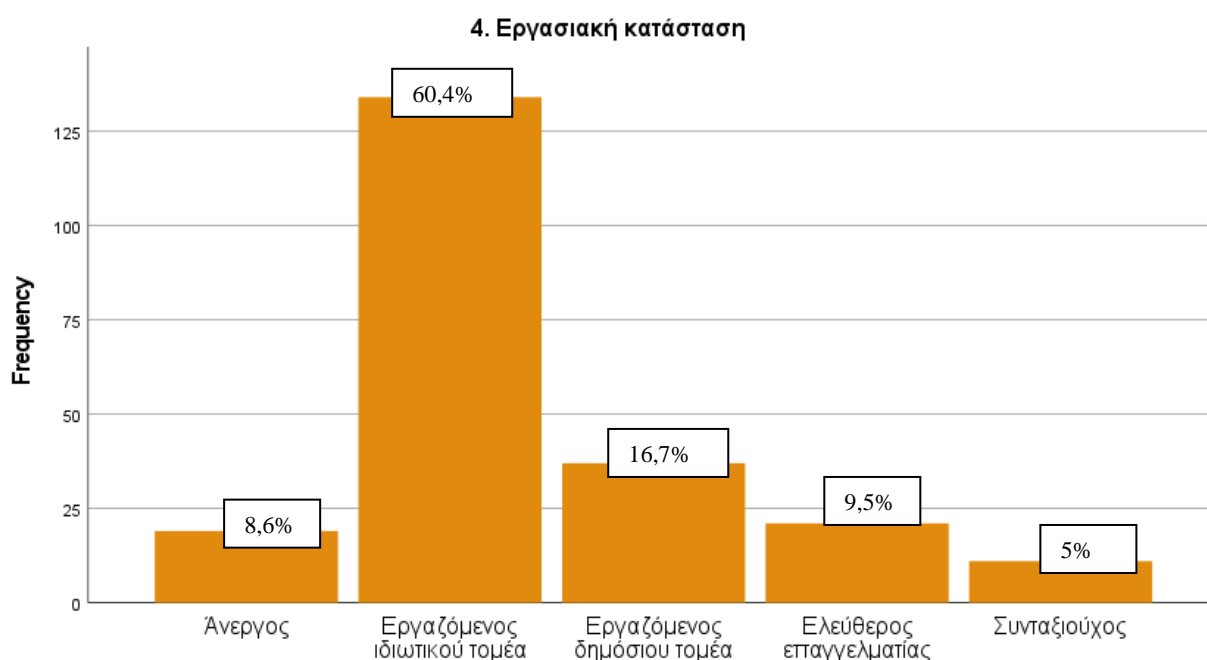
Γράφημα 10. Εκπαιδευτικό επίπεδο

Η πλειοψηφία του δείγματος είναι εργαζόμενοι του Ιδιωτικού τομέα σε ποσοστό 60,4%, ακολουθούν οι εργαζόμενοι του Δημοσίου τομέα με 16,7%, έπειτα οι Ελεύθεροι επαγγελματίες με 9,5%, οι Άνεργοι με 8,6% και οι Συνταξιούχοι με 5%.

Πίνακας 5. Εργασιακή κατάσταση

4. Εργασιακή κατάσταση

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άνεργος	19	8.6	8.6	8.6
Εργαζόμενος ιδιωτικού τομέα	134	60.4	60.4	68.9
Εργαζόμενος δημόσιου τομέα	37	16.7	16.7	85.6
Ελεύθερος επαγγελματίας	21	9.5	9.5	95.0
Συνταξιούχος	11	5.0	5.0	100.0
Total	222	100.0	100.0	

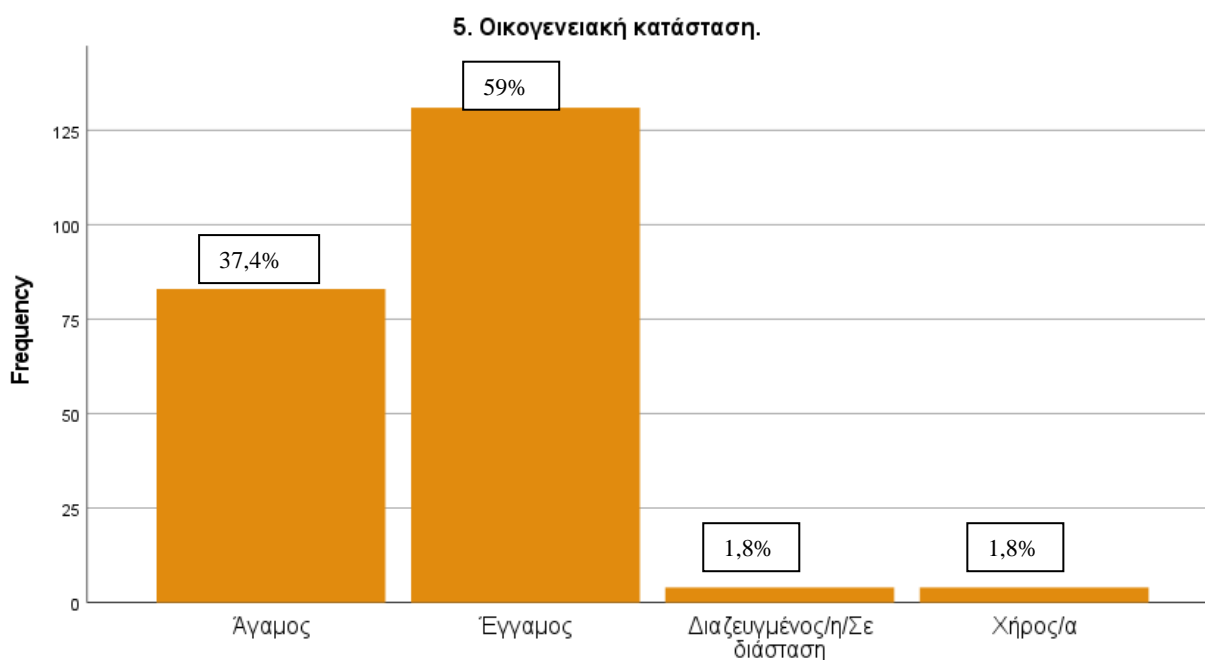
Γράφημα 11. Εργασιακή κατάσταση

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων η πλειοψηφία είναι Έγγαμοι σε ποσοστό 59%, οι Άγαμοι αποτελούν το 37,4 %, ενώ σε ίσα ποσοστά κυμαίνονται οι Διαζευγμένοι/Σε διάσταση και οι Χήροι σε ποσοστό 1,8% του συνόλου.

Πίνακας 6. Οικογενειακή κατάσταση

5. Οικογενειακή κατάσταση.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άγαμος	83	37.4	37.4	37.4
Έγγαμος	131	59.0	59.0	96.4
Διαζευγμένος/η/Σε διάσταση	4	1.8	1.8	98.2
Χήρος/α	4	1.8	1.8	100.0
Total	222	100.0	100.0	

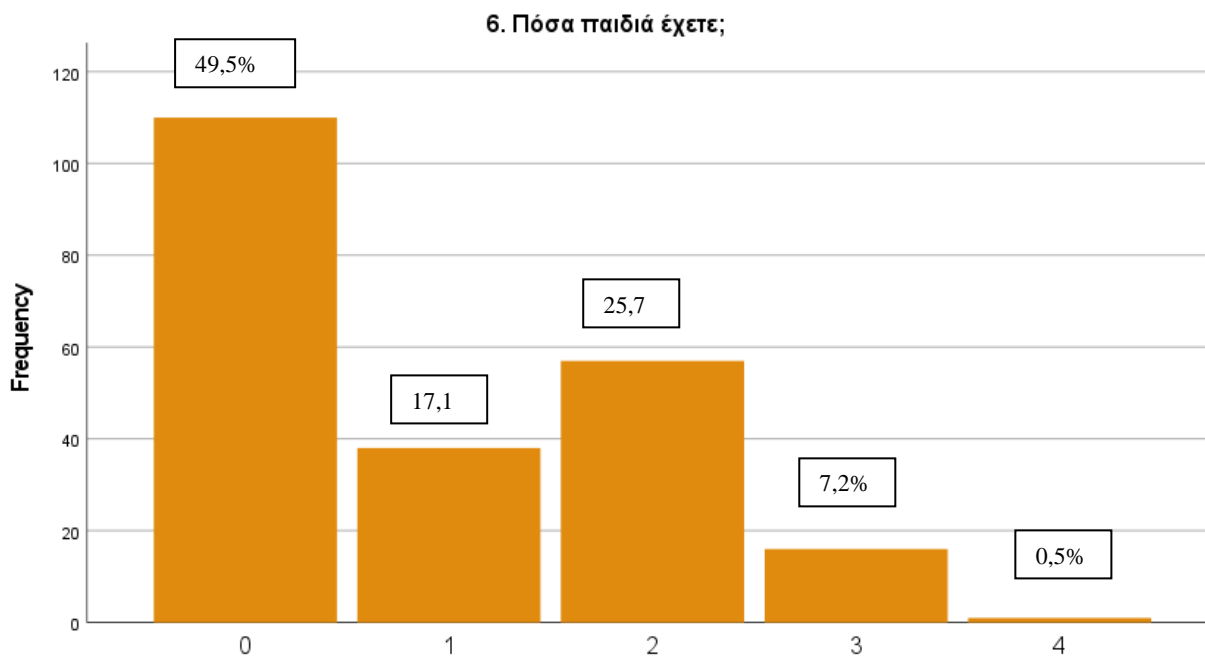
Γράφημα 12. Οικογενειακή κατάσταση

Αναφορικά με τον αριθμό των τέκνων του κάθε συμμετέχοντα σχεδόν οι μισοί δεν έχουν καθόλου παιδιά σε ποσοστό 49,5%, δύο παιδιά έχει το 25,7%, ένα παιδί έχει το 17,1% , πολύτεκνοι με τρία παιδιά είναι το 7,2%, ενώ μόλις το 0,5% δηλαδή μόνο ένα άτομο δήλωσε ότι έχει τέσσερα παιδιά.

Πίνακας 7. Αριθμός τέκνων

6. Πόσα παιδιά έχετε;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	110	49.5	49.5	49.5
1	38	17.1	17.1	66.7
2	57	25.7	25.7	92.3
3	16	7.2	7.2	99.5
4	1	.5	.5	100.0
Total	222	100.0	100.0	

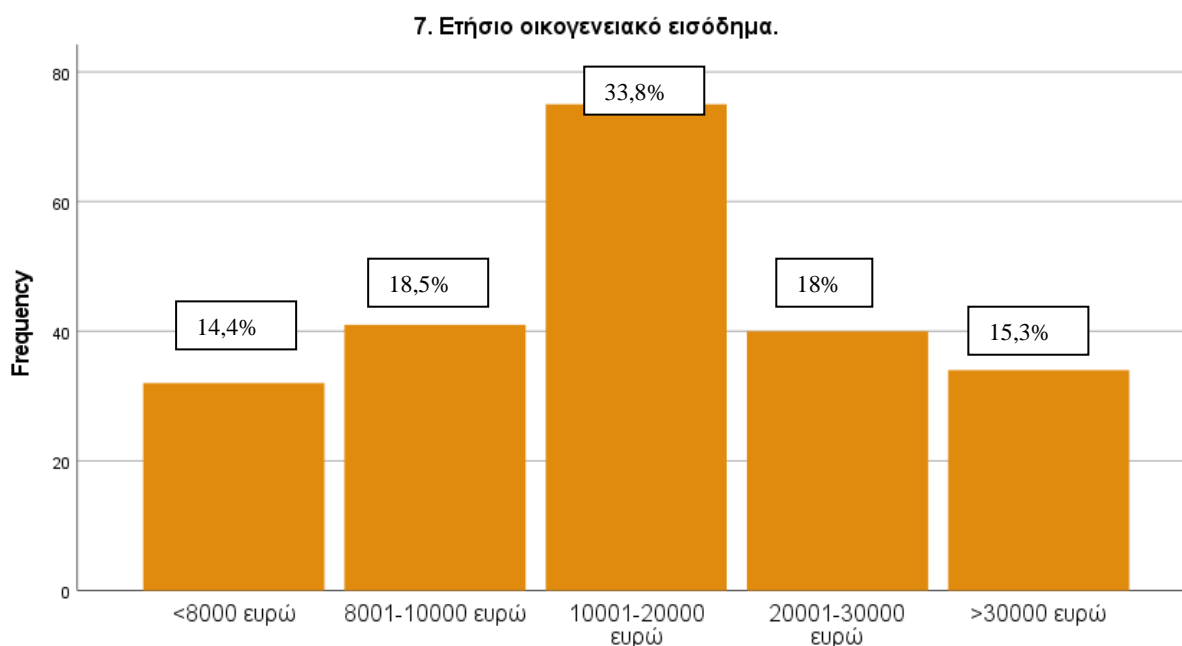
Γράφημα 13. Αριθμός τέκνων.

Σύμφωνα με το ετήσιο οικογενειακό τους εισόδημα το μεγαλύτερο ποσοστό το 33,8% δηλώνει 10001-20000 ευρώ, ακολουθεί το 18,5% με 8001-10000 ευρώ, το 18% με 20001-30000 ευρώ, το 15,3% με πάνω από 30000 ευρώ ενώ το 14,4% με σχεδόν με το βασικό μισθό δηλώνει κάτω από 8000 ευρώ ετησίως.

Πίνακας 8. Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα

7. Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	<8000 ευρώ	32	14.4	14.4	14.4
	8001-10000 ευρώ	41	18.5	18.5	32.9
	10001-20000 ευρώ	75	33.8	33.8	66.7
	20001-30000 ευρώ	40	18.0	18.0	84.7
	>30000 ευρώ	34	15.3	15.3	100.0
Total		222	100.0	100.0	

Γράφημα 14. Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.

4.3.2 Αποτελέσματα Περιγραφικής Στατιστικής

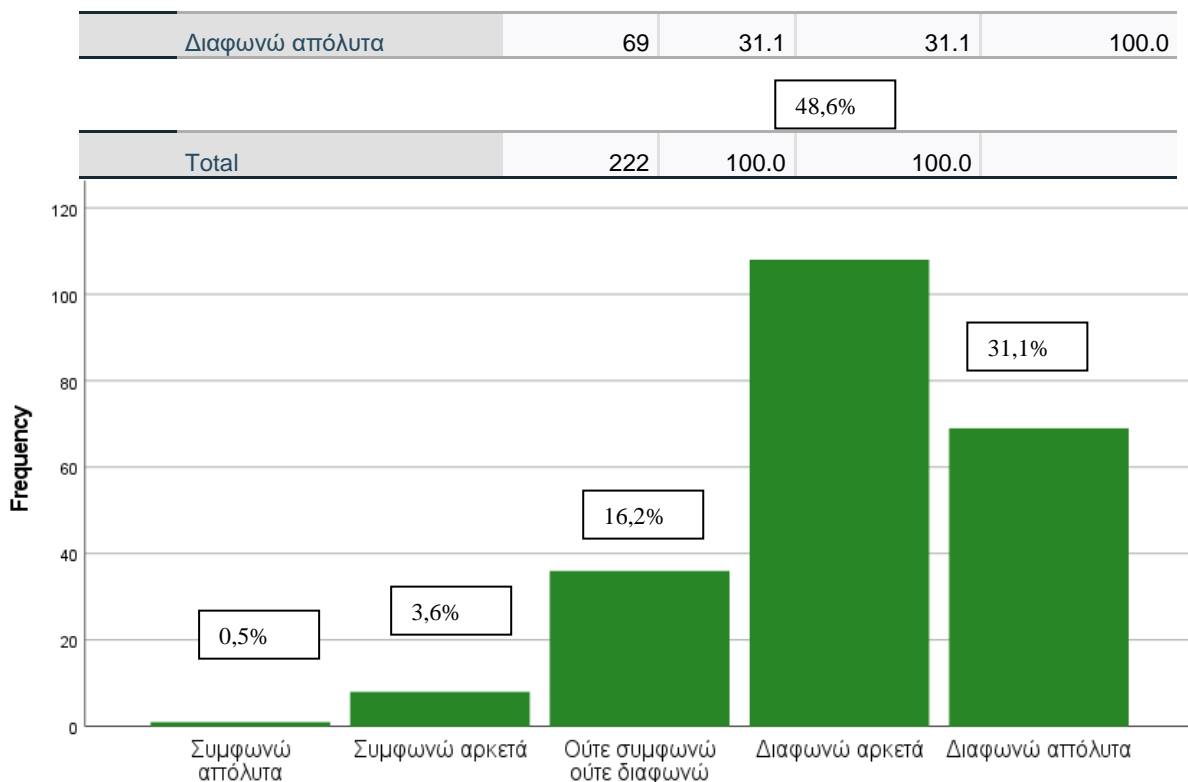
Μετά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων ακολουθούν οι ερωτήσεις του κυρίου μέρους του ερωτηματολογίου σχετικά με το φορολογικό σύστημα, την δράση του κράτους και τις στάσεις και αντιλήψεις των πολιτών απέναντι στη φοροδιαφυγή.

Στην ερώτηση αν το υπάρχον φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο, από τις 222 απαντήσεις 9 άτομα τείνουν να συμφωνούν (1 Συμφωνώ απόλυτα 0,5% , 8 Συμφωνώ αρκετά 3,6%) , 177 τείνουν να διαφωνούν (108 Διαφωνώ αρκετά 48,6%, 69 Διαφωνώ απόλυτα), ενώ 36 παραμένουν ουδέτεροι Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 16,2%.

Πίνακας 9. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο.

1. Το υπάρχον φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	1	.5	.5	.5
Συμφωνώ αρκετά	8	3.6	3.6	4.1
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	36	16.2	16.2	20.3
Διαφωνώ αρκετά	108	48.6	48.6	68.9

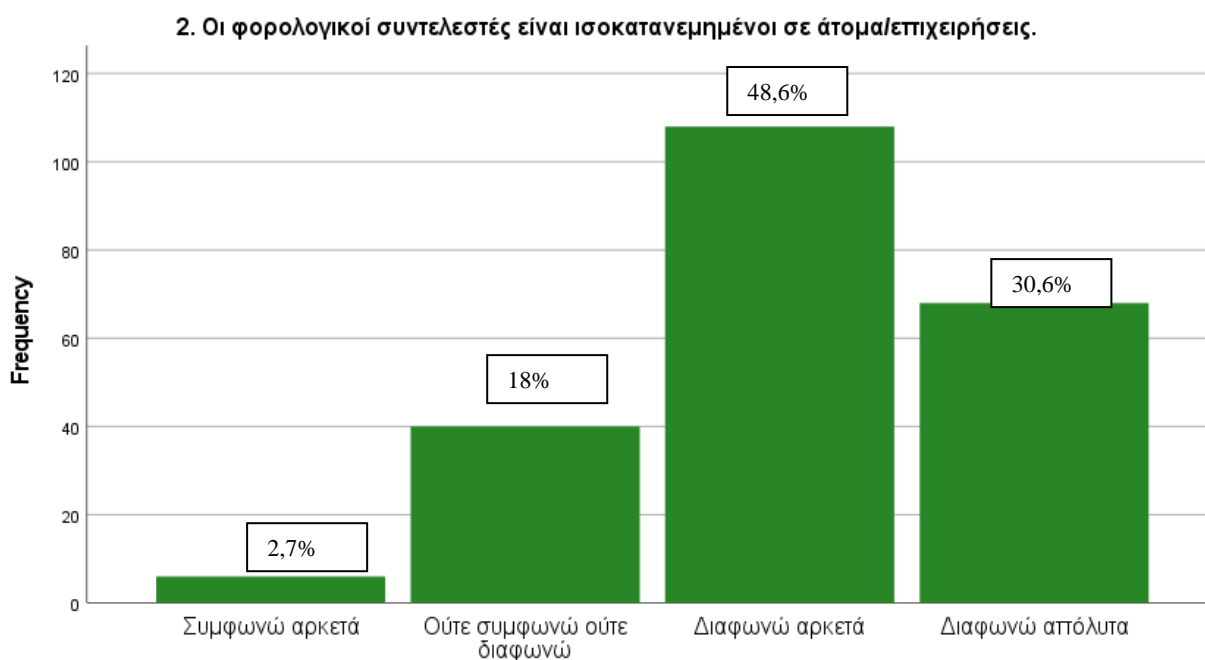
Γράφημα 15. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο.

Στην ερώτηση αν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανεμημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις. Από τις 222 απαντήσεις 6 άτομα τείνουν να Συμφωνούν αρκετά σε ποσοστό 2,7%, κανένας δεν απάντησε ότι Συμφωνεί απόλυτα, 176 τείνουν να διαφωνούν (108 Διαφωνώ αρκετά 48,6%, 68 Διαφωνώ απόλυτα 30,6%), ενώ 40 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ 18%.

Πίνακας 10. Απαντήσεις στην ερώτηση αν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανεμημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις.

2. Οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανεμημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ αρκετά	6	2.7	2.7	2.7
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	40	18.0	18.0	20.7
Διαφωνώ αρκετά	108	48.6	48.6	69.4
Διαφωνώ απόλυτα	68	30.6	30.6	100.0
Total	222	100.0	100.0	

Γράφημα 16. Απαντήσεις στην ερώτηση αν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανεμημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις.

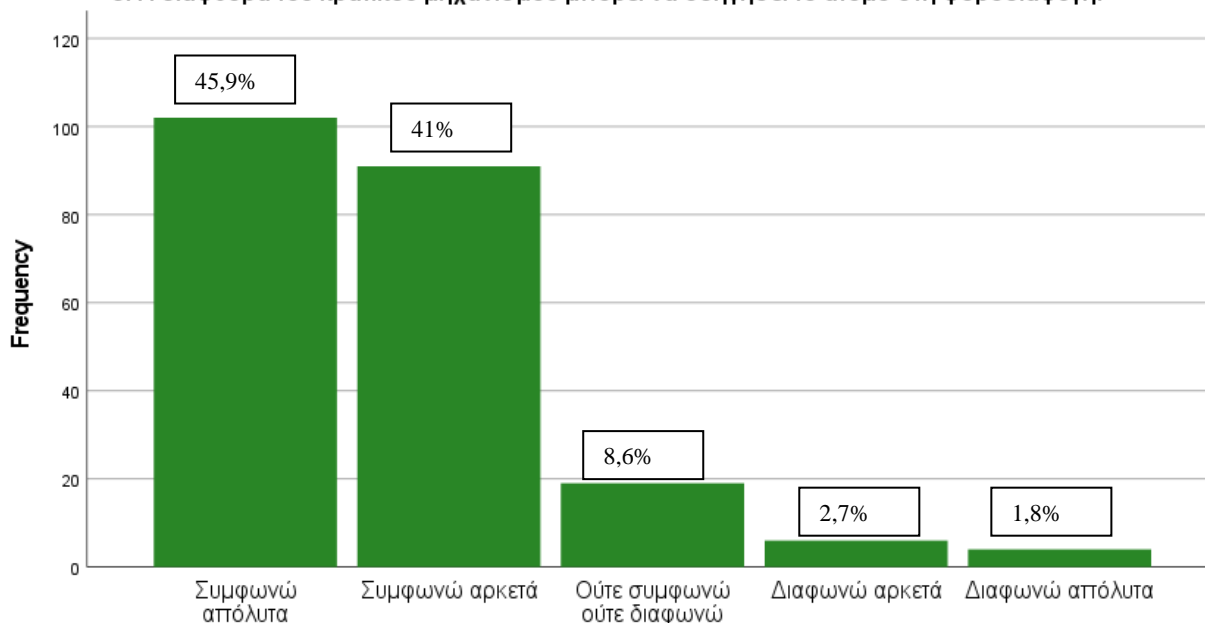
Στην ερώτηση αν η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή 193 τείνουν να συμφωνούν (102 Συμφωνώ απόλυτα 45,9%, 91 Συμφωνώ αρκετά 41%), 10 τείνουν να διαφωνούν (6 Διαφωνώ αρκετά 2,7%, 4 Διαφωνώ απόλυτα 1,8%) , ενώ 19 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 8,6%.

Πίνακας 11. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.

3. Η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	102	45.9	45.9	45.9
Συμφωνώ αρκετά	91	41.0	41.0	86.9
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	19	8.6	8.6	95.5
Διαφωνώ αρκετά	6	2.7	2.7	98.2
Διαφωνώ απόλυτα	4	1.8	1.8	100.0
Total	222	100.0	100.0	

3. Η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.

Γράφημα 17. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.

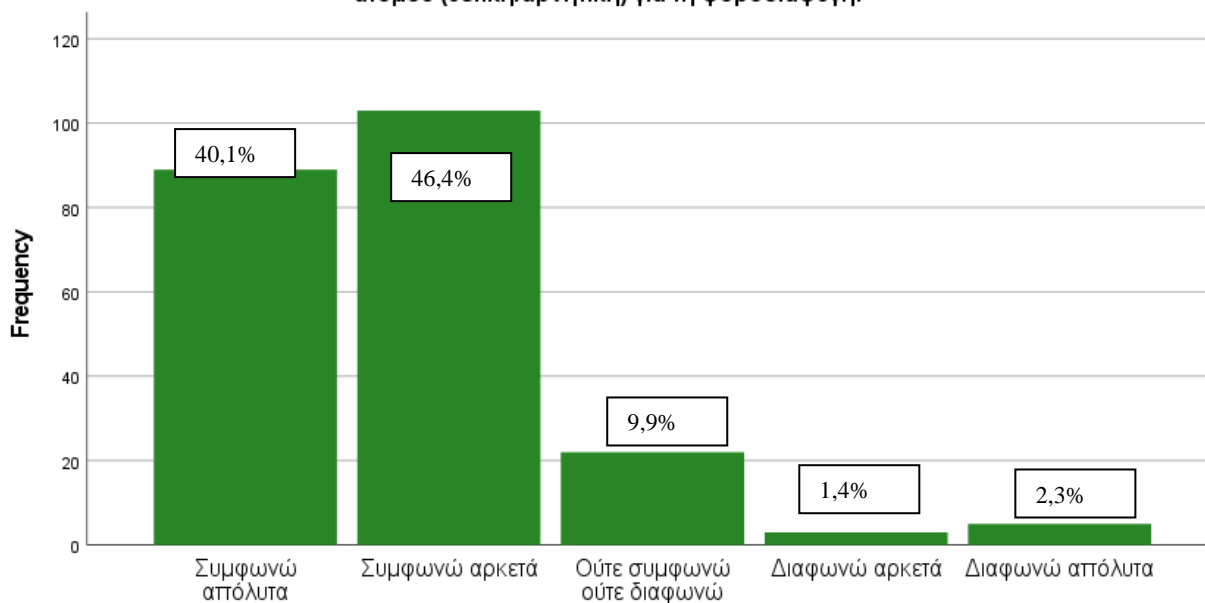
Στην ερώτηση αν το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου για τη φοροδιαφυγή, από τους 222 οι 192 τείνουν να συμφωνούν (89 Συμφωνώ απόλυτα 40,1%, 103 Συμφωνώ αρκετά), μόλις 8 άτομα τείνουν να διαφωνούν (3 Διαφωνώ αρκετά 1,4%, 5 Διαφωνώ απόλυτα 2,3%), ενώ 22 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 9,9%.

Πίνακας 12. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου για τη φοροδιαφυγή.

4. Το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος (υψηλό/χαμηλό) επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου (θετική/αρνητική) για τη φοροδιαφυγή.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	89	40.1	40.1	40.1
Συμφωνώ αρκετά	103	46.4	46.4	86.5
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	22	9.9	9.9	96.4
Διαφωνώ αρκετά	3	1.4	1.4	97.7
Διαφωνώ απόλυτα	5	2.3	2.3	100.0
Total	222	100.0	100.0	

4. Το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος (υψηλό/χαμηλό) επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου (θετική/αρνητική) για τη φοροδιαφυγή.

Γράφημα 18. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου για τη φοροδιαφυγή.

Στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη απ'το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή, από τις 222 απαντήσεις οι 106 τείνουν να συμφωνούν (19 Συμφωνώ απόλυτα 8,6%, 87 Συμφωνώ αρκετά 39,2%), 37 τείνουν να διαφωνούν (23 Διαφωνώ αρκετά 10,4%, 14 Διαφωνώ απόλυτα 6,3%) και 79 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 35,6%.

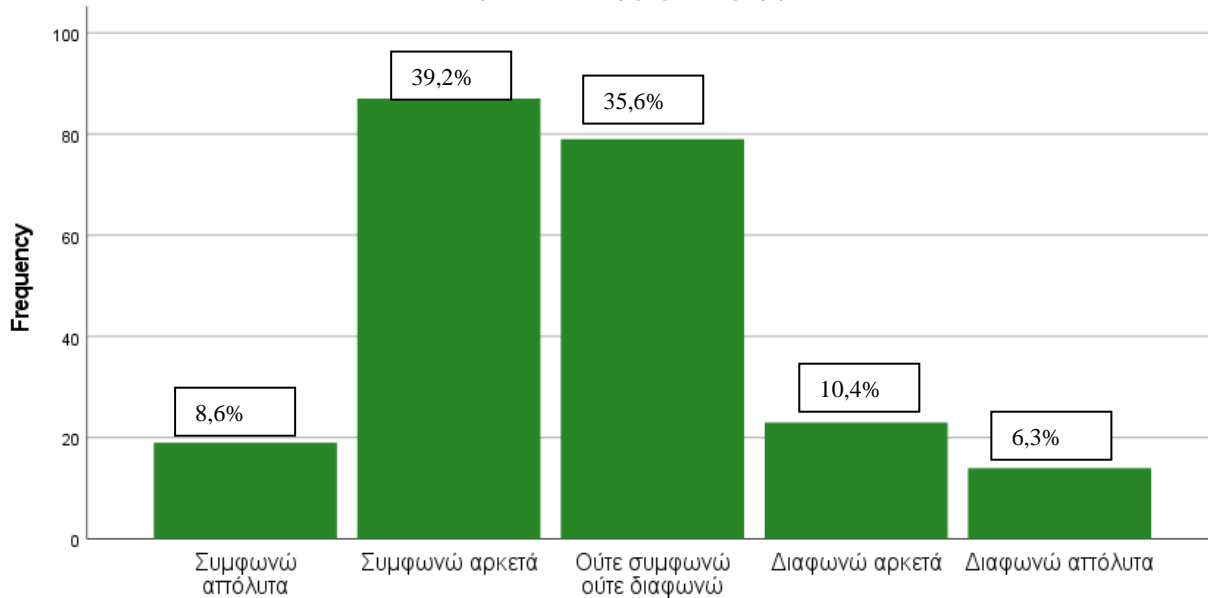
Πίνακας 13. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη απ'το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.

5. Η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	19	8.6	8.6	8.6
Συμφωνώ αρκετά	87	39.2	39.2	47.7
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	79	35.6	35.6	83.3
Διαφωνώ αρκετά	23	10.4	10.4	93.7
Διαφωνώ απόλυτα	14	6.3	6.3	100.0

Total	222	100.0	100.0
-------	-----	-------	-------

5. Η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.

Γράφημα 19. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη απ' το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.

Στην ερώτηση αν η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής από τις 222 απαντήσεις οι 168 τείνουν να συμφωνούν (76 Συμφωνώ απόλυτα 34,2%, 92 Συμφωνώ αρκετά 41,4%), μόλις 11 τείνουν να διαφωνούν (8 Διαφωνώ αρκετά 3,6%, 3 Διαφωνώ απόλυτα 1,4) ενώ 43 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ 19,4%).

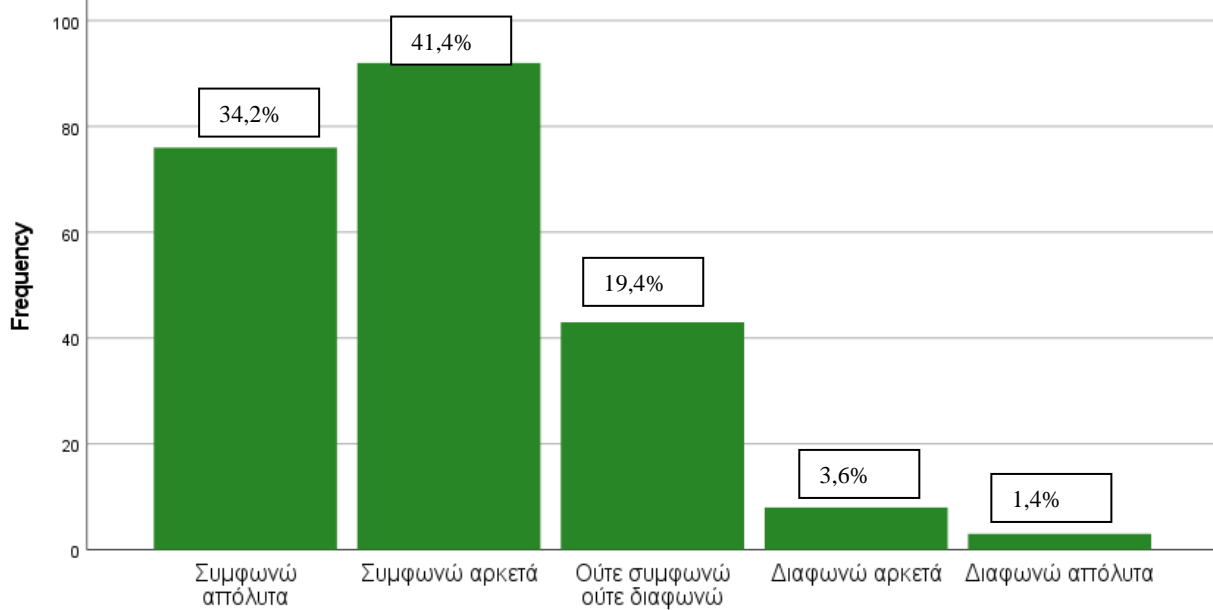
Πίνακας 14. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

6. Η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	76	34.2	34.2	34.2
Συμφωνώ αρκετά	92	41.4	41.4	75.7

Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	43	19.4	19.4	95.0
Διαφωνώ αρκετά	8	3.6	3.6	98.6
Διαφωνώ απόλυτα	3	1.4	1.4	100.0
Total	222	100.0	100.0	

6. Η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

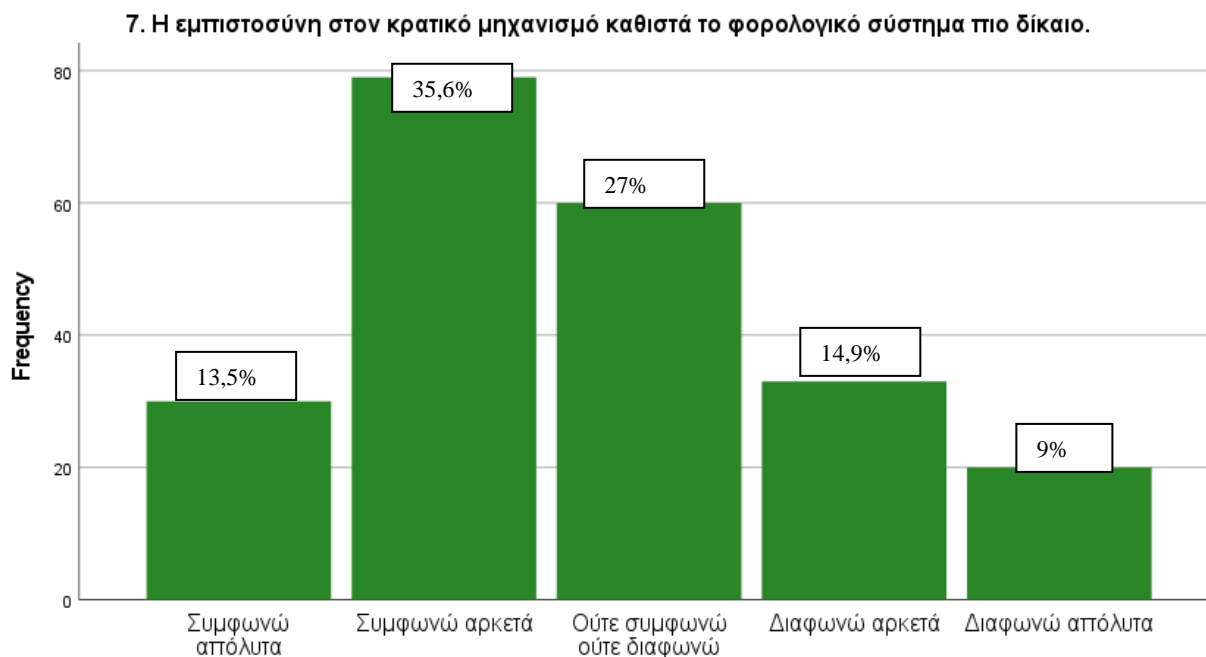
Γράφημα 20. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

Στην ερώτηση αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο από τις 222 απαντήσεις οι 109 τείνουν να συμφωνούν (30 Συμφωνώ απόλυτα 35,6%, 79 Συμφωνώ αρκετά 35,6%) , 53 τείνουν να διαφωνούν (33 Διαφωνώ αρκετά 14,9, 20 Διαφωνώ απόλυτα 9%), ενώ 60 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 27%.

Πίνακας 15. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.

7. Η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	30	13.5	13.5	13.5
Συμφωνώ αρκετά	79	35.6	35.6	49.1
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	60	27.0	27.0	76.1
Διαφωνώ αρκετά	33	14.9	14.9	91.0
Διαφωνώ απόλυτα	20	9.0	9.0	100.0
Total	222	100.0	100.0	

Γράφημα 21. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.

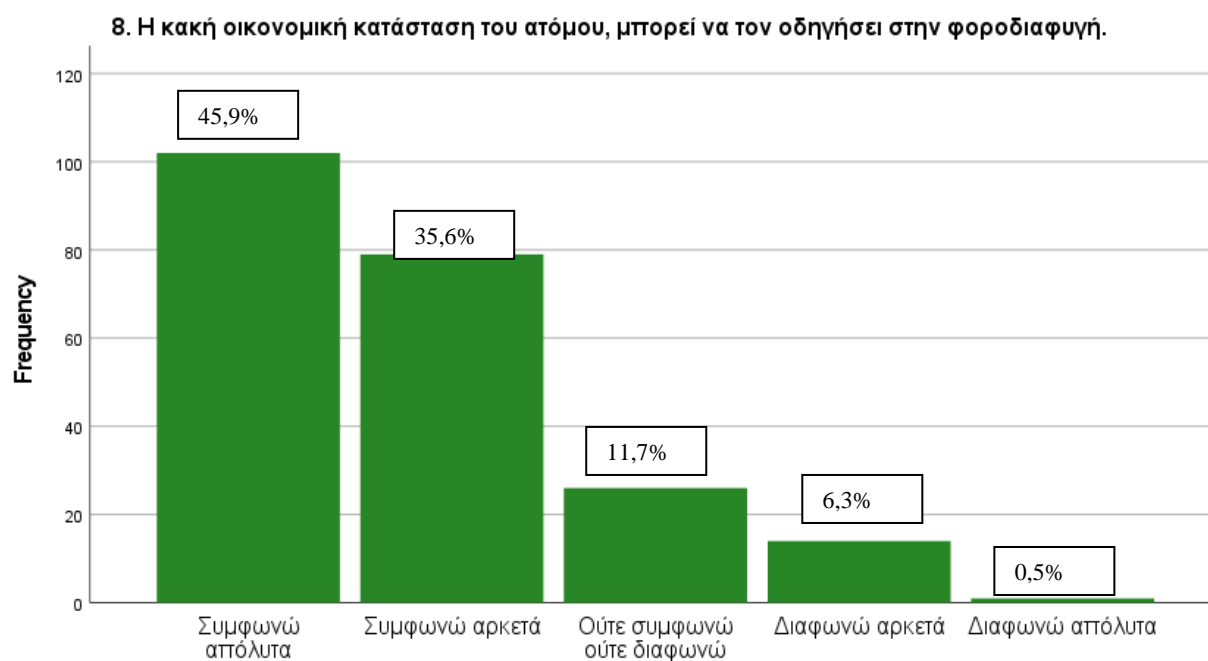
Στην ερώτηση αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή από τις 222 απαντήσεις οι 181 τείνουν να συμφωνούν (102 Συμφωνώ απόλυτα 45,9%, 79 Συμφωνώ αρκετά 35,6%) , 15 τείνουν να διαφωνούν (

14 Διαφωνώ αρκετά 6,3%, 1 Διαφωνώ απόλυτα 0,5%), ενώ 26 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 11,7%.

Πίνακας 16. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.

8. Η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	102	45.9	45.9	45.9
Συμφωνώ αρκετά	79	35.6	35.6	81.5
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	26	11.7	11.7	93.2
Διαφωνώ αρκετά	14	6.3	6.3	99.5
Διαφωνώ απόλυτα	1	.5	.5	100.0
Total	222	100.0	100.0	

Γράφημα 22. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.

Στην ερώτηση αν η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή, από τις 222 απαντήσεις οι 87 τείνουν να συμφωνούν (18 Συμφωνώ απόλυτα 8,1%, 69 Συμφωνώ αρκετά 31,1%) , 49 τείνουν

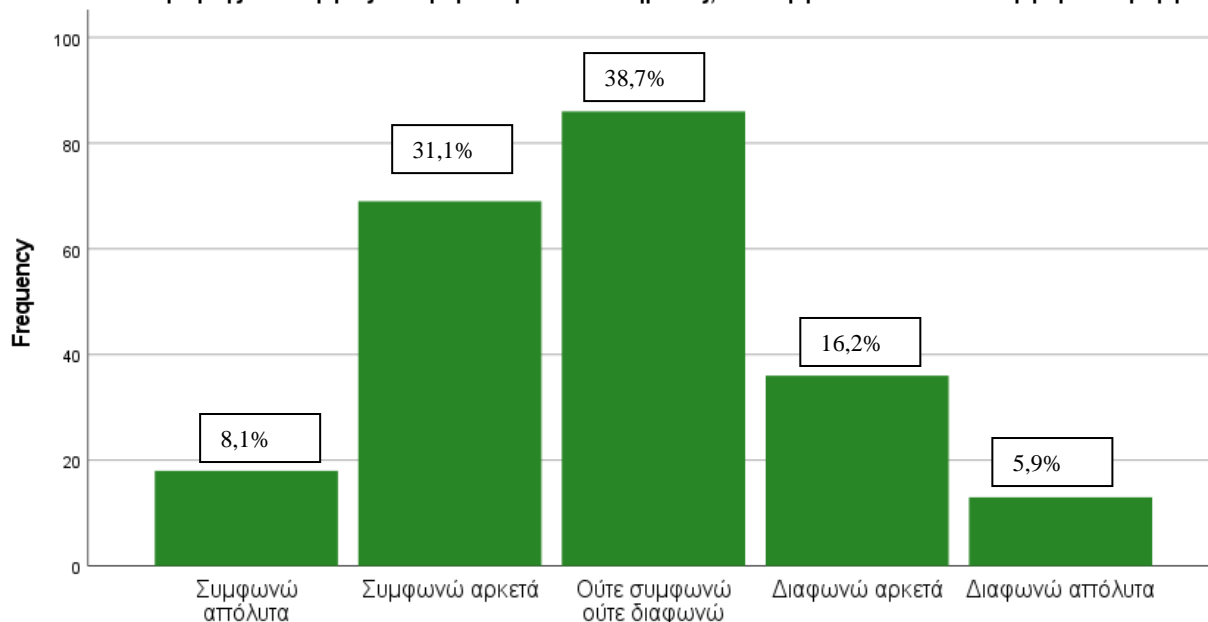
να διαφωνούν (36 Διαφωνώ αρκετά 16,2%, 13 Διαφωνώ απόλυτα 5,9%), ενώ 86 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 38,7%.

Πίνακας 17. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

9. Η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος, λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	18	8.1	8.1	8.1
Συμφωνώ αρκετά	69	31.1	31.1	39.2
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	86	38.7	38.7	77.9
Διαφωνώ αρκετά	36	16.2	16.2	94.1
Διαφωνώ απόλυτα	13	5.9	5.9	100.0
Total	222	100.0	100.0	

9. Η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος, λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

Γράφημα 23. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

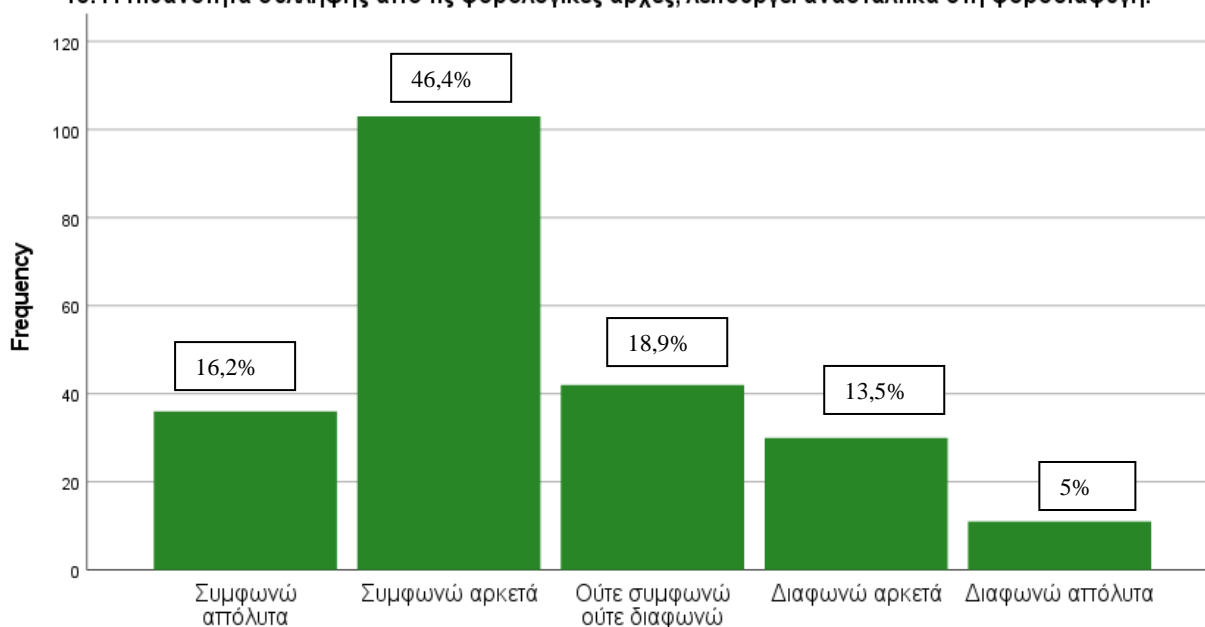
Στην ερώτηση αν η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή, από τις 222 απαντήσεις οι 139 τείνουν να συμφωνούν (36 Συμφωνώ απόλυτα 16,2%, 103 Συμφωνώ αρκετά 46,4%) , 41 τείνουν να διαφωνούν (30 Διαφωνώ αρκετά 13,5%, 11 Διαφωνώ απόλυτα 5 %), ενώ 42 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 18,9%.

Πίνακας 18. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

10. Η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές, λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	36	16.2	16.2	16.2
Συμφωνώ αρκετά	103	46.4	46.4	62.6
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	42	18.9	18.9	81.5
Διαφωνώ αρκετά	30	13.5	13.5	95.0
Διαφωνώ απόλυτα	11	5.0	5.0	100.0
Total	222	100.0	100.0	

10. Η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές, λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

Γράφημα 24. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.

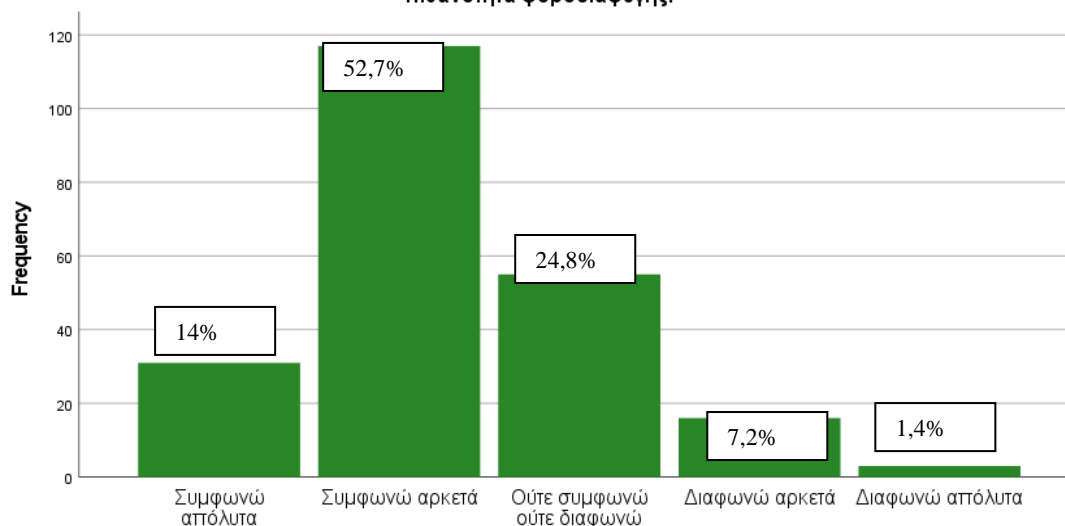
Στην ερώτηση αν η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική) επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής, από τις 222 απαντήσεις οι 148 τείνουν να συμφωνούν (31 Συμφωνών απόλυτα 14%, 117 Συμφωνών αρκετά 52,7%) , 19 τείνουν να διαφωνούν (16 Διαφωνών αρκετά 7,2%, 3 Διαφωνών απόλυτα 1,4 %), ενώ 55 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 24,8%.

Πίνακας 19. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική) επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

11. Η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική), επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνών απόλυτα	31	14.0	14.0	14.0
Συμφωνών αρκετά	117	52.7	52.7	66.7
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	55	24.8	24.8	91.4
Διαφωνών αρκετά	16	7.2	7.2	98.6
Διαφωνών απόλυτα	3	1.4	1.4	100.0
Total	222	100.0	100.0	

11. Η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική), επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

Γράφημα 25. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική) επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.

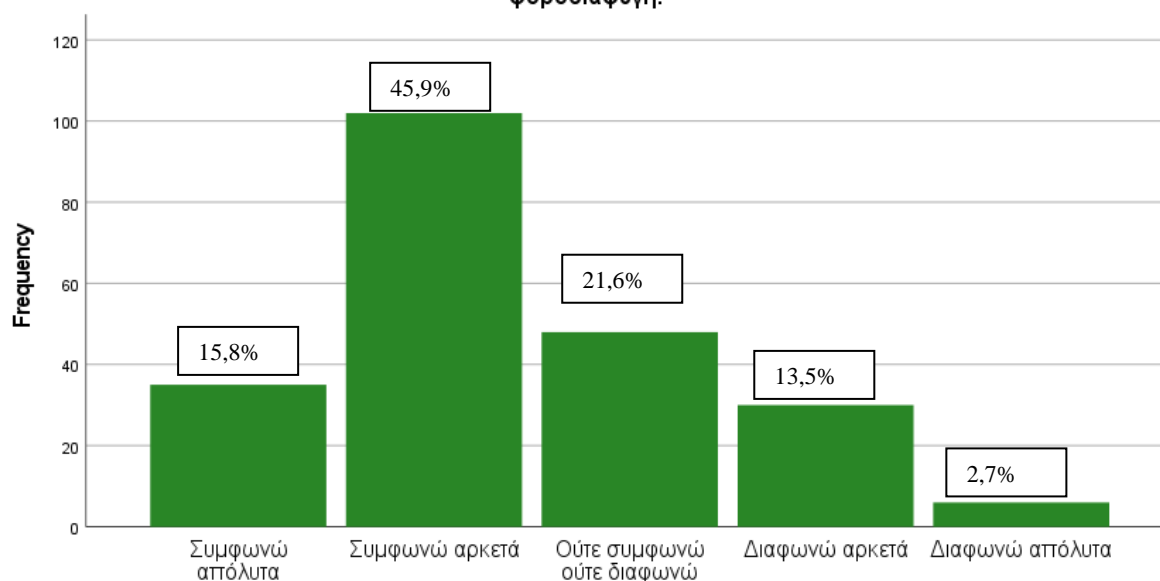
Στην ερώτηση αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή, από τις 222 απαντήσεις οι 137 τείνουν να συμφωνούν (35 Συμφωνώ απόλυτα 15,8%, 102 Συμφωνώ αρκετά 45,9%) , 36 τείνουν να διαφωνούν (30 Διαφωνώ αρκετά 13,5%, 6 Διαφωνώ απόλυτα 2,7 %), ενώ 48 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 21,6%.

Πίνακας 20. Απαντήσεις στην ερώτηση αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή.

12. Αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει, τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ απόλυτα	35	15.8	15.8	15.8
	Συμφωνώ αρκετά	102	45.9	46.2	62.0
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	48	21.6	21.7	83.7
	Διαφωνώ αρκετά	30	13.5	13.6	97.3
	Διαφωνώ απόλυτα	6	2.7	2.7	100.0
	Total	221	99.5	100.0	
Missing	System	1	.5		
Total		222	100.0		

12. Αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει, τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή.

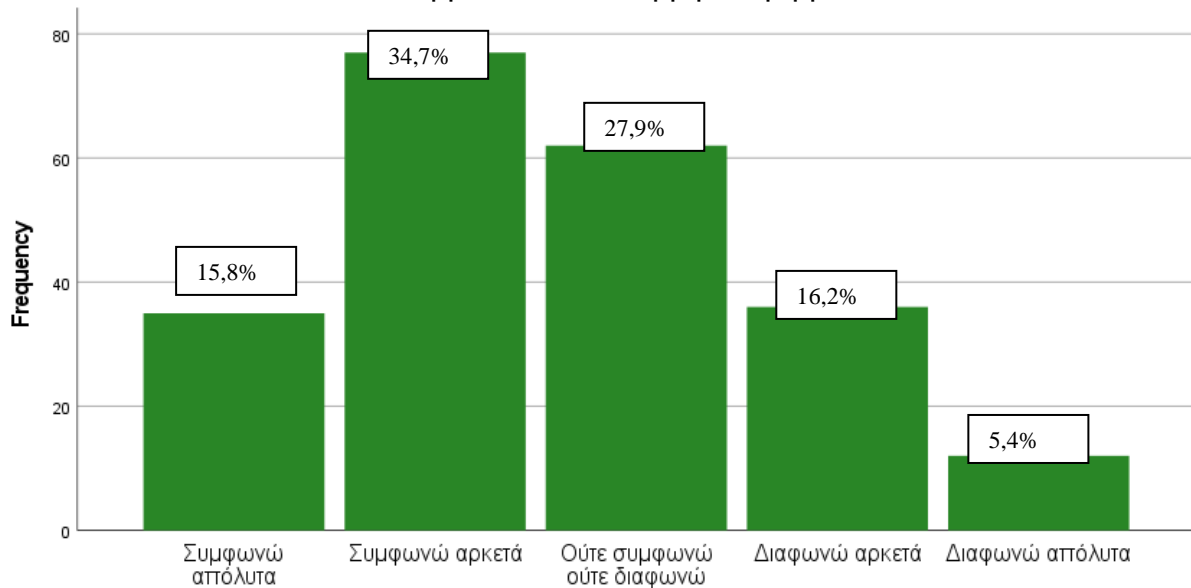
Γράφημα 26. Απαντήσεις στην ερώτηση αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή. Στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στην φοροδιαφυγή, από τις 222 απαντήσεις οι 112 τείνουν να συμφωνούν (35 Συμφωνώ απόλυτα 15,8%, 77 Συμφωνώ αρκετά 34,7%) , 48 τείνουν να διαφωνούν (36 Διαφωνώ αρκετά 16,2%, 12 Διαφωνώ απόλυτα 5,4 %), ενώ 62 Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 27,9%.

Πίνακας 21. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στην φοροδιαφυγή.

13. Η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου, επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ απόλυτα	35	15.8	15.8	15.8
	Συμφωνώ αρκετά	77	34.7	34.7	50.5
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	62	27.9	27.9	78.4
	Διαφωνώ αρκετά	36	16.2	16.2	94.6
	Διαφωνώ απόλυτα	12	5.4	5.4	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

13. Η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου, επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή .

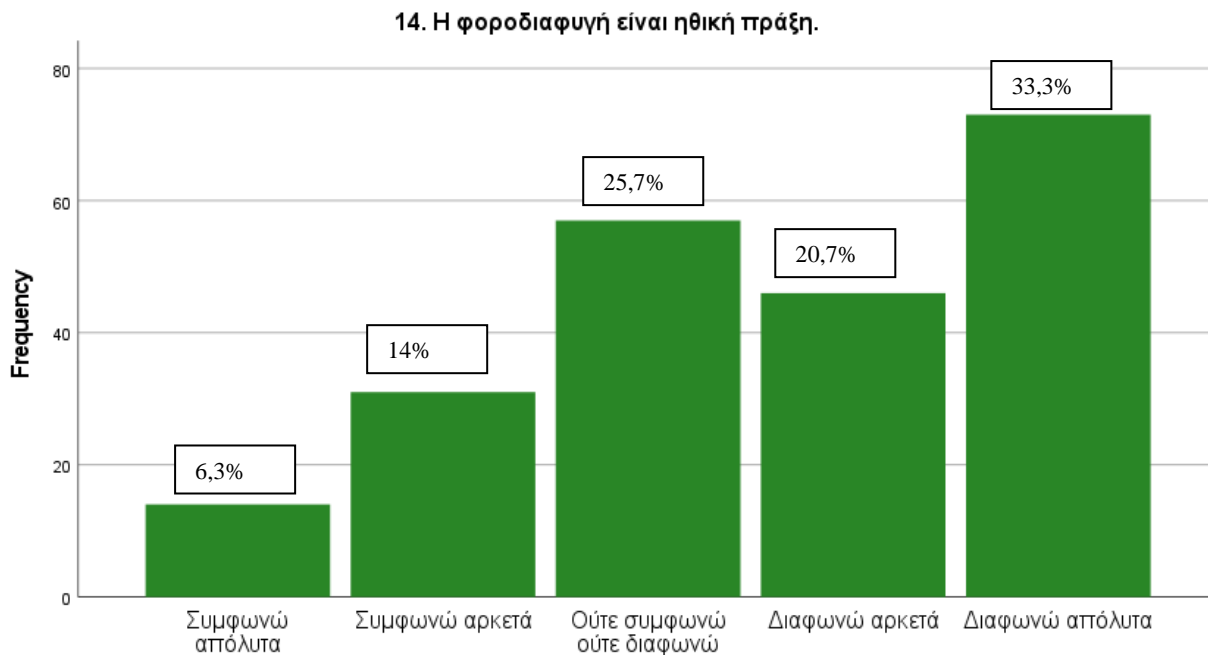
Γράφημα 27. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στην φοροδιαφυγή.

Στην ερώτηση αν η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη, από τις 222 απαντήσεις οι 44 τείνουν να συμφωνούν (14 Συμφωνώ απόλυτα 6,3%, 31 Συμφωνώ αρκετά 14%), 120 τείνουν να διαφωνούν (46 Διαφωνώ αρκετά 20,7%, 74 Διαφωνώ απόλυτα 33,3%), ενώ 57 δήλωσαν Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 25,7%.

Πίνακας 22. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.

14. Η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ απόλυτα	14	6.3	6.3	6.3
	Συμφωνώ αρκετά	31	14.0	14.0	20.3
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	57	25.7	25.7	45.9
	Διαφωνώ αρκετά	46	20.7	20.7	66.7
	Διαφωνώ απόλυτα	74	33.3	33.3	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

Γράφημα 28. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.

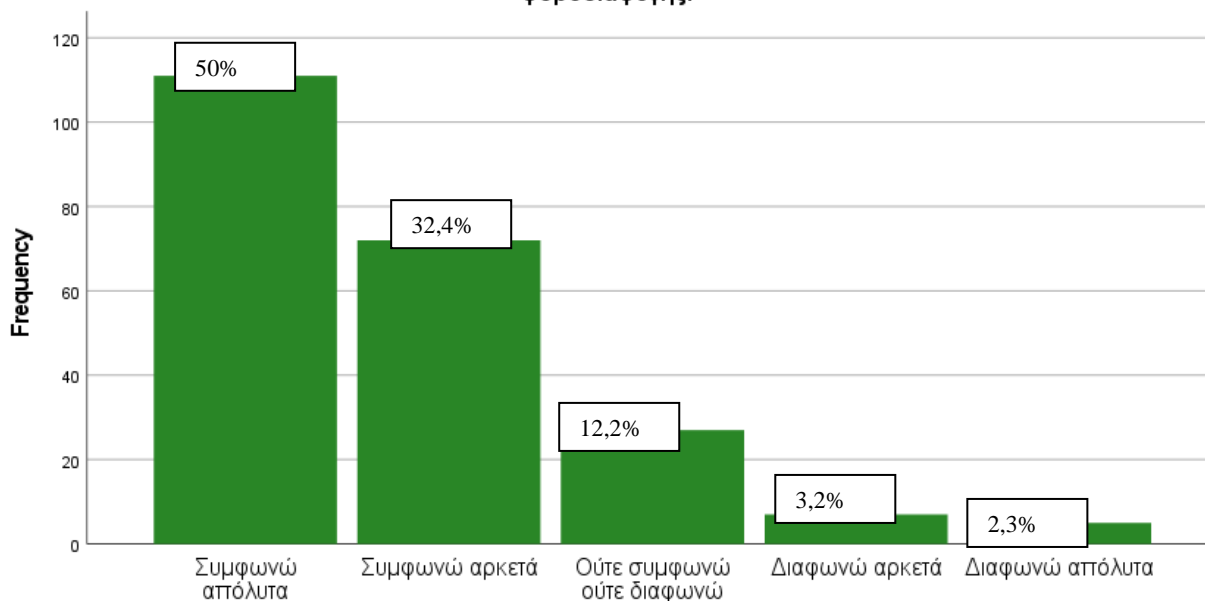
Στην ερώτηση αν η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο είναι πράξη φοροδιαφυγής, από τις 222 απαντήσεις οι 183 τείνουν να συμφωνούν (111 Συμφωνώ απόλυτα 50%, 72 Συμφωνώ αρκετά 32,4%), 12 τείνουν να διαφωνούν (7 Διαφωνώ αρκετά 3,2%, 5 Διαφωνώ απόλυτα 2,3%), ενώ 27 δήλωσαν Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 12,2%.

Πίνακας 23. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο είναι πράξη φοροδιαφυγής.

15. Η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο, είναι πράξη φοροδιαφυγής.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ απόλυτα	111	50.0	50.0	50.0
	Συμφωνώ αρκετά	72	32.4	32.4	82.4
	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	27	12.2	12.2	94.6
	Διαφωνώ αρκετά	7	3.2	3.2	97.7
	Διαφωνώ απόλυτα	5	2.3	2.3	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

15. Η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο, είναι πράξη φοροδιαφυγής.

Γράφημα 29. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο είναι πράξη φοροδιαφυγής.

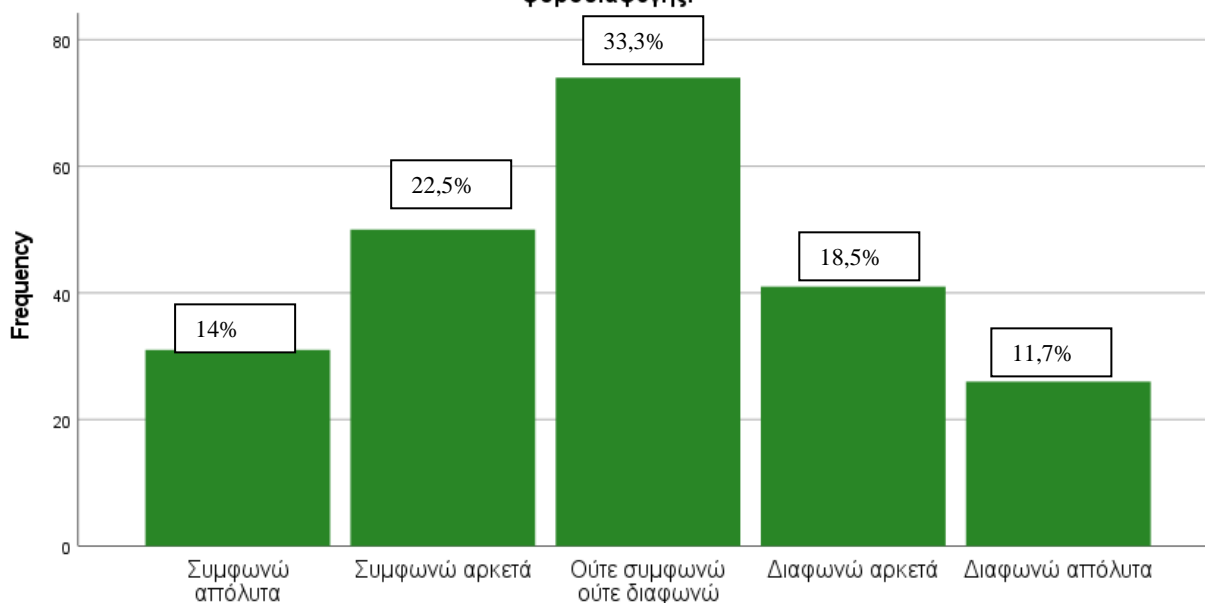
Στην ερώτηση αν τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής, από τις 222 απαντήσεις οι 67 τείνουν να συμφωνούν (31 Συμφωνώ απόλυτα 14%, 50 Συμφωνώ αρκετά 22,5%), 67 τείνουν να διαφωνούν (41 Διαφωνώ αρκετά 18,5%, 26 Διαφωνώ απόλυτα 11,7%), ενώ 74 δήλωσαν Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 33,3%.

Πίνακας 24. Απαντήσεις στην ερώτηση αν τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής.

16. Τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων, είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	31	14.0	14.0	14.0
Συμφωνώ αρκετά	50	22.5	22.5	36.5
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	74	33.3	33.3	69.8
Διαφωνώ αρκετά	41	18.5	18.5	88.3
Διαφωνώ απόλυτα	26	11.7	11.7	100.0
Total	222	100.0	100.0	

16. Τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων, είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής.

Γράφημα 30. Απαντήσεις στην ερώτηση αν τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής.

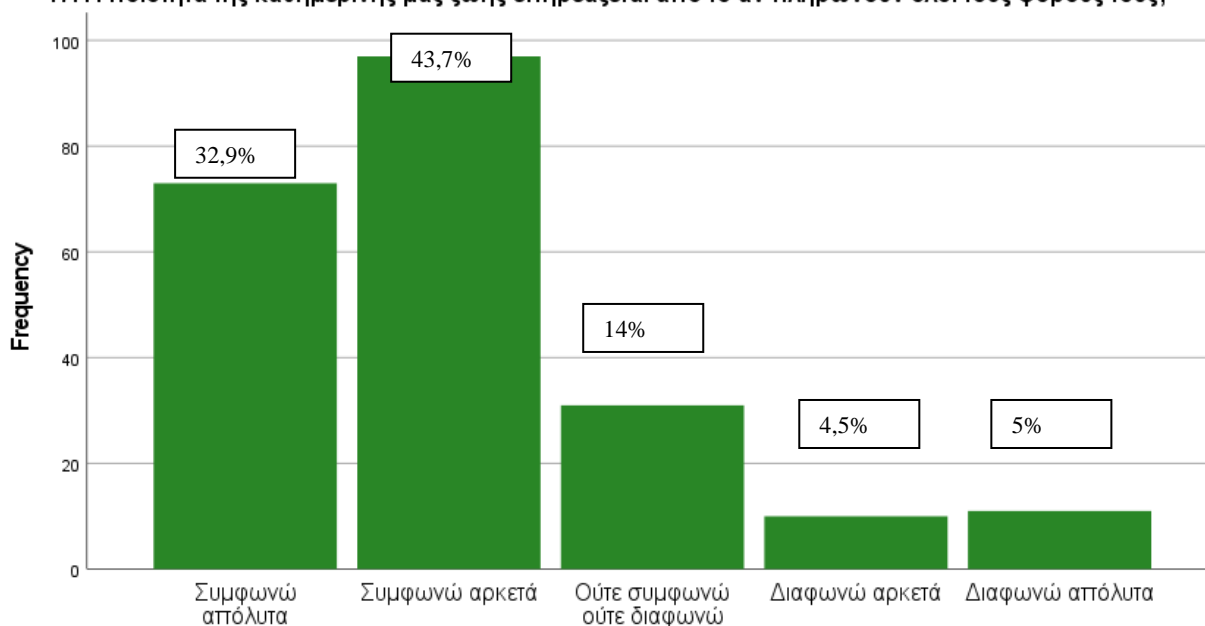
Στην ερώτηση η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους, από τις 222 απαντήσεις οι 170 τείνουν να συμφωνούν (73 Συμφωνώ απόλυτα 32,9%, 97 Συμφωνώ αρκετά 43,7%), 21 τείνουν να διαφωνούν (10 Διαφωνώ αρκετά 4,5%, 11 Διαφωνώ απόλυτα 5%), ενώ 31 δήλωσαν Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 14%.

Πίνακας 25. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους.

17. Η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	73	32.9	32.9	32.9
Συμφωνώ αρκετά	97	43.7	43.7	76.6
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	31	14.0	14.0	90.5
Διαφωνώ αρκετά	10	4.5	4.5	95.0
Διαφωνώ απόλυτα	11	5.0	5.0	100.0
Total	222	100.0	100.0	

17. Η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους;

Γράφημα 31. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους.

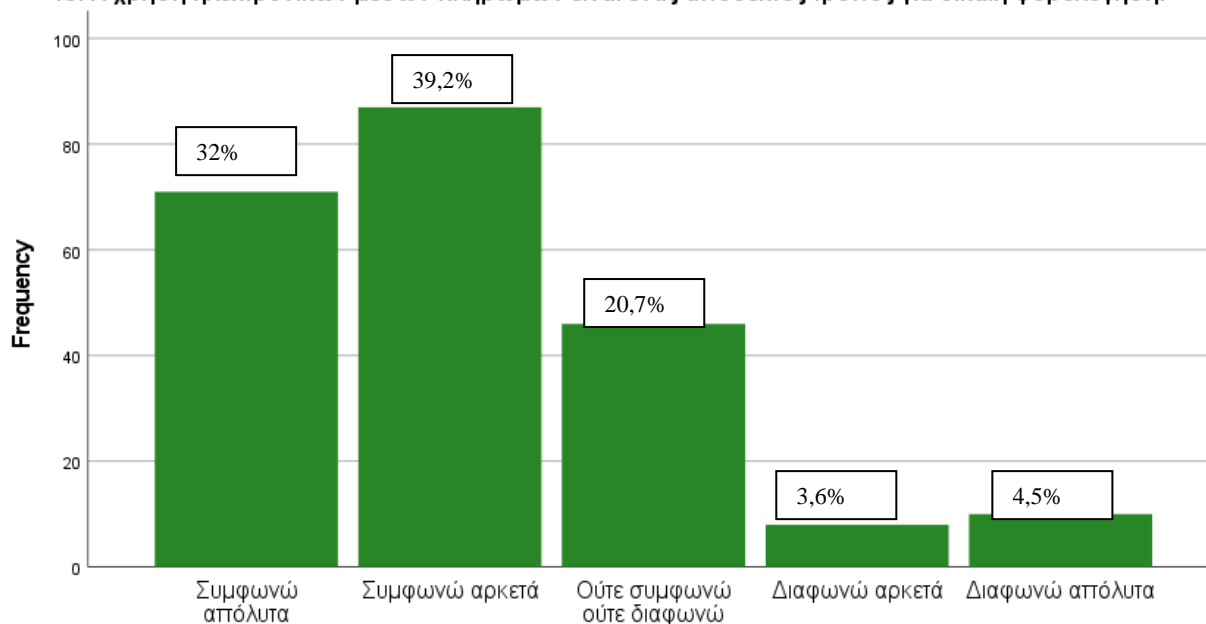
Στην ερώτηση αν η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση, από τις 222 απαντήσεις οι 158 τείνουν να συμφωνούν (71 Συμφωνώ απόλυτα 32%, 87 Συμφωνώ αρκετά 46%), 18 τείνουν να διαφωνούν (8 Διαφωνώ αρκετά 3,6%, 10 Διαφωνώ απόλυτα 4,5%), ενώ 46 δήλωσαν Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 20,7%.

Πίνακας 26. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.

18. Η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	71	32.0	32.0	32.0
Συμφωνώ αρκετά	87	39.2	39.2	71.2
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	46	20.7	20.7	91.9
Διαφωνώ αρκετά	8	3.6	3.6	95.5
Διαφωνώ απόλυτα	10	4.5	4.5	100.0
Total	222	100.0	100.0	

18. Η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.

Γράφημα 32. Απαντήσεις στην ερώτηση αν η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.

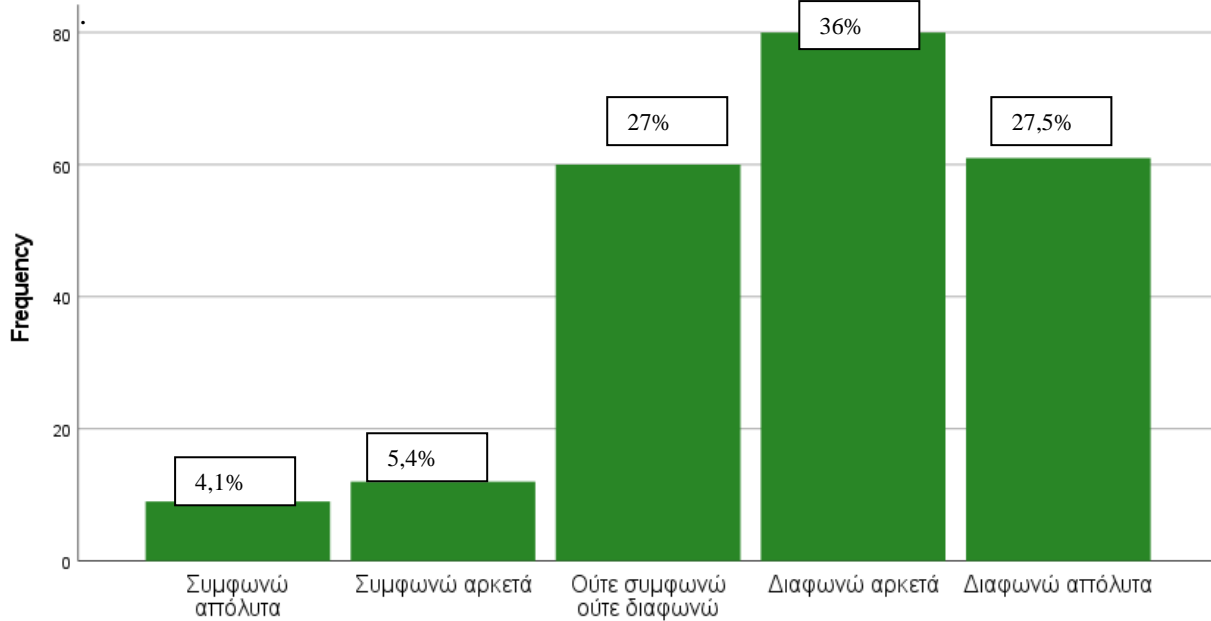
Στην ερώτηση αν το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο, από τις 222 απαντήσεις οι 21 τείνουν να συμφωνούν (9 Συμφωνώ απόλυτα 4,1%, 12 Συμφωνώ αρκετά 5,4%), 141 τείνουν να διαφωνούν (80 Διαφωνώ αρκετά 36%, 61 Διαφωνώ απόλυτα 27,5%), ενώ 60 δήλωσαν Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ σε ποσοστό 27%.

Πίνακας 27. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.

19. Το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	9	4.1	4.1	4.1
Συμφωνώ αρκετά	12	5.4	5.4	9.5
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	60	27.0	27.0	36.5
Διαφωνώ αρκετά	80	36.0	36.0	72.5
Διαφωνώ απόλυτα	61	27.5	27.5	100.0
Total	222	100.0	100.0	

19. Το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.

Γράφημα 33. Απαντήσεις στην ερώτηση αν το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.

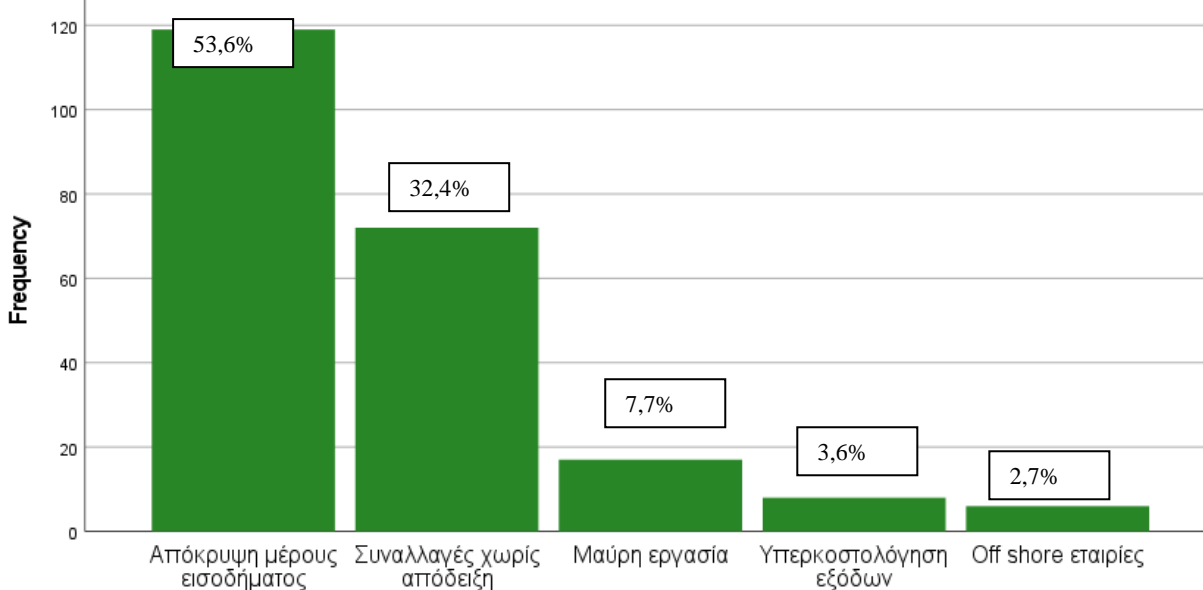
Στην ερώτηση ποιόν θεωρείτε τον πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής , από τις 222 απαντήσεις οι 191 δήλωσαν την Απόκρυψη μέρους εισοδήματος (53,6%), 72 τις Συναλλαγές χωρίς απόδειξη (32,4%), 17 τη Μαύρη εργασία (7,7%), 8 την Υπερκοστολόγηση εξόδων (3,6%) και 6 τις εταιρίες Off shore 92,7%).

Πίνακας 28. Απαντήσεις στην ερώτηση ποιόν θεωρείτε τον πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής.

20. Ποιόν θεωρείτε το πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής; (πχ. απόκρυψη μέρους του εισοδήματος, 4 κλπ.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Απόκρυψη μέρους εισοδήματος	119	53.6	53.6	53.6
Συναλλαγές χωρίς απόδειξη	72	32.4	32.4	86.0
Μαύρη εργασία	17	7.7	7.7	93.7
Υπερκοστολόγηση εξόδων	8	3.6	3.6	97.3
Off shore εταιρίες	6	2.7	2.7	100.0
Total	222	100.0	100.0	

20. Ποιόν θεωρείτε το πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής; (πχ. απόκρυψη μέρους του εισοδήματος, 4 κλπ.)

Γράφημα 34. Απαντήσεις στην ερώτηση ποιόν θεωρείτε τον πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής.

Στην ερώτηση του κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή. Όσο αφορά την έλλειψη φορολογικής παιδείας, από τις 222 απαντήσεις, 39 δήλωσαν Πάρα πολύ (17,6%), 48 Πολύ (21,6%), 87 Αρκετά (39,2%), 37 Λίγο (16,7%) και 11 Καθόλου σε ποσοστό 5% του συνόλου.

Πίνακας 29. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η έλλειψη φορολογικής παιδείας]

21. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η έλλειψη φορολογικής παιδείας]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	39	17.6	17.6	17.6
	Πολύ	48	21.6	21.6	39.2
	Αρκετά	87	39.2	39.2	78.4
	Λίγο	37	16.7	16.7	95.0
	Καθόλου	11	5.0	5.0	100.0
Total		222	100.0	100.0	

Πίνακας 30. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η έλλειψη φορολογικής συνείδησης]

21. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η έλλειψη φορολογικής συνείδησης]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	51	23.0	23.0	23.0
	Πολύ	55	24.8	24.8	47.7
	Αρκετά	85	38.3	38.3	86.0
	Λίγο	22	9.9	9.9	95.9
	Καθόλου	9	4.1	4.1	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

Πίνακας 31. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η γραφειοκρατία]

21. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η γραφειοκρατία]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	55	24.8	24.8	24.8
	Πολύ	47	21.2	21.2	45.9
	Αρκετά	77	34.7	34.7	80.6
	Λίγο	37	16.7	16.7	97.3
	Καθόλου	6	2.7	2.7	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

Πίνακας 32. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος]

21. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	53	23.9	23.9	23.9
	Πολύ	47	21.2	21.2	45.0
	Αρκετά	82	36.9	36.9	82.0
	Λίγο	34	15.3	15.3	97.3
	Καθόλου	6	2.7	2.7	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

Πίνακας 33. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η ύπαρξη μεγάλων φορολογικών συντελεστών]

21. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η ύπαρξη μεγάλων φορολογικών συντελεστών]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	88	39.6	39.6	39.6
	Πολύ	53	23.9	23.9	63.5
	Αρκετά	70	31.5	31.5	95.0
	Λίγο	8	3.6	3.6	98.6
	Καθόλου	3	1.4	1.4	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

Πίνακας 34. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η ανεπαρκής εξειδίκευση των υπαλλήλων των κρατικών μηχανισμών]

21. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Η ανεπαρκής εξειδίκευση των υπαλλήλων των κρατικών μηχανισμών]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	47	21.2	21.2	21.2
	Πολύ	46	20.7	20.7	41.9
	Αρκετά	65	29.3	29.3	71.2
	Λίγο	47	21.2	21.2	92.3
	Καθόλου	17	7.7	7.7	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

Πίνακας 35. Απαντήσεις στην ερώτηση Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης]

21. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή; [Το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	43	19.4	19.4	19.4
	Πολύ	55	24.8	24.8	44.1
	Αρκετά	83	37.4	37.4	81.5
	Λίγο	28	12.6	12.6	94.1
	Καθόλου	13	5.9	5.9	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

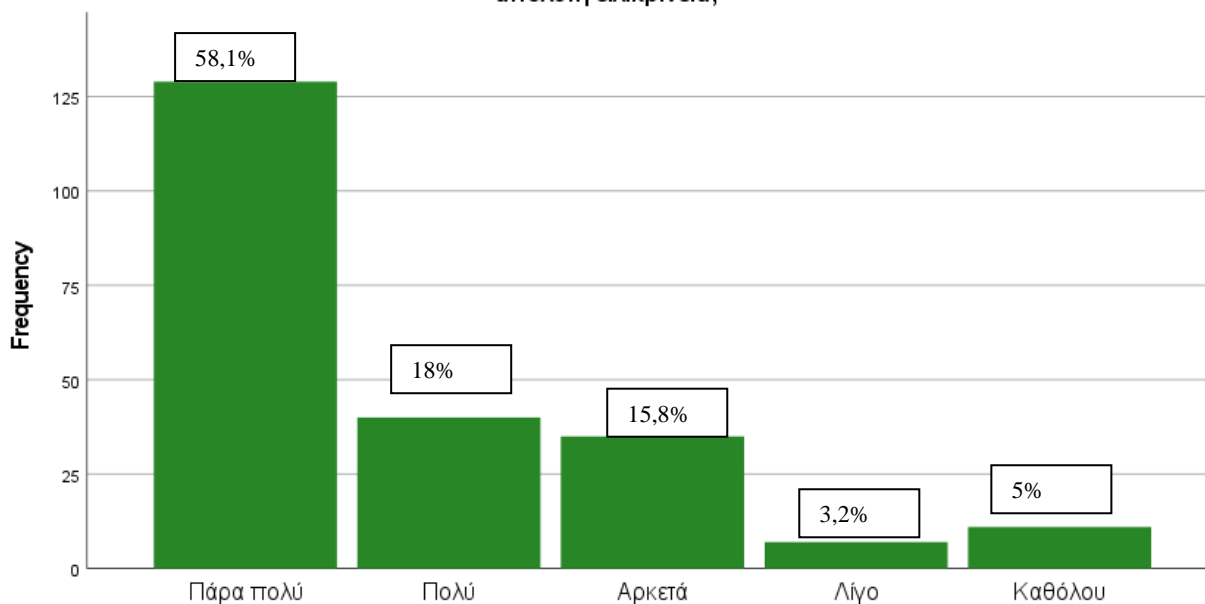
Στην ερώτηση του πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσετε την φορολογική σας δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια, από τις 222 απαντήσεις παρατηρούμε ότι άνω του 50% των ερωτηθέντων θα συμπληρώσει την φορολογική του δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια (58,1%), 40 δήλωσαν Πολύ (18%), 35 Αρκετά (15,8%), 7 Λίγο (3,2%) και 11 Καθόλου (5%).

Πίνακας 36. Απαντήσεις σχετικά με το πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσετε την φορολογική σας δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια.

22. Πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσετε την φορολογική σας δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	129	58.1	58.1	58.1
	Πολύ	40	18.0	18.0	76.1
	Αρκετά	35	15.8	15.8	91.9
	Λίγο	7	3.2	3.2	95.0
	Καθόλου	11	5.0	5.0	100.0
	Total	222	100.0	100.0	

22. Πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσετε την φορολογική σας δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια;

Γράφημα 35. Απαντήσεις σχετικά με το πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσετε την φορολογική δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια.

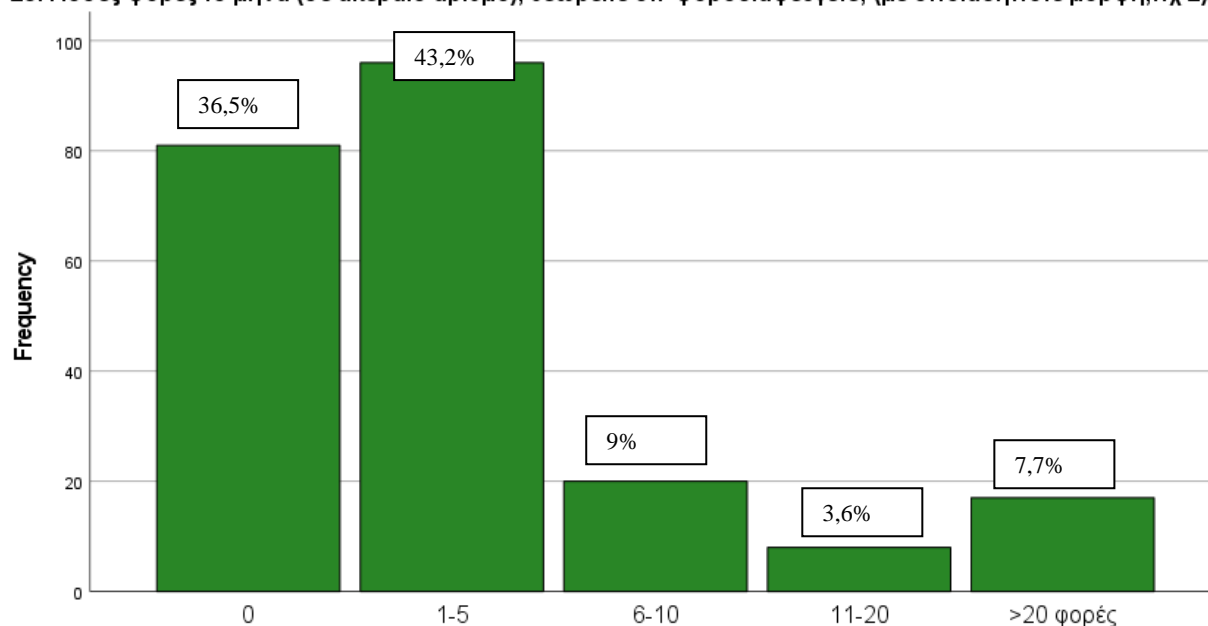
Στην ερώτηση της συχνότητας που φοροδιαφεύγετε το μήνα, από τις 222 απαντήσεις οι 81 δήλωσαν ότι δεν φοροδιαφεύγουν ποτέ μηδέν (36,5%), 96 φοροδιαφεύγουν 1 έως 5 φορές (43,2%), 20 από 6-10 φορές (20%), 8 από 11-20 φορές (3,6%) και 17 άτομα φοροδιαφεύγουν πάνω από 20 φορές το μήνα (7,7%).

Πίνακας 37. Απαντήσεις σχετικά με το πόσες φορές το μήνα θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε.

23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ 2)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0	81	36.5	36.5	36.5
1-5	96	43.2	43.2	79.7
6-10	20	9.0	9.0	88.7
11-20	8	3.6	3.6	92.3
>20 φορές	17	7.7	7.7	100.0
Total	222	100.0	100.0	

23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ 2)

Γράφημα 36. Απαντήσεις σχετικά με το πόσες φορές το μήνα θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε.

4.4 Επαγωγική Στατιστική

Το δεύτερο μέρος της στατιστικής περιλαμβάνει τον έλεγχο υποθέσεων με διάφορα τεστ, όπως τεστ ανεξαρτησίας, T-test , One way Anova, έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 chi-square και έλεγχο παλινδρόμησης με διαγράμματα διασποράς.

Πριν παρουσιάσουμε τους ελέγχους της έρευνα κρίνεται σκόπιμο να αναλύσουμε τις ποσοτικές μεταβλητές που δημιουργήσαμε ως μέσο όρο επιλεγμένων ποιοτικών ερωτήσεων ώστε να διεξάγουμε ακριβέστερα συμπεράσματα.

Tsociety. Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου. Περιλαμβάνει τις ερωτήσεις 12 και 13 (12. Αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει, τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή και 13. Η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου, επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή)

Tgovernment Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή, που προέκυψε από το συνδυασμό των ερωτήσεων από 3 έως 7 (3. Η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή, 4. Το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος (υψηλό/χαμηλό) επηρεάζει

αντίστοιχα την άποψη του ατόμου (θετική/αρνητική) για τη φοροδιαφυγή, 5. Η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή, 6. Η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής, 7. Η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο), διαφέρει ανάμεσα στο φύλο του δείγματος μας.

Tfactors Συνολικός βαθμός που επηρεάζουν οι διάφοροι παράγοντες τη φοροδιαφυγή μέσα από το συνδυασμό των απαντήσεων της ερώτησης 21. παράγοντες όπως η έλλειψη φορολογικής παιδείας, η έλλειψη φορολογικής συνείδησης, η γραφειοκρατία, η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, η ύπαρξη υψηλών φορολογικών συντελεστών, η ανεπαρκής εξειδίκευση των υπαλλήλων του κρατικού μηχανισμού και το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης.

Tbenefit , Συνολικός βαθμός που επηρεάζει την ευημερία του ατόμου η φοροδιαφυγή μέσα από το συνδυασμό των ερωτήσεων, 16. Τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων, είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής και 17. Η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους.

4.4.1 Μεθοδολογία για Έλεγχο Υποθέσεων

Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων βασίζεται στην αποδοχή ή απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης H_0 που θα κάνουμε στην αρχή του κάθε ελέγχου και θα αναφέρεται σε μια παράμετρο του πληθυσμού π.χ. ο μέσος. Αυτό θα γίνει με την σύγκριση της τιμής **P-value** (το ελάχιστο επίπεδο σημαντικότητας στο οποίο μπορούμε να απορρίψουμε την μηδενική υπόθεση) με το επίπεδο σημαντικότητας α το οποίο καθορίζει τις μη πιθανές τιμές της στατιστικής του δείγματος αν η μηδενική υπόθεση είναι σωστή και ορίζει την περιοχή απόρριψης από την κατανομή δειγματοληψίας και παίρνει τυπικές τιμές 0,01, 0,05, ή 0,10. Στην παρούσα μελέτη επιλέγουμε το 95% ως επίπεδο σημαντικότητας.

Συμπερασματικά

- Αν τιμή $p < \alpha$, απορρίπτουμε την H_0
- Αν τιμή $p \geq \alpha$, δεν απορρίπτουμε H_0

Επίσης θα ελέγχουμε αν οι διακυμάνσεις είναι ίσες, ώστε να αποφασίσουμε ποια τιμή p value θα επιλέγουμε για τον έλεγχο κάθε φορά.

4.4.2 Independent t-test με το φύλο των ερωτώμενων

Μετατρέποντας την στατιστική του δείγματος σε στατιστική ελέγχου χρησιμοποιούμε t-test διότι το τυπικό σφάλμα σ είναι άγνωστο, αλλιώς θα ήταν έλεγχος Z.

Χρησιμοποιούμε Independent t-test για να ελέγξουμε την υπόθεση H_0 αν η συχνότητα φοροδιαφυγής διαφέρει ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες και H_1 εναλλακτικά ότι δεν διαφέρει ανάμεσα στο φύλο. Παρατηρούμε ότι το p value είναι μικρότερο από το επίπεδο σημαντικότητας α δλδ, $p \text{ value} = 0.03 < 0.05$ για άνισες διακυμάνσεις καθώς το $\text{Sig} = 0.02 < 0.05$, άρα απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση, δηλαδή το πόσο συχνά φοροδιαφεύγουν οι πολίτες δεν διαφέρει ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες.

Πίνακα 38. Independent t-test, Φύλο και Συχνότητα φοροδιαφυγής.

Group Statistics					
	1. Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ 2)	Γυναίκα	122	3.92	6.707	.607
	Άνδρας	100	5.68	7.594	.759

Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F	Sig.	t	df	Significance		Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
						One-Sided p	Two-Sided p			Lower	Upper
23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ 2)	Equal variances assumed	5.476	.020	-1.835	220	.034	.068	-1.762	.960	-3.655	.131
	Equal variances not assumed			-1.812	199.376	.036	.071	-1.762	.972	-3.679	.155

Στη συνέχεια ελέγχουμε την υπόθεση αν ο μέσος όρος που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου Tsociety, διαφέρει ανάμεσα στο φύλο. Παρατηρούμε ότι για ίσες διακυμάνσεις η τιμή $p \text{ value} = 0.01 < 0.05$, είναι μικρότερη απ' το επίπεδο σημαντικότητας, άρα απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Η κοινωνική επιρροή ως προς την απόφαση για φοροδιαφυγή δεν διαφέρει ανάμεσα στο φύλο των ερωτώμενων.

Πίνακας 39. Independent t-test, Φύλο και Συνολικού βαθμού που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση για φοροδιαφυγή.

Group Statistics

	1. Φύλλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή	Γυναίκα	122	2.6107	.79905	.07234
	Άνδρας	100	2.3800	.71816	.07182

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F	Sig.	t	df	Significance		Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
						One-Sided p	Two-Sided p			Lower	Upper
Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή	Equal variances assumed	1.792	.182	2.239	220	.013	.026	.23066	.10302	.02762	.43369
	Equal variances not assumed			2.263	218.107	.012	.025	.23066	.10194	.02975	.43156

Ακολούθως εξετάζουμε, αν ο Συνολικός βαθμός που επηρεάζουν οι διάφοροι παράγοντες τη φοροδιαφυγή Tfactors (H_0), διαφέρει ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες. Επιλέγοντας ίσες διακυμάνσεις των μεταβλητών, παρατηρούμε ότι το pvalue είναι μικρότερο του επιπέδου σημαντικότητας $pvalue=0.02 < 0,05$ συνεπώς απορρίπτουμε τη μηδενική μας υπόθεση. Ο Συνολικός βαθμός που επηρεάζουν οι διάφοροι παράγοντες τη φοροδιαφυγή Tfactors δεν διαφέρει ανάμεσα στο φύλο.

Πίνακας 40. Independent t-test, Φύλο και Συνολικός βαθμός που επηρεάζουν οι διάφοροι παράγοντες τη φοροδιαφυγή.

Group Statistics						
		1. Φύλλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Συνολικός βαθμός που ενθαρρύνουν οι διάφοροι παράγοντες τη φοροδιαφυγή.	Γυναίκα		122	2.2974	.67846	.06143
	Άνδρας		100	2.4857	.70718	.07072

Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance		Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
						One-Sided p	Two-Sided p				
Συνολικός βαθμός που ενθαρρύνουν οι διάφοροι παράγοντες τη φοροδιαφυγή.	Equal variances assumed	.209	.648	-2.018	220	.022	.045	-.18829	.09328	-.37214	-.00444
	Equal variances not assumed			-2.010	207.908	.023	.046	-.18829	.09367	-.37296	-.00363

Παρατηρούμε πως για ίσες διακυμάνσεις το p value = $0,02 < 0,05$ είναι μικρότερο απ'το επίπεδο σημαντικότητας άρα απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Ο Συνολικός βαθμός των παραπάνω παραγόντων που ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή, δεν διαφέρει ανάμεσα στο φύλο.

Τέλος, εξετάζουμε αν ο Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή Tgovernment , διαφέρει ανάμεσα στο φύλο του δείγματος μας.

Πίνακας 41. Independent t-test, Φύλο και Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή.

Group Statistics						
		1. Φύλλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή	Γυναίκα		122	2.6815	.42592	.03856
	Άνδρας		100	2.6829	.44881	.04488

Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance		Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
						One-Sided p	Two-Sided p				
Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή	Equal variances assumed	.660	.417	-.023	220	.491	.982	-.00136	.05886	-.11737	.11465
	Equal variances not assumed			-.023	206.874	.491	.982	-.00136	.05917	-.11802	.11530

Παρατηρούμε πως για ίσες διακυμάνσεις η τιμή $p \text{ value} = 0,4 > 0,05$ είναι μεγαλύτερη του επιπέδου σημαντικότητας, συνεπώς δεν απορρίπτουμε την μηδενική μας απόφαση. Ο Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή διαφέρει ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες.

4.4.3 One way Anova

Στη συνέχεια εξετάζουμε την αρχική μας υπόθεση και παρατηρούμε ότι το $p\text{-value}$ του ελέγχου είναι μικρότερο του επιπέδου σημαντικότητας $0,008 < 0,05$ άρα υπάρχουν επαρκή στοιχεία για να απορρίψουμε την αρχική μας υπόθεση σε επίπεδο σημαντικότητας 5%

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αν μια ποιοτική μεταβλητή με παραπάνω από δυο κατηγορίες επηρεάζει μια άλλη ποσοτική. Αρχικά θα εξετάσουμε αν η συχνότητα φοροδιαφυγής (H_0) διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των ερωτώμενων και εναλλακτικά (H_1) ότι δεν διαφέρει. Είναι απαραίτητο για τη διεξαγωγή του ελέγχου, οι διακυμάνσεις να είναι ίσες. Από το τεστ ομοιογένειας που θα προκύπτει κάθε φορά θα εξετάσουμε αν το sig είναι μεγαλύτερο επιπέδου σημαντικότητας $0,05$ και μόνο τότε θα δεχόμαστε τα αποτελέσματα του ελέγχου. Τέλος θα εξετάσουμε την $p\text{-value}$ του ελέγχου και αν είναι μικρότερο του επιπέδου σημαντικότητας $< 0,05$ τότε θεωρούμε ότι υπάρχουν επαρκή στοιχεία για να απορρίψουμε την αρχική μας υπόθεση σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Πίνακας 42. One way Anova, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Εργασιακή κατάσταση.

Descriptives

23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ 2)

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Άνεργος	19	4.74	7.709	1.769	1.02	8.45	0	30
Εργαζόμενος ιδιωτικού τομέα	134	4.25	6.310	.545	3.17	5.32	0	40
Εργαζόμενος δημόσιου τομέα	37	4.32	7.605	1.250	1.79	6.86	0	30
Ελεύθερος επαγγελματίας	21	5.57	8.084	1.764	1.89	9.25	0	30
Συνταξιούχος	11	10.00	11.009	3.319	2.60	17.40	0	30
Total	222	4.71	7.158	.480	3.76	5.66	0	40

ANOVA

23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή,πχ 2)

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	357.741	4	89.435	1.770	.136
Within Groups	10965.808	217	50.534		
Total	11323.550	221			

Παρατηρούμε ότι το pvalue είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας $pvalue=0.13 > 0.05$, άρα δεν απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Η συχνότητα φοροδιαφυγής των ερωτώμενων διαφέρει ανάλογα με την εργασιακή τους κατάσταση.

Εν συνεχεία, εξετάζουμε αν η συχνότητα φοροδιαφυγής διαφέρει ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων.

Πίνακας 43. One way Anova, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Οικογενειακή κατάσταση.

Descriptives

23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή,πχ 2)

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Άγαμος	83	4.43	7.521	.826	2.79	6.08	0	40
Έγγαμος	131	4.78	6.739	.589	3.61	5.94	0	30
Διαζευγμένος/η/Σε διάσταση	4	8.75	14.268	7.134	-13.95	31.45	0	30
Χήρος/α	4	4.25	5.679	2.839	-4.79	13.29	0	12
Total	222	4.71	7.158	.480	3.76	5.66	0	40

ANOVA

23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή,πχ 2)

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	73.084	3	24.361	.472	.702
Within Groups	11250.466	218	51.608		
Total	11323.550	221			

Οι διακυμάνσεις είναι ίσες καθώς το $\text{sig}=0.16 > 0.05$ και το $\text{pvalue}=0.7 > 0.05$ είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας, άρα δεν απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Το πόσες φορές το μήνα φοροδιαφεύγει ο πολίτης διαφέρει ανάλογα με την οικογενειακή του κατάσταση.

Ακολούθως εξετάζουμε εάν ο μέσος όρος των ερωτήσεων που αφορούν την λειτουργία του κράτους Tgovernment ως προς το πώς επηρεάζει τη φοροδιαφυγή, διαφέρει ανάλογα με το εισόδημα των ερωτώμενων.

Πίνακας 44. One way Anova, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.

Descriptives

Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
<8000 ευρώ	32	2.8884	.46431	.08208	2.7210	3.0558	2.00	4.43
8001-10000 ευρώ	41	2.6934	.36500	.05700	2.5782	2.8086	2.00	3.57
10001-20000 ευρώ	75	2.6610	.46307	.05347	2.5544	2.7675	1.71	3.86
20001-30000 ευρώ	40	2.6357	.46987	.07429	2.4854	2.7860	1.71	3.71
>30000 ευρώ	34	2.5756	.32706	.05609	2.4615	2.6897	2.00	3.29
Total	222	2.6821	.43538	.02922	2.6245	2.7397	1.71	4.43

ANOVA

Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.872	4	.468	2.538	.041
Within Groups	40.021	217	.184		
Total	41.893	221			

Αφού το $\text{sig}=0.24 > 0.05$ όπως προκύπτει από το τεστ ομοιογένειας μπορούμε να προχωρήσουμε στον έλεγχο. Το pvalue είναι μικρότερο του επιπέδου σημαντικότητας, $\text{pvalue}=0,04 < 0,05$, άρα απορρίπτουμε τη μηδενική μας υπόθεση. Στο πώς επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή, διαφέρει ανάλογα με το εισόδημα του φορολογούμενου.

Περαιτέρω θα εξετάσουμε αν ο μέσος όρος των ερωτήσεων που αφορούν την λειτουργία του κράτους Tgovernment ως προς τη φοροδιαφυγή, διαφέρει ανάλογα με την ηλικία των ερωτώμενων.

Πίνακας 45. One way Anova, Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή και Ηλικία.

Descriptives

Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
18-25	15	2.9524	.52257	.13493	2.6630	3.2418	2.43	4.43
25-35	65	2.6615	.38180	.04736	2.5669	2.7561	1.71	3.43
35-50	103	2.6602	.41966	.04135	2.5782	2.7422	1.71	3.71
50-60	32	2.6875	.52135	.09216	2.4995	2.8755	1.86	3.86
>60 ετών	7	2.5918	.43196	.16327	2.1923	2.9913	2.00	3.00
Total	222	2.6821	.43538	.02922	2.6245	2.7397	1.71	4.43

ANOVA

Συνολικός βαθμός που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.231	4	.308	1.642	.165
Within Groups	40.662	217	.187		
Total	41.893	221			

Από το τεστ ομοιογένειας επιβεβαιώνουμε ότι το τεστ είναι έγκυρο καθώς το $\text{sig}=0.19 > 0.05$, επίσης το pvalue είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας, $\text{pvalue} = 0.16 > 0.05$, άρα δεν απορρίπτουμε τη μηδενική μας υπόθεση. Το πώς επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή διαφέρει ανάλογα με την ηλικία των ερωτώμενων.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε ο μέσος όρος που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου T_{society} διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των ερωτώμενων (H_0).

Πίνακας 46. One way Anova, Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή και Εκπαιδευτικό επίπεδο.

Descriptives

Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Απολυτήριο λυκείου	15	2.5333	.66726	.17229	2.1638	2.9029	1.50	3.50
ΙΕΚ	26	2.5769	.70274	.13782	2.2931	2.8608	1.50	4.00
Πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	83	2.5301	.78999	.08671	2.3576	2.7026	1.00	5.00
Μεταπτυχιακό	89	2.4551	.81756	.08666	2.2828	2.6273	1.00	4.50
Διδακτορικό	7	2.5000	.57735	.21822	1.9660	3.0340	2.00	3.50
Άλλο	2	2.7500	.35355	.25000	-.4266	5.9266	2.50	3.00
Total	222	2.5068	.77061	.05172	2.4048	2.6087	1.00	5.00

ANOVA

Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.540	5	.108	.179	.970
Within Groups	130.699	216	.605		
Total	131.240	221			

Από το τεστ ομοιογένειας βρίσκουμε το $\text{sig}=0.48 > 0.05$ άρα ο έλεγχος θεωρείται έγκυρος και από το $\text{pvalue}=0.9 > 0.05$ δεν απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Συνεπώς η κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου Tsociety, διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

Τέλος θα εξετάσουμε μέσος όρος που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου Tsociety, διαφέρει ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων (H_0).

Πίνακας 47. One way Ανοβα, Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή και Οικογενειακή κατάσταση.

Descriptives

Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Άγαμος	83	2.6024	.74800	.08210	2.4391	2.7657	1.00	4.50
Έγγαμος	131	2.4237	.76830	.06713	2.2909	2.5565	1.00	5.00
Διαζευγμένος/η/Σε διάσταση	4	2.5000	1.08012	.54006	.7813	4.2187	1.00	3.50
Χήρος/α	4	3.2500	.64550	.32275	2.2229	4.2771	2.50	4.00
Total	222	2.5068	.77061	.05172	2.4048	2.6087	1.00	5.00

ANOVA

Συνολικός βαθμός που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση προς τη φοροδιαφυγή

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3.874	3	1.291	2.210	.088
Within Groups	127.366	218	.584		
Total	131.240	221			

Από το τεστ ομοιογένειας βρίσκουμε το $\text{sig}=0.87 > 0.05$ άρα ο έλεγχος θεωρείται έγκυρος και από το $\text{pvalue}=0.08 > 0.05$ δεν απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Συνεπώς η κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου Tsociety, διαφέρει ανάλογα με την οικογενειακή τους κατάσταση.

4.4.4 Τέστ ανεξαρτησίας

Αρχικά θα γίνουν τεστ ανεξαρτησίας χ^2 (Pearson chi-square) ανάμεσα στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων και σε επιλεγμένες ποιοτικές ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, προκειμένου να εντοπιστούν τυχόν σχέσεις εξάρτησης. Αρχικά υποθέτουμε ότι οι δυο μεταβλητές είναι ανεξάρτητες (H_0), δηλαδή οι απαντήσεις της μιας είναι ανεξάρτητες από τις απαντήσεις της άλλης ερώτησης και ως (H_1) θεωρούμε το αντίθετο, δηλαδή ότι είναι εξαρτημένες και υπάρχει επίδραση μεταξύ τους.

Αρχικά εξετάζεται το φύλλο των ερωτώμενων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο. Θεωρούμε δηλαδή ότι οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες (H₀). Τα αποτελέσματα αυτής της συσχέτισης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα συνάφειας.

Πίνακας 48. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.

1. Φύλλο * 14. Η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη. Crosstabulation

		14. Η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.						
		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ αρκετά	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	Total	
1. Φύλλο	Ανδρας	Count	7	14	20	20	39	100
		% within 1. Φύλλο	7.0%	14.0%	20.0%	20.0%	39.0%	100.0%
		% of Total	3.2%	6.3%	9.0%	9.0%	17.6%	45.0%
Γυναίκα		Count	7	17	37	26	35	122
		% within 1. Φύλλο	5.7%	13.9%	30.3%	21.3%	28.7%	100.0%
		% of Total	3.2%	7.7%	16.7%	11.7%	15.8%	55.0%
Total		Count	14	31	57	46	74	222
		% within 1. Φύλλο	6.3%	14.0%	25.7%	20.7%	33.3%	100.0%
		% of Total	6.3%	14.0%	25.7%	20.7%	33.3%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	4.221 ^a	4	.377
Likelihood Ratio	4.256	4	.372
Linear-by-Linear Association	.979	1	.322
N of Valid Cases	222		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6.31.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι διαφωνεί απόλυτα, σε ποσοστό 39% στους άνδρες και στο 33,3% στις γυναίκες. Επίσης από το pvalue του ελέγχου που είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας $pvalue=0,37 > 0,05$, θεωρούμε έγκυρη

την αρχική μας υπόθεση. Η άποψη του κατά πόσο η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη είναι ανεξάρτητο του φύλου του ερωτώμενου.

Στη συνέχεια εξετάζεται το φύλλο των ερωτώμενων σε σχέση με το αν θεωρούν ότι η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή. Θεωρούμε δηλαδή ότι οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες (H_0).

Πίνακας 49. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή .

1. Φύλλο * 5. Η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή. Crosstabulation

5. Η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.

		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ αρκετά	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	Total	
1. Φύλλο	Άνδρας	Count	15	36	32	12	5	100
		% within 1. Φύλλο	15.0%	36.0%	32.0%	12.0%	5.0%	100.0%
		% of Total	6.8%	16.2%	14.4%	5.4%	2.3%	45.0%
	Γυναίκα	Count	4	51	47	11	9	122
		% within 1. Φύλλο	3.3%	41.8%	38.5%	9.0%	7.4%	100.0%
		% of Total	1.8%	23.0%	21.2%	5.0%	4.1%	55.0%
Total		Count	19	87	79	23	14	222
		% within 1. Φύλλο	8.6%	39.2%	35.6%	10.4%	6.3%	100.0%
		% of Total	8.6%	39.2%	35.6%	10.4%	6.3%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	10.916 ^a	4	.028
Likelihood Ratio	11.266	4	.024
Linear-by-Linear Association	2.105	1	.147
N of Valid Cases	222		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6.31.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι συμφωνεί αρκετά , σε ποσοστό 36% στους άνδρες και στο 41,8% στις γυναίκες. Επίσης από το pvalue του ελέγχου που είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας $pvalue=0,02<0,05$, απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Το αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή, εξαρτάται από το φύλο των συμμετεχόντων.

Στη συνέχεια εξετάζεται το φύλλο των ερωτώμενων σε σχέση με το η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο. Θεωρούμε δηλαδή ότι οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες (H_0).

Πίνακας 50. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.

1. Φύλλο * 7. Η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο. Crosstabulation

7. Η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.

			Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ αρκετά	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	Total
1. Φύλλο	Άνδρας	Count	13	36	31	11	9	100
		% within 1. Φύλλο	13.0%	36.0%	31.0%	11.0%	9.0%	100.0%
		% of Total	5.9%	16.2%	14.0%	5.0%	4.1%	45.0%
Γυναίκα	Γυναίκα	Count	17	43	29	22	11	122
		% within 1. Φύλλο	13.9%	35.2%	23.8%	18.0%	9.0%	100.0%
		% of Total	7.7%	19.4%	13.1%	9.9%	5.0%	55.0%
Total	Total	Count	30	79	60	33	20	222
		% within 1. Φύλλο	13.5%	35.6%	27.0%	14.9%	9.0%	100.0%
		% of Total	13.5%	35.6%	27.0%	14.9%	9.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	2.936 ^a	4	.569
Likelihood Ratio	2.977	4	.562
Linear-by-Linear Association	.147	1	.701
N of Valid Cases	222		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9.01.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι συμφωνεί αρκετά , σε ποσοστό 36% στους άνδρες και στο 35,2% στις γυναίκες. Επίσης από το pvalue του ελέγχου που είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας $pvalue=0,56 > 0,05$, δεν απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Το αν η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο, δεν εξαρτάται από το φύλο των συμμετεχόντων.

Στη συνέχεια εξετάζεται το φύλλο των ερωτώμενων σε σχέση με το αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή. Θεωρούμε δηλαδή ότι οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες (H_0).

Πίνακας 51. Τέστ ανεξαρτησίας μεταξύ, Φύλο και αν αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.

1. Φύλλο * 8. Η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή. Crosstabulation

8. Η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.

		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ αρκετά	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	Total
1. Φύλλο	Άνδρας	Count	50	34	9	7	100
		% within 1. Φύλλο	50.0%	34.0%	9.0%	7.0%	100.0%
		% of Total	22.5%	15.3%	4.1%	3.2%	45.0%
Γυναίκα		Count	52	45	17	7	122
		% within 1. Φύλλο	42.6%	36.9%	13.9%	5.7%	100.0%
		% of Total	23.4%	20.3%	7.7%	3.2%	55.0%
Total		Count	102	79	26	14	222
		% within 1. Φύλλο	45.9%	35.6%	11.7%	6.3%	100.0%
		% of Total	45.9%	35.6%	11.7%	6.3%	100.0%

Chi-Square Tests

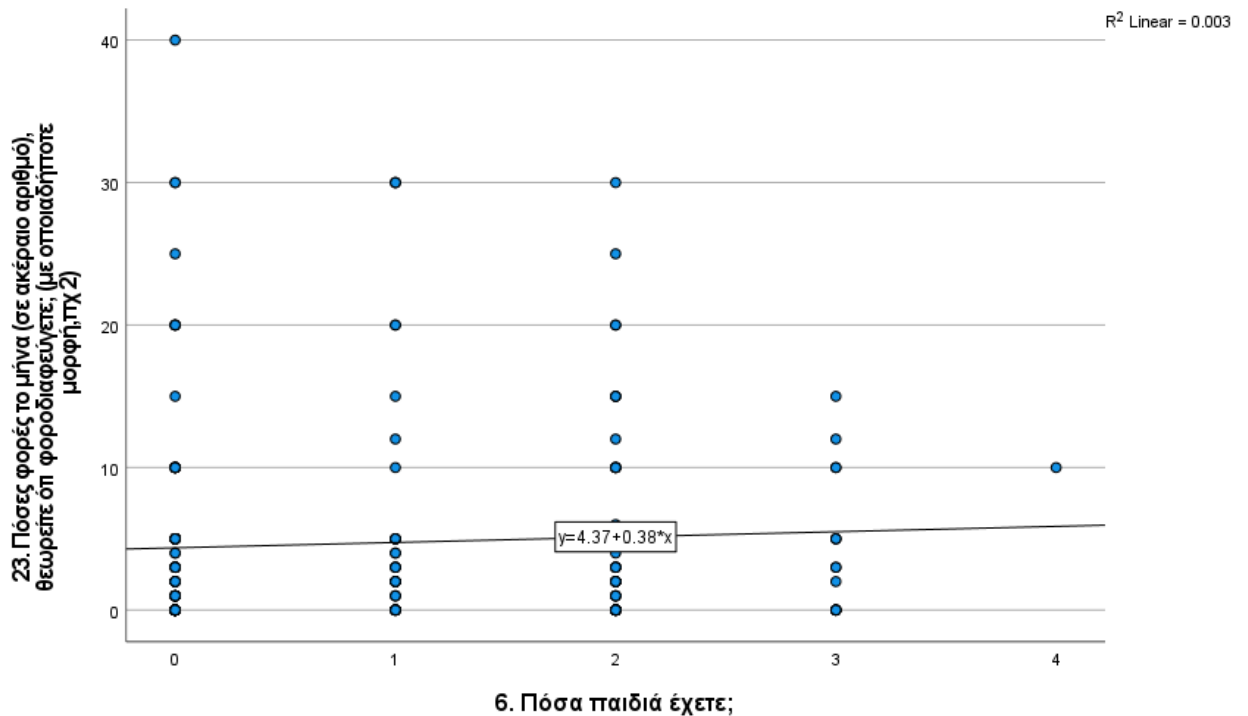
	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	2.881 ^a	4	.578
Likelihood Ratio	3.280	4	.512
Linear-by-Linear Association	.990	1	.320
N of Valid Cases	222		

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .45.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι συμφωνεί αρκετά , σε ποσοστό 50% στους άνδρες και στο 42,6% στις γυναίκες. Επίσης από το pvalue του ελέγχου που είναι μεγαλύτερο του επιπέδου σημαντικότητας $pvalue=0,57 > 0,05$, δεν απορρίπτουμε την αρχική μας υπόθεση. Το αν η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή, δεν εξαρτάται από το φύλο των συμμετεχόντων.

4.4.5 Διάγραμμα διασποράς- Έλεγχος παλινδρόμησης

Ένας άλλος έλεγχος της ανάλυσης της σχέσης μεταξύ δυο ποσοτικών μεταβλητών είναι και το διάγραμμα διασποράς. Εξετάζουμε τη σχέση μεταξύ της συχνότητας φοροδιαφυγής του ατόμου (μεταβλητή Y) και των αριθμό των τέκνων της οικογενείας τους (μεταβλητή X).

Γράφημα 37. Διάγραμμα διασποράς, Συχνότητα φοροδιαφυγής και Αριθμός τέκνων.

Παρατηρούμε μια ασθενώς θετική σχέση ανάμεσα στη συχνότητα φοροδιαφυγής του ατόμου και των αριθμό των παιδιών κάθε οικογένειας. Υπάρχει και μια ακραία τιμή στη συχνότητα , όπου το άτομο δήλωσε ότι φοροδιαφεύγει 40 φορές το μήνα.

Επιπρόσθετα για να προβλέψουμε το βαθμό που επηρεάζει η μια μεταβλητή μας την άλλη κρίνεται απαραίτητο να διεξάγουμε έλεγχο **παλινδρόμησης**. Θα εξετάσουμε δηλαδή, την επίδραση της ανεξάρτητης X που είναι ο αριθμός των τέκνων κάθε συμμετέχοντα, σε μια εξαρτημένη Y που είναι η συχνότητα φοροδιαφυγής. Υποθέτουμε ότι οι μεταβολές της Y οφείλονται σε μεταβολές της X.

Πίνακας 52. Έλεγχος Παλινδρόμησης

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.055 ^a	.003	-.002	7.164

a. Predictors: (Constant), 6. Πόσα παιδιά έχετε;

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	33.814	1	33.814	.659	.418 ^b
	Residual	11289.736	220	51.317		
	Total	11323.550	221			

a. Dependent Variable: 23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ 2)

b. Predictors: (Constant), 6. Πόσα παιδιά έχετε;

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	4.366	.643		6.795	<.001
	6. Πόσα παιδιά έχετε;	.377	.464	.055	.812	.418

a. Dependent Variable: 23. Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ 2)

Υποθέτουμε ότι ο εκτιμητής του β₀ είναι μηδέν (H₀) και εναλλακτικά ότι (H₁) είναι διάφορο του μηδενός. Ο σταθερός όρος του εκτιμητή β₀ =4,36 υπολογίζεται όταν το χ =0 δλδ βρίσκεται που τέμνει τον άξονα y. Το p value =0,00 < 0,05 άρα απορρίπτω τη

μηδενική υπόθεση ότι το $\beta_0 = 0$. Προκύπτει ότι το $\beta_0 \neq 0$ άρα είναι στατιστικά σημαντικό για επίπεδο σημαντικότητας 0,05%.

Ο εκτιμητής του συντελεστή κλίσης $\beta_1 = 0,37$ φανερώνει θετική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών και το $p \text{ value} = 0,4 > \alpha = 0,05$ άρα δεν απορρίπτω την μηδενική υπόθεση ότι ο συντελεστής κλίσης είναι μηδέν $\beta_1 = 0$. Άρα δεν επηρεάζει η μεταβλητή χ την ψ . Συνεπώς ο αριθμός των τέκνων κάθε ερωτώμενου, δεν φαίνεται να επηρεάζει (δεν είναι στατιστικά σημαντικό) τη συχνότητα που φοροδιαφεύγει κάθε μήνα.

4.4.6 Συντελεστής προσδιορισμού R^2

Το πόσο έντονη είναι η σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών προκύπτει από τον συντελεστής σημαντικότητας ο οποίος κυμαίνεται μεταξύ $0 \leq R^2 \leq 1$. Τιμή κοντά στο 1 δείχνει μια τέλεια γραμμική σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών. Δείχνει το ποσοστό % της μεταβλητότητας της εξαρτημένης από την ανεξάρτητη μεταβλητή. Εδώ το $R^2 = 0,003$ δηλ το 0,3% της μεταβλητότητας της συχνότητας της φοροδιαφυγής του ατόμου, οφείλεται στον αριθμό των τέκνων κάθε ερωτώμενου.

Ομοίως εξετάζουμε την συσχέτιση μεταξύ τη μεταβλητής $T_{government}$, που αφορά το πώς επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή, με τη συχνότητα φοροδιαφυγής. Παρατηρούμε ότι υπάρχει ασθενώς θετική σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών, όμως επειδή από το έλεγχο παλινδρόμησης το $R^2 = 0,005$ και το $p \text{ value} = 0,29 > 0,05$ για τον εκτιμητή $\beta_1 = 1,1$, συμπεραίνουμε ότι δεν είναι στατιστικά σημαντική η σχέση των μεταβλητών. Το πώς επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή δεν φαίνεται να επηρεάζει τη συχνότητα με την οποία φοροδιαφεύγουν οι πολίτες.

Ομοίως εξετάζουμε την συσχέτιση μεταξύ τη μεταβλητής $T_{society}$, που δείχνει την κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου και της συχνότητας φοροδιαφυγής. Επίσης από το διάγραμμα διασποράς και τον έλεγχο παλινδρόμησης $R^2 = 0,000$, $p \text{ value} = 0,9 > 0,05$ για τον εκτιμητή $\beta_1 = -0,3$, συμπεραίνουμε ότι δεν είναι στατιστικά σημαντική η σχέση των μεταβλητών. Η κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου δεν φαίνεται να επηρεάζει τη συχνότητα φοροδιαφυγής.

Τέλος εξετάζουμε την συσχέτιση μεταξύ τη μεταβλητής Tbenefit, που δείχνει το βαθμό που επηρεάζει την ευημερία του ατόμου η φοροδιαφυγή και της συχνότητας φοροδιαφυγής. Από το διάγραμμα διασποράς και τον έλεγχο παλινδρόμησης $R^2=0.003$ με $pvalue=0,41>0,05$ για τον εκτιμητή $\beta_1=0,42$, συμπεραίνουμε ότι δεν είναι στατιστικά σημαντική η σχέση των μεταβλητών. Ο βαθμός που επηρεάζει την ευημερία του ατόμου η φοροδιαφυγή δεν φαίνεται να επηρεάζει τη συχνότητα φοροδιαφυγής.

4.5 Συμπεράσματα-Προτάσεις

Ανακεφαλαιώνοντας τα αποτελέσματα της έρευνας, από την περιγραφική στατιστική, όσο αναφορά τις στάσεις και αντιλήψεις των ατόμων για τη φοροδιαφυγή ως παράνομη πράξη αλλά και τους παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν στην παρανομία, επιβεβαιώνουμε τα κίνητρα και αντικίνητρα της βιβλιογραφίας της παρούσας μελέτης καθώς από τους 222 ερωτώμενους

- Το 79,7% διαφωνεί στο ότι το υπάρχον φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο.
- Το 79,2% διαφωνεί στο ότι οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανεμημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις.
- Το 86,9% συμφωνεί στο ότι η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.
- Το 86,5% συμφωνεί στο ότι αν το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου για τη φοροδιαφυγή.
- Το 47,8% συμφωνεί αρκετά στο ότι η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη απ'το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή, ενώ ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό το 35,6% παραμένουν ουδέτεροι.
- Το 75,6% συμφωνεί στο ότι η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.
- Το 49,1% συμφωνεί στο ότι η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο, ενώ το 27% κρατά ουδέτερη στάση.
- Το 81,5% συμφωνεί στο ότι η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.

- Το 39,2% συμφωνεί στο ότι η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή ,ενώ ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό το 38,7% παραμένουν ουδέτεροι.
- Το 62,6% συμφωνεί στο ότι η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.
- Το 66,7% συμφωνεί στο ότι η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική) επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.
- Το 61,7% συμφωνεί στο ότι ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει τότε είναι πιθανό να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή.
- Το 50,5% συμφωνεί στο ότι αν η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στην φοροδιαφυγή, ενώ το 27,9% κρατούν ουδέτερη στάση.
- Το 54% διαφωνεί στο ότι η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη, ενώ ένα αξιοσημείωτο ποσοστό 25,7% ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν.
- Το 82,4% συμφωνεί στο ότι η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο είναι πράξη φοροδιαφυγής.
- Το 36,5% συμφωνεί ότι τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής, ενώ το 33,3% παραμένουν ουδέτεροι.
- Το 76,6% συμφωνούν στο ότι η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους.
- Το 71,2% συμφωνεί στο ότι η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.
- Το 63,5% διαφωνεί στο ότι το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.
- Το 53,6% θεωρεί την απόκρυψη μέρους εισοδήματος και το 32,4% τις συναλλαγές χωρίς απόδειξη, τον πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής.
- Στην ερώτηση του κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή, οι παράγοντες που συγκέντρωσαν τα μεγαλύτερα ποσοστά στην αρκετά είναι, η έλλειψη φορολογικής παιδείας με 84%, η έλλειψη φορολογικής συνείδησης με 85%, η γραφειοκρατία με 77%, η

πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος με 82%, η ύπαρξη μεγάλων φορολογικών συντελεστών με 88% στην απάντηση πάρα πολύ, η ανεπαρκής εξειδίκευση των υπαλλήλων των κρατικών μηχανισμών με αρκετά μεγάλα ποσοστά σε όλες τις απαντήσεις έως και λίγο με 28% και τέλος το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης με 83% να θεωρούν ότι ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή.

- Το 76,1% είναι πολύ και πάρα πολύ πιθανόν στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να συμπληρώσουν την φορολογική τους δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια.
- Το 79,7% φοροδιαφεύγει από 0 έως 5 φορές το μήνα.

Από τα αποτελέσματα της επαγωγικής στατιστικής συμπεραίνουμε ότι

- Η συχνότητα φοροδιαφυγής δεν διαφέρει ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες.
- Ο μέσος όρος της κοινωνικής επιρροής Tsociety στην απόφαση στη φοροδιαφυγή δεν διαφέρει ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες.
- Ο μέσος όρος που επηρεάζουν οι παραπάνω διάφοροι παράγοντες Tfactors τη φοροδιαφυγή, δεν διαφέρει ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες.
- Ο μέσος όρος που επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή Tgovernment, διαφέρει ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες.
- Η συχνότητα φοροδιαφυγής διαφέρει ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση. Πιο συγκεκριμένα οι Διαζευγμένοι/Σε διάσταση εμφάνισαν το μεγαλύτερο μέσο όρο φοροδιαφυγής, σε σύγκριση με τις άλλες ομάδες.
- Η συχνότητα φοροδιαφυγής διαφέρει ανάλογα με την εργασιακή τους κατάσταση και συγκεκριμένα οι Συνταξιούχοι φαίνεται πως φοροδιαφεύγουν πιο συχνά.
- Η συχνότητα φοροδιαφυγής δε διαφέρει ανάλογα με το εισόδημα των ερωτώμενων, καθώς εμφανίζουν σχεδόν ίσους μέσους όρους.
- Το πώς επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή Tgovernment, διαφέρει ανάλογα με την ηλικία των ερωτώμενων και συγκεκριμένα στις νεαρές ηλικίας από 18-25 ετών.
- Η κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου Tsociety, διαφέρει ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση και συγκεκριμένα οι

συμμετέχοντες που έχουν χηρέψει φαίνεται πως επηρεάζονται περισσότερο από τον κοινωνικό περίγυρο.

- Η κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου T_{society}, διαφέρει ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο και συγκεκριμένα οι συμμετέχοντες που δήλωσαν Άλλο στην επιλογή για το εκπαιδευτικό τους επίπεδο από τα συνήθη φαίνεται πως επηρεάστηκαν περισσότερο.
- Η άποψη του κατά πόσο η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη είναι ανεξάρτητο του φύλου του ερωτώμενου.
- Η άποψη του κατά πόσο η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή, εξαρτάται από το φύλο των συμμετεχόντων, με τις γυναίκες να συμφωνούν σε μεγαλύτερο ποσοστό.
- Η άποψη του κατά πόσο η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο, δεν εξαρτάται από το φύλο των συμμετεχόντων.
- Η άποψη του κατά πόσο η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή, δεν εξαρτάται από το φύλο των συμμετεχόντων.
- Ο αριθμός των τέκνων κάθε ερωτώμενου, δεν φαίνεται να επηρεάζει (δεν είναι στατιστικά σημαντικό) τη συχνότητα που φοροδιαφεύγει κάθε μήνα.
- Το πώς επηρεάζει η λειτουργία του κράτους τη φοροδιαφυγή δεν φαίνεται να επηρεάζει τη συχνότητα με την οποία φοροδιαφεύγουν οι πολίτες.
- Η κοινωνική επιρροή στην απόφαση της φοροδιαφυγής του ατόμου δεν φαίνεται να επηρεάζει τη συχνότητα φοροδιαφυγής.
- Ο βαθμός που επηρεάζει την ευημερία του ατόμου η φοροδιαφυγή δεν φαίνεται να επηρεάζει τη συχνότητα φοροδιαφυγής.

Η προσέγγιση του θέματος της έρευνας μας και τα αποτελέσματά της, συνδυάστηκαν με τις διαθέσιμες πηγές εμπειρικών μελετών παγκοσμίως ώστε τελικώς να επιβεβαιώσουν το διαχρονικό πρόβλημα της φοροδιαφυγής σε όλους τους παραγωγικούς τομείς μιας πολιτισμένης κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα

παρουσιάζονται τα κίνητρα και τα αντικίνητρα που επηρεάζουν την απόφαση του φορολογούμενου πολίτη, απέναντι στην παρανομία.

Όσον αφορά τη σχέση πολίτη-κράτους, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε ποσοστό κοντά στο 80% συμφωνεί ότι η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού, η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων που τους επιβάλλονται και το χαμηλό επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει, μπορούν να οδηγήσουν στην αύξηση της φοροδιαφυγής. Σχεδόν ουδέτερη στάση κρατούν στο αν το φορολογικό σύστημα είναι πιο δίκαιο, όταν εμπιστεύονται το κράτος.

Σχετικά με τις στάσεις και αντιλήψεις των φορολογούμενων, οι ερωτώμενοι φαίνεται να αναγνωρίζουν ξεκάθαρα τους τρόπους φοροδιαφυγής στην καθημερινότητα και ότι επηρεάζουν δυσμενώς την κοινωνική τους ευημερία, αλλά όταν κλήθηκαν να αναγνωρίσουν τη φοροδιαφυγή ως ανήθικη πράξη, σχεδόν οι μισοί διαφωνούσαν μεν ότι είναι ηθική πράξη αλλά ένα μεγάλο ποσοστό παρέμειναν ουδέτεροι.

Οι παράγοντες που λειτουργούν ως κίνητρα στη φοροδιαφυγή και συγκέντρωσαν τα μεγαλύτερα ποσοστά είναι η κακή οικονομική κατάσταση του πολίτη, η έλλειψη φορολογικής παιδείας, η έλλειψη φορολογικής συνείδησης, η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, η ύπαρξη μεγάλων φορολογικών συντελεστών και το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης.

Ανασταλτικοί παράγοντες αποτελούν η πιθανότητα σύλληψης και η θετική εμπειρία με τις φορολογικές αρχές.

Η σχέση πολίτη-κοινωνίας απέναντι στη φοροδιαφυγή δείχνει ότι αν ο κοινωνικός περίγυρος του φοροδιαφεύγει μπορεί να συμπαρασύρει το άτομο στη φοροδιαφυγή σε όχι τόσο μεγάλο ποσοστό περίπου 60%, ενώ αν δημοσιοποιηθεί η παράνομη πράξη του ίδιου δεν φαίνεται να αποτελεί μεγάλο ανασταλτικό παράγοντα.

Θετικά αποτελέσματα παρατηρούμε στη συχνότητα φοροδιαφυγής του δείγματος μας καθώς παραμένει σε χαμηλά επίπεδα από 0 έως 5 φορές το μήνα, και η πλειοψηφία δηλώνει ότι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο θα είναι απόλυτα ειλικρινείς.

Λόγω των περιορισμών του αριθμού του δείγματος δεν κατέστη δυνατό να πραγματοποιηθούν όλοι οι έλεγχοι στην επαγωγική στατιστική. Είναι αναγκαία η μεγαλύτερη διαστρωματική ανάλυση για την κάλυψη όλων των περιορισμών των αναλύσεων.

Παρόλα αυτά η έρευνα μας καταδεικνύει ότι η συχνότητα φοροδιαφυγής δεν διαφέρει ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες, αλλά διαφέρει ανάλογα με το εισόδημα, την

οικογενειακή κατάσταση. Επίσης, ο συνολικός βαθμός που επηρεάζουν οι πράξεις του κράτους τη φοροδιαφυγή δεν διαφέρει ανάλογα με το εισόδημα των πολιτών, αλλά επηρεάζεται από την ηλικία τους και ο συνολικός βαθμός της κοινωνικής επιρροής στην απόφαση για φοροδιαφυγή, διαφέρει ανάλογα με το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα και την οικογενειακή τους κατάσταση. Τέλος κατά τη διενέργεια πολλαπλών αναλύσεων συσχέτισης και αλληλεξάρτησης των ερωτήσεων, παρατηρήθηκε ότι είναι σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητες όπως το φύλο και η ηλικία με το σύνολο των ερωτήσεων που ερευνήθηκαν εκτενώς. Μοναδική εξάρτηση παρατηρήθηκε στο αν η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή, με το φύλο.

Οι προτάσεις πολιτικής προς την κυβέρνηση της χώρας είναι να αφομοιώσουν τα κίνητρα και τα αντικίνητρα που σχετίζονται με τη φοροδιαφυγή σ' ένα νέο, δίκαιο και λειτουργικό φορολογικό σύστημα με θετικά, παραγωγικά αποτελέσματα. Η πρόκληση είναι να επιλέξουν με προσοχή όχι μόνο το επίπεδο των φορολογικών συντελεστών και τη φορολογική βάση για όλους τους πολίτες αλλά και το σύστημα φορολογικής συμμόρφωσης που δεν θα αποθαρρύνει τους φορολογούμενους να συμμετέχουν με απόλυτη ειλικρίνεια. Αυτό είναι και το κλειδί της πάταξης της φοροδιαφυγής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Γεωργακόπουλος, Θ, Α. (2012). Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση. Εκδόσεις Ε.Μπενού.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). Θεματικό Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Ψηφιακή Ενιαία Αγορά. Ευρυζωνικές και Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες. Διαθέσιμο στο <
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_digital-single-market-broadband_el.pdf>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Φορολογίας και Τελωνειακής Ένωσης, (2020). Tax policies in the European Union : 2020 survey. Publications Office. Διαθέσιμο στο <
<https://data.europa.eu/doi/10.2778/817571>>
- IOBE (2016). Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της.
- IOBE (2018). Η φορολογία Εισοδήματος στην Ελλάδα Συγκριτική Ανάλυση και Προτάσεις Αναμόρφωσης.
- IOBE (2021). Ηλεκτρονικές πληρωμές στην Ελλάδα: Πολιτικές και επιδράσεις στη χρήση καρτών, 2015-2020.
- ΟΟΣΑ (2019). Φορολογικά έσοδα προς ΑΕΠ- Στην 11^η θέση η Ελλάδα ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Taxheaven 06.12.2019. Διαθέσιμο στο <
<https://www.taxheaven.gr/news/46598/forologika-esoda-pros-aep-sthn-11h-oesh-h-ellada-anamesa-stis-xwres-toy-oosa>>
- Σταματόπουλος, Καραβοκύρης, 2011, Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων.
- Στουρνάρας, Γ. (2021). Επιτακτική η μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος-Προτάσεις για τη φορολογική πολιτική. Taxheaven 18-03-2021.

Διαθέσιμο στο <<https://www.taxheaven.gr/news/53487/g-stoyrnaras-epitaktikh-h-metarryomish-toy-forologikoy-systhmatos-protaseis-gia-th-forologikh-politikh?output=printer>>

- Τάτσος, Ν. (2012). Θεωρία των Φόρων και Φορολογική Πολιτική. Αθήνα: Κριτική.
- Χατζηνικολάου, Π. (2020). Χάθηκαν 115 δισ. ευρώ από ΦΠΑ σε 19 χρόνια λόγω φοροδιαφυγής. Εφημερίδα ‘Καθημερινή’, 12.09.2020. Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/economy/561075940/chathikan-115-dis-eyro-apo-fpa-se-19-chronia-logo-forodiafygis/>
- Kofod, J, Niedermayer, L. (2019). Έκθεση σχετικά με το οικονομικό έγκλημα τη φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 08.03.2019. Διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0170_EL.html#_ftn34>
- Newsroom (2019). Με 94 εκατ. Ευρώ ανά ώρα «τρέχει» η φοροδιαφυγή στην Ευρώπη. Εφημερίδα ‘Καθημερινή’, 30.03.2019. Διαθέσιμο στο <<https://www.kathimerini.gr/economy/international/1016978/me-94-ekateyro-ana-ora-trechei-i-forodiafygi-stin-eyropi/>>

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Allingham, M.G., Sandmo, A., (1972). Income tax evasion: a theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1, 323–338.
- Alm, J., McClelland, G.H., Schulze, W.D. (1999). Changing the social norm of tax compliance by voting. *KYKLOS* 48, 141–171.
- Artavanis, N., Morse, A., Tsoutsoura, M. (2015). Measuring Income Tax Evasion using Bank Credit: Evidence from Greece, 131, 739-798.
- Austin, R., C., Bobek, D., D., Jackson, S. (2021). Does prospect theory explain ethical decision making? Evidence from tax compliance. *Accounting, Organizations and Society*, 94, 101251.
- Baldry, J.C., (1985). Income tax evasion and the tax schedule: some experimental results. *Public Finance* 42, 357–383.
- Berger, M., Fellner-Röhling, G., Sausgruber, R., Traxler, C. (2016). Higher taxes, more evasion? Evidence from border differentials in TV license fees. *Journal of Public Economics*, 135, 74–86.
- Besley, T., Jensen, A., Persson, T. (2019). Norms, Enforcement, and Tax Evasion. CID Faculty Working Paper No. 372.
- Borck, R. (2004). Stricter enforcement may increase tax evasion. *European Journal of Political Economy*, 20, 725–737.
- Carbonell, A, F., Gërkhani, K., (2016). Tax evasion and well-being: A study of the social and institutional context in Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Economy*, 45, 149–159.

- Christian, C., W., (1994). Voluntary Compliance with the Individual Income Tax: Results from the 1988 TCMP Study. In *The IRS Research Bulletin, 1993/1994, Publication 1500 (Rev.9–94)*, 35–42. Washington, D.C.: Internal Revenue Service.
- Christodoulakis, N., Skouras, S., (2009). Electoral Law-bending cycles: Wildfires and tax evasion in Greece. Athens University of Economics and Business Department of International and European Economic Studies.
- Cullis, J., Jones, P., Savoia, A. (2012). Social norms and tax compliance: Framing the decision to pay tax. *The Journal of Socio-Economics*, 41, 159–168.
- De Neve, J., E., Imbert, C., Spinnewijn, J., Tsankova, T., Luts, M., (2019). How to Improve Tax Compliance? Evidence from Population-wide Experiments in Belgium. *Journal of Political Economy*, 129, 5.
- Dhami, S , Al-Nowaihi, A. , (2007). Why do people pay taxes? Prospect theory versus expected utility theory. *J. Econ. Behav. Organ.* 64 (1), 171–192.
- Dullecka, U., Fooker, J., Newton, C., Ristl, A., Schaffner, M., Torgler, B., (2016). Tax compliance and psychic costs: Behavioral experimental evidence using a physiological marker. *Journal of Public Economics*, 134, 9–18.
- Enachescu, J., Olsen, J., Kogler, S., Zeelenberg, M., Breugelmans, M, S., Kirchler, E., (2019). The role of emotions in tax compliance behavior: A mixed-methods approach. *Journal of Economic Psychology*, 74, 102194.
- European Commission, (2020). Taxation and Customs Union. Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/taxation_customs/fiscalis-programme_en>

- European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, Śmietanka, A., Bonch-Osmolovskiy, M. (2020). Study and reports on the VAT gap in the EU-28 Member States: 2020 final report. Publications Office. Διαθέσιμο στο < <https://data.europa.eu/doi/10.2778/2517>>
- European union, (2015). Tax, definition and types. Διαθέσιμο στο <<https://taxedu.campaign.europa.eu/en/young>>
- Fochmann, M., Wolf, N., (2019). Framing and salience effects in tax evasion decisions – An experiment on underreporting and overdeducting. *Journal of Economic Psychology*, 72, 260–277.
- Garcia, F., Opromolla, L.D., Vezzulli, A., Marques, R., (2020). The effects of official and unofficial information on tax compliance. *Journal of Economic Psychology*.
- Gordon, P., F., G., (1987). Individual Morality and Reputation Costs As Deterrents to Tax Evasion. *London School of Economics*, London WC2A, UK, 33, 797-805.
- Guerra, A., Harrington, B., (2018). Attitude–behavior consistency in tax compliance: A cross-national comparison. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 156, 184-205.
- Hasseldine, D., J., Bebbington, K., J. (1990). Blending economic deterrence and fiscal psychology models in the design of responses to tax evasion: The New Zealand experience. *University of Canterbury*, Christchurch, New Zealand.
- ILOSTAT, (2018). Statistics on unpaid work. Διαθέσιμο στο <<https://ilostat ilo.org/topics/unpaid-work/>>

- Jimenez, P., Iyer, S., G., (2016). The influence of social norms, trust in government, and perceived fairness on taxpayer compliance. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*, 34, 17-26.
- Kaplanoglou, G., Rapanos, V., T. (2015). Why do people evade taxes? New experimental evidence from Greece. *Journal of Behavioral and Experimental Economics* 56, 21–32.
- Kasipillai, J., Aripin, N., Amran, N., A. (2003). The influence of education on tax avoidance and tax evasion. *Journal of Tax Research*, 1, 134-146.
- Kemme, D., M., Parikh, B., Steigner, T. (2020). Tax Morale and International Tax Evasion. *Journal of World Business*, 55, 101052.
- Kleven, H.J. , Knudsen, M.B. , Kreiner, C.T. , Pedersen, S. , Saez, E. , (2011). Unwilling or unable to cheat? Evidence from a tax audit experiment in Denmark. *Econometrica*, 79 (3), 651–692.
- Lahiri, B., Ali., (2021). Inspections, informal payments and tax payments by firms. *Finance Research Letters xxx (xxxx) xxx*.
- Laine, T., Silander, T., Sakamoto, S. (2020). What distinguishes people who turn into tax evaders when properly incentivized from those who don't? An experimental study using hypothetical scenarios. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 85, 101511.
- Litina, A., Palivos, T. (2016). Corruption, tax evasion and social values. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 124, 164–177.
- López, J., J. (2017). A quantitative theory of tax evasion. *Journal of Macroeconomics*, 53, 107–126.

- McGee, R., W., (Ed). (2011). The ethics of tax evasion: Perspectives in theory and practise. Springer Science & Business Media.
- Mittone, L. (2006). Dynamic behaviour in tax evasion: An experimental approach. *Journal of Socio-Economics*, 35, 813–835.
- Moutos, T., Tsitsikas, C., (2010). Whither public interest: the case of Greece’s public finances. *FinanzArchiv: Public Financ. Anal*, 66, 170–206.
- Nam, T. (2018). Examining the anti-corruption effect of e-government and the moderating effect of national culture: A cross-country study. *Government Information Quarterly*, 35, 273–282.
- OECD, (2013). *Economic Surveys: Greece*, OECD Publishing, Paris.
- OECD, (2020). International community reaches important milestone in fight against tax evasion. Διαθέσιμο στο <<http://www.oecd.org/tax/international-community-reaches-important-milestone-in-fight-against-tax-evasion.htm>>
- Ottone, S, Ponzano, F. , Andrighetto, G. , (2018). Tax compliance under different institutional settings in Italy and Sweden: an experimental analysis. *Econ. Polit.* 1–36.
- Pissarides, Christopher A., and Guglielmo Weber., (1989). An Expenditure-Based Estimate of Britain’s Black Economy. *Journal of Public Economics*, June, 39(1): 17–32.
- Richardson, G. (2008). The relationship between culture and tax evasion across countries: Additional evidence and extensions. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 17, 67–78.

- Rick, S., & Loewenstein, G. (2008). Hypermotivation. *Journal of Marketing Research*, 45, 645-648.
- Schneider, F., (2012). The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know? Johannes Kepler University of Linz and IZA.
- Slemrod, J., (2007). Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion. *Journal of Economic Perspectives*, 21(1), 25-48.
- Stankevicius, E., Leonas., L. (2015). Hybrid approach model for prevention of tax evasion and fraud. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 213, 383 – 389.
- Sussman, A.B., Olivola, C.Y. (2011). Axe the tax: Taxes are disliked more than equivalent costs. *Journal of Marketing Research XLVIII*, 91–101.
- The World Bank, (2019). Paying taxes. Δημοσιεύτηκε 01.05.2019. Διαθέσιμο στο <<https://www.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/paying-taxes/why-matters>>
- Torgler, B., (2012). Tax morale, Eastern Europe and European enlargement. *Communist and Post-Communist Studies*, 45, 11–25.
- Torgler, B. (2003). To evade taxes or not to evade: that is the question. *Journal of Socio-Economics*, 32, 283–302.
- Wikipedia, 2021. Φορολογία. Διαθέσιμο στο <<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1>> [Τελευταία ενημέρωση, 23 September 2021]
- Yitzhaki, Shlomo., (1974). A Note on Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. *Journal of Public Economics*, May, 3(2): 201–2.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

Έρευνα για τις, Στάσεις, Αντιλήψεις, Κίνητρα και Αντικίνητρα των φορολογούμενων απέναντι στη φοροδιαφυγή.							
Το παρόν ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε στα πλαίσια του ερευνητικού μέρους της διπλωματικής εργασίας που διενεργείται από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια Βελλή Ασημίνα, στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Επιχειρήσεων και Υπηρεσιών του Οικονομικού Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και υπάρχει εγγύηση τήρησης της εμπιστευτικότητας. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας.							
	Παρακαλώ συμπληρώστε τα παρακάτω.						
1	Φύλλο	Γυναίκα	Άνδρας				
2	Ηλικία	18-25	25-35	35-50	50-60	>60ετων	
3	Εκπαιδευτικό επίπεδο	Απολυτήριο Λυκείου	ΙΕΚ	Πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	Άλλο
4	Εργασιακή κατάσταση	Άνεργος	Εργαζόμενος σε ιδιωτικού τομέα	Εργαζόμενος σε δημόσιο τομέα	Ελεύθερος επαγγελματίας	Συνταξιούχος	Άλλο
5	Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος/η	Έγγαμος/η	Διαζευγμένος/η/Σε διάσταση	Χήρος/α		
6	Πόσα παιδιά έχετε	0	1	2	3	4+	
7	Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα	<8000 ευρώ	8001-10000ευρώ	10001-20000ευρώ	20001-30000ευρώ	>30000ευρώ	
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ							
Παρακαλώ συμπληρώστε το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας στις παρακάτω ερωτήσεις.		Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ αρκετά	Ούτε συμφωνώ-ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ αρκετά	Διαφωνώ απόλυτα	
Φορολογικό σύστημα και φοροδιαφυγή							
1	Το υπάρχον φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο.						
2	Οι φορολογικοί συντελεστές είναι ισοκατανεμημένοι σε άτομα/επιχειρήσεις.						
Κρατικός μηχανισμός και φοροδιαφυγή							
3	Η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη φοροδιαφυγή.						

4	Το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρει το κράτος (υψηλό/χαμηλό) επηρεάζει αντίστοιχα την άποψη του ατόμου (θετική/αρνητική) για τη φοροδιαφυγή.						
5	Η δημοσιοποίηση της αξιοποίησης των χρημάτων του φορολογούμενου πολίτη από το κράτος, τον αποτρέπει από τη φοροδιαφυγή.						
6	Η μεγάλη συχνότητα καταβολής φόρων στο κράτος, αυξάνει την πιθανότητα φοροδιαφυγής.						
7	Η εμπιστοσύνη στον κρατικό μηχανισμό καθιστά το φορολογικό σύστημα πιο δίκαιο.						
	Πολίτης και Φοροδιαφυγή						
8	Η κακή οικονομική κατάσταση του ατόμου, μπορεί να τον οδηγήσει στην φοροδιαφυγή.						
9	Η κατανόηση της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος, λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.						
10	Η πιθανότητα σύλληψης από τις φορολογικές αρχές, λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή.						
11	Η προσωπική εμπειρία του ατόμου με τις φορολογικές αρχές (θετική ή αρνητική), επηρεάζει αντίστοιχα την πιθανότητα φοροδιαφυγής.						
12	Αν ο κοινωνικός περίγυρος του ατόμου φοροδιαφεύγει, τότε είναι πιθανό να συμπαράσχει το άτομο στη φοροδιαφυγή.						
13	Η δημοσιοποίηση της φοροδιαφυγής του ατόμου, επηρεάζει αρνητικά την κοινωνική του φήμη, συνεπώς λειτουργεί ανασταλτικά στη φοροδιαφυγή .						
	Στάσεις και αντιλήψεις για τη φοροδιαφυγή						
14	Η φοροδιαφυγή είναι ηθική πράξη.						
15	Η αγορά προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών για λίγα χρήματα χωρίς απόδειξη/τιμολόγιο, είναι πράξη φοροδιαφυγής.						

16	Τα οφέλη της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων, είναι περισσότερα από το όφελος της φοροδιαφυγής.						
17	Η ποιότητα της καθημερινής μας ζωής επηρεάζεται από το αν πληρώνουν όλοι τους φόρους τους;						
18	Η χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι ένας αποδεκτός τρόπος για δίκαιη φορολόγηση.						
19	Το κόστος της φοροδιαφυγής μακροπρόθεσμα για το κράτος που κατοικώ θα είναι αμελητέο.						
20	Ποιόν θεωρείτε τον πιο κοινό τρόπο φοροδιαφυγής; (πχ. απόκρυψη μέρους του εισοδήματος, υπερκοστολόγηση εξόδων κλπ.)						
21	Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα παρακάτω φαινόμενα επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή;	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	
	Η έλλειψη φορολογικής παιδείας						
	Η έλλειψη φορολογικής συνείδησης						
	Η γραφειοκρατία						
	Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος						
	Η ύπαρξη μεγάλων φορολογικών συντελεστών						
	Η ανεπαρκής εξειδίκευση των υπαλλήλων των κρατικών μηχανισμών						
	Το κόστος της φορολογικής συμμόρφωσης						
22	Πόσο πιθανόν είναι στον επόμενο φορολογικό έλεγχο να μην συμπληρώσετε την φορολογική δήλωση με απόλυτη ειλικρίνεια;						
23	Πόσες φορές το μήνα (σε ακέραιο αριθμό), θεωρείτε ότι φοροδιαφεύγετε; (με οποιαδήποτε μορφή, πχ2)						